Allah

Dr. BEDRİ RUHSELMAN

Dr. Bedri RUHSELMAN'IN
"Allah" isimli eserinden
bugünkü Türkçe'ye uyarlayan
Atilla ULTAV

1. Baskı / İstanbul 1951
2. Baskı / İstanbul 1955
3. Baskı / İstanbul 1991
4. Baskı / İstanbul 1993

İÇİNDEKİLER

Bir İki Söz 7
İnsan İki Yoldan Allah'ı Arar 9
1. Objektif Araştırma Yolu 9
2. İç Âlemdeki Güçlerin İdraki Yoluyla Allah'ı Araştırmak 25
Allah Yolunda Objektif ve Sübjektif Ruh Faaliyetlerinin Kıymeti 31
Allah'ı Anlamak Mümkün Değildir 45
Mutlak Kavramı Hakkında 51
Objektif ve Sübjektif Araştırma Yollarında Düşülmesi Umulan Hatalar 59
1. Allah'ı İnkâr veya İhmal Edenler 64
2. Maddelerden, Objelerden veya Varlıklardan Bazılarını Kendilerine Allah Yapanlar 85
3. Kendilerinin Bizzat Allah Olduğuna veya Günün Birinde Allah'la Tek Vücut Olacaklarına İnananlar 92
Allah Duygusu 111
İlâhi Kudret Kavramı Üzerinde Bir Düşünce 145
Allahım İçin 151
Tk 154

Bir İki Söz

Allah'ın izniyle yazılmış olan bu kitap, spatyomdan çeşitli yol ve araçlarla bizleri aydınlatan büyük varlıkların yardım ve ilhamlarından kuvvet alarak hazırlamış olduğumuz "Hayat ve İcapları" kitabının ilk ve son konularını içine alır.

"Hayat ve İcapları" kitabının diğer konuları ise, bu büyük konunun biraz daha açıklanmasına, ruhlarda meydana getireceği izlenimlerin biraz daha idrak olunmasına ve bu izlenimlerin gerçekleşme alanına çıkarılması yollarının biraz daha kolaylaştırılmasına yardımcıdır.

Biz bu kitapta yazacağımız şeylerle Allah hakkında, onu duymuş ve onun yoluna yönelmiş olan mutlu varlıkların ve insanların bildiklerinden daha fazla bir şey söylemiş olmayacağız. Çünki O, o kadar büyük, o kadar erişilmez, o kadar mübarek ve hiçbir şeyle kıymetine ulaşılmaz bir varlıktır ki, O'nun hakkında söylenebilecek her kelime sönük, her söz cılız kalır, bütün düşünceler ve idrakler kıymetini kaybeder. Bu kıymetsizlik içinde, bizim bu kitapta yazacağımız sözlerin ne değeri kalır?

Fakat ne yapalım? O'na karşı her an duymakta olduğumuz ve içimizden sürekli olarak taştığını his ve idrak ettiğimiz arzu ve özlem, O'nun Yüce Varlığı karşısındaki bütün değersizliğine rağmen bu kitabı yazmaya bizi sevk etti.

Bu kitapta, Kadri, Mustafa Molla, Mevlâna Celâleddin-î Rumî, Akın, Selim gibi çeşitli isimlerle andığımız sevgili ruh dostlarımızın tebliğleri, dünyamız üzerindeki karanlık, gafillik ve cahillik bulutlarını dağıtmaya ve insanlığın ıstıraplı yüzünde hiç olmazsa küçük bir sevinç gülümsemesi meydana getirmeye çalışan yüksek ruh plânının; dünyamızla doğ-

ruhdan doğruya temasa geçmediği büyük varlıklarının yardımıyla, bütün dünyanın dört bucağında bu dostlarımızın beşeriyete hediye etmekte oldukları büyük öğretilerin ve aydınlatmaların bizlere nasip olan bölümlerinden parçalardır. Ve işte yukarıda bahsettiğimiz "Hayat ve İcapları" kitabı bu tebliğlerin yardımıyla meydana gelmiştir.

Bu kitap ve Allah'ın izniyle bunu takip edecek olanlar, herkesin kitabı olmayabilir. Ve herkese hitap etmeyebilir. Biz bu durumu bir taraftan iç üzüntüsü ile karşılarken, diğer taraftan da Yüce Tanrı'nın değişmez icapları, mukadderat düzeni ve yasalarının bir sonucu olarak kabul eder ve ergeç düzeleceğine, yoluna gireceğine inanırız.

Allah bu inancımızın bir an evvel gerçekleşmesine bizi kavuşturacak yüksek varlıkların yardımını lütfen emir buyursun ve dünyamızı bugünkü korkunç, karanlık ve başıboş durumundan kurtarsın ve aydınlığa çıkarsın.

Bedri Ruhselman

Not:

Bu kitapta tırnak içerisine alınan bütün sözler, ruh dostlarımızdan gelen tebliğlerdir.

İnsan İki Yoldan Allah'ı Arar

1- Dış âlemdeki eşyanın, olayların, varlıkların incelenmesiyle. Bu, objektif araştırma yoludur.

2- İç âlemdeki güçlerin idrakiyle. Bu, sübjektif araştırma yoludur.

Bu yollara yanlış olarak ilim ve kalp yolları diyenler de vardır.

Bu yolların ayrı ayrı ve karşılıklı incelenmesi, Allah hakkında duyabileceğimiz ve anlayabileceğimiz bazı hakikatlere ulaşabilmemiz için gereken ruh faaliyetlerinin yönünü bize gösterir. Bu sebeple, bunlardan önce birinci yol üzerinde durarak, bunun, Allah kavramı hakkındaki idrakimizin gelişmesinde sağlayacağı kazançların şartlarını ve imkânlarını araştırmamız gerekir.

1- Objektif Araştırma Yolu

Bu yol, eşya, olaylar ve dış varlıklar yardımıyla Allah'ı araştırma yoludur. Yani kâinata, dış âleme bakarak veya başka varlıklardan yönlendirici bilgi alarak objektif inceleme ve araştırmayla Allah'ı aramak, onun kudretleri, güçleri hakkında bilgi edinmeye çalışmak yoludur. Daha ilk bakışta anlaşılabilir ki bu yol, ilâhî araştırma yolunun başlangıcını ve ilkel, daha doğrusu maddî tarafını oluşturur.

Aslında eşya ve gerçekler hakkındaki görüş ve incelemelerde araştırma aracı olarak, yalnız üç buutlu realite çerçevesi içinde kalan dünya maddesini biricik değer olarak tanımak seviyesinin üzerine idrakini yükseltememiş ruhlar için de, Allah'ı aramanın en doğal ve kolay yolu budur. Çünki böylelerine göre herhangi bir şeyin varlığı, ancak onun, beş duyu organından birini veya birkaçını araçlı veya araçsız

olarak ilgilendirebilecek bir yoğunluk derecesinde bulunmasıyla kabul edilebilir.

Demek ki, bu görüşe göre varlık kavramı objektif değerlere dayanmaktadır. O kadar ki, hatta bu idrak seviyesinde kaldığı sürece insan, kendi varlığını da ancak bu objektif değerlere başvurarak kabul etmeye ve değerlendirmeye çalışır.

İlâhî kavramlara ait gerçek duygu yoluna insanları götürmeye ancak vasıta olabilen bu objektif inceleme ve araştırma yolunun bazı tehlikeleri vardır ve bu tehlikelerin başında da onun bu vasıtalık rolünü unutup, Büyük Gerçeğin en son araştırma yolu olduğuna inanmak gelir ki, maalesef birçok insanın kolayca içine düşebileceği bu tehlike, bugün dünyamızda alabildiğine yayılan inkârcı materyalist imansızlığın doğma nedeni olmuştur.

Bundan başka, evvelkine göre daha hafif olmakla beraber yine şaşırtıcı ve insanları yanlışlara sürükleyici diğer küçük tehlikeler de vardır. Bunlardan birincisi; Allah'ı bir şekil içinde düşünmek ve tasarlamaktır. Meselâ, büyük din kitaplarında yazıldığı gibi:

"Allah insanı kendi suretinde yaratmıştır." sözü, böyle bir düşüncenin tesiri altında tamamıyla yanlış anlaşılmış ve yanlış yorumlanmıştır.

Böyle bir düşünceye saplanan kimseler, Allah'ı bir insan gibi şekilli ve insana benzer bir varlık olarak tasavvur etmek hatasına düşmüşlerdir.

Oysa bu sözü söyleyen büyük varlıkların anlatmak istedikleri mânâ, onu bu kadar yüzeysel ve basit şekilde anlayanların anladığından çok başkadır. Burada insanlara anlatılmak istenen; Allah'ın şekli, sureti veya biçimi vardır da insanları o biçime göre yaratmıştır, demek değildir. Böyle bir şey, hâşâ olamaz.

Bu ifade, Allah, insanları tasavvur ettiği, daha doğrusu istediği gibi, muradı üzere yarattı ve onlara diğer cansız ve canlı varlıklarda bulunmayan kapsamlı kudretler bahşetti, demektir. Bizim anlayabildiğimize göre bu sözün doğru ve gerçek anlamı budur.

Fakat kendilerini henüz üç buutlu realitenin ifadesi

içinde kalan şekilperestlikten kurtaramamış insanların yukarıdaki ifadeyi, arz ettiğimiz doğru yolda anlamak ihtiyacını dahi duymayacak kadar, beşerî hükümlerinde saplanıp kalmış olmalarını da tabiî görmemiz gerekir.

Oysa ki bu ifadenin yüksek anlamını kavrayabilmek ve kabul etmek için, şekilperestik seviyesinin üzerine çıkmış ve Allah'ı aramanın, dış âlem kanalıyla olmaktan başka yolları da bulunabileceğini kabul etmiş bir insanın, bu hususta uzun uzun muhakeme yürütmesine bile lüzum ve ihtiyacı kalmaz. Çünki o, Allah'a şekil ve suret verilemeyeceğinin ve böyle bir şeyin söz konusu dahi edilemeyeceğinin farkındadır.

Bu görüşümüzün kıymetli bir desteği olarak, ruh âleminden dünyamıza tebliğler veren değerli ruh dostlarımızdan Kadri'ye sorduğumuz bir sorunun cevabını zevkle sunuyoruz:

Kadri: (11.6.1947)

B.R.- "Allah insanı kendi suretinde yarattı, sözünü, Allah insanı kendi biçiminde yarattı, mânâsında anlayanlara ne buyurursunuz?"

Kadri- "Yanlış, çok yanlış. Böyle lâflarla güzel zamanınızı öldürmeyiniz. Bakın size kısaca anlatayım: Acaba Cenab-ı Hakk'ın, Kibriya'nın sureti var mıdır? Böyle bir şeyi tasavvur etmek, hangi cüret sahibinin hatırından ve hayalinden geçebilir? Şekli olmayan bir şeyin benzeri de olmaz. Yüksek şeyler benzetilemez ve vasıflandırılamaz."

Büyük din kitaplarında bulunan, vaktiyle yazılmış bu sözün bugün bazı kimselerce böyle yanlış anlaşılması, özellikle tecrübesi az bazı kimselerin, Allah hakkında yanlış düşüncelere sapmaları sonucunu doğurmuştur.

Yüksek ruh plânlarından aldığımız tebliğlerde bu sözün açıklandığını görüyoruz. Kendisini "Şems" diye tanıtan başka bir ruh dostumuz bu hususta şunları söylemiştir:

Şems: (6.5.1947)

B.R.- "Geçen defa sizinle görüşürken aramızda geçen,

Allah insanı kendi suretinde yarattı, sözünün mânâsını lütfen açıklar mısınız?"

Şems- "İnsana ilâhîleşmek imkânı verilmiştir, sözünün mânâsı, insanın çok yüksek evrim basamaklarına çıkabilmesi imkânını ifade eder. İnsan isterse, kendisini çok yüksek evrim basamaklarına çıkarabilir. O derecede ki, ona insanın üstünde bir sıfat verilebilir.

İnsanların, yüksek evrim basamaklarına varabildiklerini duymak hazzı da kendilerine verilmiştir. Yeter ki insan, şuur, idrak ve anlayış sahibi olup bundan yararlanabilsin. Ve kendisini kendi eliyle yüksek evrim basamaklarına çıkarabilsin. Kendi tekâmül etmiş varlığını kendisi oluştursun. İşte insanların ilâhîleşmesi (Allahlaşması değil), yani ilâhî muradı taşıyan içindeki kudretleri, diğer insanların üstünde bir idrakle duyabilmesi bu bakımdan söz konusu olabilir.

Tanrı insanı yaratırken ona büyük bir serbestlik alanı, hatta sınırı olmayan fikir ve faaliyet alanı vermiştir. Bu alanda insan gelişir, kendi duygularını yükseltip ve inceleştirip her tarafa doğru ışınlar gönderirse, bunların hiçbirisi boşlukta kaybolmaz. Kesinlikle bir yere çarpar ve bunun sonucunda da kesinlikle bir olay meydana gelir. İşte böyle bir yere çarpan ışınlar geriye döndükleri zaman, tarifi imkânsız birçok vasıfları da beraberlerinde getirirler. Bu sayede insan, bir bakışta mümkün görünmeyen ve tahayyül edilmeyen evrim basamaklarına ulaşır ve böyle yapmakla da o, kendisini ikinci defa yaratmış olur.

Tanrı insanda bir eser yaratmıştır. Bir o kadarını da kendisine bırakmıştır. İnsanın böylece kendisini ikinci defa yaratması deyimi, elbette sembolik ve Allah'ın insanı yaratmasıyla kıyaslanamayacak bir sözdür. Ve bunun da mânâsı, insanın, içindeki ilâhî ışığı duyabilecek ve iradesini tam bir serbestlikle kullanıp faaliyete geçirebilecek yüksek evrim basamaklarına kendisini ulaştırabilmesi kavramı çevresinde toplanır.

İşte, "Tanrı insanı kendi suretinde yarattı," sözünün mânâsı; Allah'ın, yarattığı insana, bu kudreti vermiş olduğunu ifade eder. Yoksa bu söz, Tanrı'nın insan şeklinde ol-

duğunu ve de insanın Allah olduğunu kastederek söylenmemiştir."

Yukarıdaki tebliğin alınış tarihinden bir yıl sonra, başka bir medyom dostumuz aracılığı ile Selim adındaki bir ruh varlığından alınan diğer bir tebliğde, Şems'in açıklamalarına uygun bir açıklama tarzı görülmüştür.

Selim: (9.5.1948)

"İnsan, ulûhiyet (ilâhîlik) karakteri alıncaya kadar yürür. Bu yürüyüş bir kavuşma ümidinin çağırışları ile vaki olur. Ancak bu ulûhiyet karakteri görecelidir. Yoksa hiçbir tarafı rabbanî olmayan insana, ne bugün, ne de bütün zaman kadrosunca yaklaşılacak bir had ifade etmez. Bizim bu sözden maksadımız şudur:

1- Allah, insanların yüksek katmanlara çıkma ve yükselme imkânlarını, her türlü şartlarıyla kendi kudretlerine terk eylemiştir. Bu iradenizin gerçekleşmesi emrindedir.

2- İlâhî kavuşma deyiminden murat: Bir kere O'nun şaşaa ve mutlak güzelliği yolunda bizim yürümemiz, ancak birtakım göreceli oranlar ifade eder. Hakk'a kavuşmak, iyi bir düşünce ile ancak şöyle anlaşılabilir bir sözdür: Bu, Allah yolunda olmak emel ve amacını ifade eder. Bütün his zarureti, gerek orada, gerek burada, insanı sonsuza kadar yüksek bir aşkın uğrunda çeker."

Ayrı zamanlarda, ayrı varlıklardan, ayrı yerlerde alınmış olan tebliğlerdeki bu açıklamalardan çıkan ortak mânâya göre şöyle düşünmemiz gerekir:

Allah insanı yaratmıştır. Fakat insanın hür iradesini kullanarak kendisini yükseltmesi ve insanüstü bir varlık hâline sokması kudretini de yine insanın eline vermiştir. Böylece zarurî hâle girmiş olan tekâmülü sonucunda onun, insanüstü bir varlık hâline gelmesi mukadderdir.

Allah'ın insana, kendisini böyle yüksek evrim basamaklarına ulaştırıcı güçler vermesinin mecazî bir ifadesi olarak, "Tanrı insanı kendi suretinde yaratmıştır." denilmiştir ki, bunun, başka türlü mânâsı da düşünülemez. Çünki insan, ne kadar üstün olursa olsun, ne kadar yüksek vasıflar kazanmış bulunursa bulunsun, Allah'a ne benzeyebilir, ne

(Allah'la birleşmek mânâsında) O'na yaklaşabilir ve ne de, hâşâ, Allah olabilir.

Bu açıklamalardan sonra, kitaplarda yazılmış olan bu sözün, ilk bakışta sanıldığı gibi, şekil ve biçim mânâsına gelen, suretlenme kavramı ile hiçbir ilgisi olamayacağı ve Allah'ın insana benzeyen veya benzemeyen hiçbir şekil ve suretinin söz konusu edilemeyeceği anlaşılır.

Böyle olmakla beraber, bütün varlıkları, şekil ve suret ifadeleri dışında anlamaya ve duymaya idrakleri müsait olmayan maddecilerin, bu cümleyi böyle göründüğü gibi basit ve maddî mânâda kabul etmeleri zarurîdir. Çünki onlar maddeye öylesine bağlı ve ona esir durumda bulunmaktadırlar ki, eğer ellerinden bu maddî değerleri meydana getiren şekiller ve suretler alınırsa, Allah'ın varlığı hakkındaki imanları da o anda kaybolup gider.

Allah'a yalnız eşya arasından, maddî kâinatın icaplarının tesiri altında, sadece maddî vasıtalara dayanarak inanmak yolundan başka bir yol tanımayanların, ruhlarında doğması muhtemel diğer bir tehlike de, Allah'ı birtakım beşerî vasıflarla nitelendirmek ihtiyacının duyulması, şeklinde ortaya çıkar.

Sıfatlar ve özellikle bizim tanıyabildiğimiz sıfatlar, Allah'la ilgisi söz konusu olmayan, kâinatın pek dar ve imkânları sınırlı üç buutlu realitesinin çerçevelediği, dünyamız gibi çok yoğun dünyalarda değer kazanabilen maddî icaplara bağlı özelliklerdir. Hatta böyle yoğun bölgelerde, insanlar için en manevî olarak kabul edilen kudretler bile ancak bu maddî imkânların kapsamı içinde ortaya çıkabilirler. Meselâ bir insanın sinirlenmesi hâli, maddeler içinde yaşayan bir ruhta, maddî tesirlere uyarak meydana gelmiş bir reaksiyondan başka bir şey değildir. Tıpkı bunun gibi, dünyada idrak edebildiğimiz mânâdaki sevgi, ilgi, irade, tahayyül, hafıza, düşünce, duygu, idrak vb. gibi birçok manevî ve ruhî değerler de hep aynı şekilde, ancak maddî ve dünyevî birtakım bağların, tesirlerin, baskıların ve icapların ruh üzerinde meydana getirmiş oldukları tesirlere bağlı bulunmaktadırlar ki, bu bakımdan bunlar baştan başa madde karakteriyle bulaşık bir hâldedirler.

İşte hakikat, bizim böyle en kısa görüşlerimiz karşısında dahi bu kadar berraklığı ile parlayıp dururken, en yükseği bile sınırlı, geçici ve hatta zıddıyla malûl ruh hâllerinin birer ifadesi olan ve maddenin esareti altında yenik bulunan basit ve ilkel birtakım beşerî sıfatlarla Allah'ı vasıflandırmaya kalkışmanın büyük bir hata olduğunu kabulde bir an bile tereddüt etmeyiz.

Allah'ı hiçbir sıfatla nitelemek doğru değildir. O, beşerî ve beşerî olmayan, yani izafî ve göreceli olan her şeye katılmaktan münezzehtir. Bununla beraber, sıfattan münezzeh bir Allah kabul etmekten çekinenler varsa onlar da, dediğimiz gibi, yalnız maddeye kıymet veren, madde dışında hiçbir varlığa inanmayan ve maddenin, elinden gitmesiyle her şeyi kaybedeceğine inanmış, maddeye tapan kişilerdir. Aslında böylelerinin, bundan başka türlü hareket edebilmeleri de kolay bir iş değildir. Çünki onlar yalnız üç buut kavramı içinde kalan kaba maddelerin dışında ve kaba maddî ölçülerin gösterdikleri haricinde hiçbir şey anlayamazlar, duyamazlar ve düşünemezler. O hâlde böyle kaba ve yoğun dünya maddelerinin hapsettiği bir anlayışla yüksek ilâhî hakikatler anlaşılamaz. Hatta az çok süptilleşmiş ve incelmiş maddeler kanalıyla kâinatta belirtiler arz eden göreceli kudretlerin, yani yaratıkların varlıkları bile böyleleri için birer inkâr konusu olur ki, bu da kâinatta geçerli olan Sebep ve Sonuç Kanunu içinde ortaya çıkan düzenin bir icabıdır. Ve bu icaba herkes gücü içinde ve oranında uymakla mükelleftir.

Allah'ı sıfatlandırmanın çok yanlış bir yol olduğunu, bir yönden böyle yine dış âlemden toplayabildiğimiz müşahedelere dayanarak söylerken, diğer yönden bizlere göre daha geniş kapsamlı bilgi, görgü ve ilhamlara sahip spatyomdaki ruh dostlarımızdan, medyom dostlarımız aracılığı ile almış olduğumuz çok değerli tebliğlerin de bu konuda bizi kuvvetle desteklemekte olduğunu gördüğümüzü sevinçle arz ederiz. Buna bir örnek olarak değerli bir ruh varlığı olan Kadri'nin bir tebliğini sunuyorum.

Kadri: (11.6.1947)

"Yüksek şeyler benzetilemez ve vasıflandırılamaz. Allah'a sıfat yoktur. Yüksek varlık hiçbir şeyle kıyaslanamaz.

Hangi dinli, hangi dinsiz olursa olsun bunu böyle kabul edecektir.

Bunlar çok eski **akidelerin** zaman zaman tepkileridir. Allah yalnız kendi arzu ve iradesiyle ruhları yaratmıştır. O, yalnız bir tektir ve bir tek kalacaktır. Hiçbirinin O'nunla karşılaştırılması ve tartışılması doğru değildir.

Yukarıda din kitaplarına temas ettiğimiz için, bazılarının aklına haklı olarak şöyle bir düşünce gelebilir: Kur'an'da Allah hakkında zikredilen **Semi, Basir, Âlîm...** gibi sözler nedir?

Bunlar sıfat değildir ve olamaz. Kur'an çeşitli ayetleriyle, Allah'ın ortağı ve benzeri olmadığından kesinlikle bahsetmektedir. Ortak ve benzeri olmamak demek, kâinattaki bütün varlıklardan hiçbirisinin sıfatıyla Allah'ın bağlantı ve ilişiğinin bulunmaması demektir. Daha doğrusu varlıkların ve yaratıkların malûl bulundukları sıfatlardan Allah münezzehtir, demektir. Zira Allah'a verilmek istenecek herhangi bir sıfatla, o sıfatı almış bulunan bir varlığın, hâşâ, Allah'a benzeyen bir yönü bulunduğu kabul edilmiş olur ki, kesin ayetleriyle Allah'ın ortağı ve benzeri olmadığını söyleyen Kur'an'ın ifade ettiğine de bu hareket tamamen aykırı gelir. O hâlde Kur'an'da bahsedilen bu kelimeler neyi gösterir? Bunlar elbette yanlış değildir ve insanın kudret ve anlayış derecesinin en son haddini göz önünde tutarak, Allah hakkında ona bir şeyler duyurabilmek maksadıyla söylenmiş isimlerdir, sıfatlar değil."

Demek ki bunlar Allah'ın sıfatları değil, isimleridir. Ve Allah'ı hâşâ, vasıflandırmak ve tarif etmek için değil, insanların ruhunda ilâhî kavramlara ve ilâhî duygulara en yüksek yerlerin ayrılabilmesi için gösterilmiş birer işaret ve hareket noktasıdır.

Nitekim, Âlîm, Semi, Basir... gibi isimleri, Allah'tan başka hiçbir varlık hakkında söylemek caiz değildir. Çünki bunlar ancak O'na has isimlerdir. Ve hiçbir varlığın nüfuz etmesine imkân düşünülemeyen, Allah hakkındaki derin ve sonsuz acz içinde, insanın duyabileceği en yüksek duyguların ve kavrayabileceği en kapsamlı idraklerin ifadesi karşılığı olarak, Tanrı'nın böyle isimlendirilmesinde hiçbir mahzur

olmadıktan başka, insan ruhunu yükseltici ve Allah'a yaklaştırmaya yarayıcı birçok faydalı unsurlar da vardır. Çünki insan, kendi kudreti içinde, ilâhî titreşimlerden alabileceği kadarının en yüksek derecesini ilâhîliğe uzanışının son imkânlarını kullanarak bulabildiği bu isimlerin yardımıyla ruhuna yerleştirebilmek kolaylığına erişir. İşte Tanrı hakkındaki ruh kudretlerini fark edip anlamada, dış âlemle iç âlemi birleştiren bir yol da budur.

Allah'ın, din kitaplarında yer alan isimleri hakkında, ruh dostumuz Kadri'den almış olduğumuz aşağıdaki tebliği, yüksek âlemlerdeki ruh varlıklarının bu konudaki düşüncelerini bizim anlayabileceğimiz bir dille şöyle ifade etmektedir.

Kadri: (20.8.1947)

B.R.- "Bazı insanlar Kur'an'da yer alan ilâhî sıfatlardan bahsederler. Buna ne buyurursunuz?"

Kadri- "İsim söz konusudur. Herkes kalbinde O'na bir yer verir. İsmi Allah olur, Tanrı olur, başka bir şey olur. İsim başka, sıfat başkadır. İsim verirsiniz. O'nu en kutsî katlarda gösterecek şekilde isimlendirirsiniz. Fakat sıfat nasıl verirsiniz? Kur'an'da böyle şey yoktur. Allah'a sıfat verilmemiştir. Buna kimse yetkili değildir. Eğer böyle yorumlanmışsa bu bir cahilliğin açık örneğidir. Sıfat Allah'a yakışmaz. Ona lâyık bir sıfat bulunmaz."

B.R.- "Meselâ Kur'an'da; Semi, Basir, Âlîm... gibi sözler var."

Kadri- "İsimdir, isim. Sıfat değil. Yani, Allah en yüksek bir kıymetin ifadesi olacak şekilde isimlendirilir. Bütün iyilikler O'nda, bir zerresi bile insanda olmayacak kadarının en yükseği O'nda vardır. Ve O, bütün bunların isim babasıdır, sıfat değil. Yani O'nu bir şeye benzetmek yoluyla asla sıfatlandıramazsınız."

Dışardaki eşyaya bakarak, onların içine saplanıp kalmak, Allah'ı dünyada görebildiğimiz varlıklar arasında bulmaya çalışmak veya maddî olaylara ait müşahedelerden alınan örneklere Allah'ı benzeterek, O'na şekiller vermeye kal-

kışmak, bu hususta ileride incelemeye başlayacağımız sübjektif araştırma yoluna, bu objektif araştırma yolunun, bir hazırlık ve bir vasıta olmaktan ileri bir değer ifade edemiyeceğini bilmemek demektir. Bu bilgisizlik, insanların Allah yolunda daima verimsiz ve yanlış düşüncelere sürüklenmesiyle sonuçlanır. Arkadaşlarımızdan bir zatın, bir celsede, ruh dostumuz Kadri'ye sormuş olduğu bir sorunun cevabı, bu hususta bizi yeterli derecede aydınlatmaktadır.

Kadri: (5.1.1948)

İ.A.- "Biz Cenab-ı Hakk'ı anarken, O'nun kudretini tahayyül etmekle beraber, düşüncelerimizle, karşımızda bir sembol bulmaya çalışıyoruz. Başka türlü düşünemiyoruz. Bunun için bir çare yok mudur?"

Kadri- "Cenab-ı Hakk'ın her şeyde, her yerde en küçük kudreti vardır. Allah'ı yalnız anmakla, O'na, hatırladığını hissettirmek mümkündür.

O'nu anmak için, gerçekten bir vasıtaya ihtiyaç yoktur. Bu vasıtayı arayanlar, eski insanlar, idrakleri, kudretleri sizinkinden az olan varlıklardır.

Allah fikri, onu tasavvur etmenin derecesi, tekâmül ilerledikçe arızasız olarak meydana gelecektir. Siz anarken, şimdilik üzerinde ısrar etmeyeceksiniz. Yalnız O'nu anarken, kendinizi büyük bir boşlukta hissetmeye çalışacaksınız. Hayal, şekil tasavvur etmeye başlayınca, düşünmeyi kesmek lâzımdır. Çünki o anda zihin yanlış yönlere sapmıştır.

İlerledikçe, bu boşlukta nur göreceksiniz. O nur sizin içinizi kaplayacak. İşte o zaman Allah'ı andığınızı öğreneceksiniz. Bunu hissedinceye kadar çevre ile fazla ilgilenmemek, ruhunuzu çevreye saptırıp birtakım hayallerin meydana gelmemesine çalışmak lâzımdır. Böyle yapmazsanız sonuçtan çok uzaklaşırsınız."

Yukarıdaki tebliğ Allah'ın hiçbir tasavvura, tahayyüle ve düşünceye sığmayacağını ne kadar güzel ve açık bir ifade ile anlatıyor.

Gene aynı arkadaşımızın, daha sonraki celselerin birinde, fikrinde ısrar ederek sorusunu tekrar etmesi üzerine,

muhterem dostumuz Kadri'nin vermiş olduğu cevap da bir evvelkinin devamı gibidir.

Kadri: (16.2.1948)

İ.A.- "Cenab-ı Hakk'ı anma ve düşünme sırasında O'nun ezelî ve sonsuz olduğu hatıra geliyor. Fakat bu kelimelerin mânâlarına değil, delâlet ettiği şeylere bir türlü geçemiyoruz. Acaba yaradılışımız bunları anlamaya müsait değil midir?"

Kadri- "İnsan kudretinin erişeceği sınırlar vardır. Bunların dışına hiçbir kuvvet çıkamaz. Cenab-ı Hakk'ın kudretini ve içinden çıkılamayan bazı hususları anlatmak için, insanlar kelimeler bulmuşlar ve onlarla açıklamaya çalışmışlardır.

Bu sözlerin yolunu gösterdiği hususları anlamak, insanlar için (hepsi için değil bazıları için) mümkündür. Yalnız, bugün sizin bunu kavramanız hiçbir şekilde mümkün değildir. Çünki size tarif edebilmek için, sizin kullandığınız kelimelere başvurmaktan başka çıkar yol yoktur. Bunlar tarif edilmez, duyulur. Ancak duyulur, içten duyulur."

Allah'ın insanlarca bilinen veya bilinmeyen hiçbir kudretle kıyaslanamayacağı hakkında, Kadri'nin aşağıdaki sözleri de öncekileri kuvvetlendirir:

Kadri: (4.8.1947)

"Allah öyle büyük bir kudrettir ki, hiçbir kudret, onunla kıyaslandırılmak imkân ve ihtimali içinde değildir."

Böyle olmakla beraber, insanların bu hakikatlere iyice girememiş olmaları veya yanlış birtakım düşüncelerin tesiri altında kalmaları, kendi öz varlıklarında duyabildikleri bazı ruh kudret ve melekelerinin Allah'ta da var olabileceğini sanmaları sonucunu vermiştir. Fakat bu kanaat karşısında ortaya çıkan bazı çözülmez meselelerin içinden çıkılamaması, yani izafe edilen (var sayılan) bu melekelerin, insandakilerden ayırt edilme ihtiyacının duyulması, birtakım kelimelerin icadına yol açmıştır. Bununla da işin içinden çıkılamayınca, insanlar lüzumsuz birtakım fikir ve varsayım spekülasyonları içinde şaşkın bir hâlde bunalıp kalmışlardır. Bu

hususa dair en güzel örneği irade konusunda bulabiliriz.

İnsanlar, kendilerinde bulunan en yüksek melekelerden biri gibi gördükleri irade kudretinin, Allah'da da var olabileceğini sanmışlar, fakat kendi iradeleriyle Allah'a izafe ettikleri irade arasındaki çarpışmayı görünce, işin içinden çıkamaz olmuşlar, bu defa da kendi iradelerine cüzî Allah'ın iradesine de küllî diye isimler takmak zorunda kalmışlardır. Halbuki bu defa da küllî ve cüzî iradelerin sınırlarını belirlemek problemi şeklinde karşılarına çıkan yeni güçlükler, onları büsbütün çıkmaz yollara sürüklemiştir.

İşte bütün bu hâller, Allah'da insanlardaki gibi ruhî ve maddesel vasıflar aramak ve Allah'ı insan gibi görmeye, sıfatlandırmaya kalkışmak gafletinden doğma birer hadisedir. Bunlar, böylece ancak birer söz olarak kalır ve bir hakikatın ifadesi olamaz. Allah'a hiçbir beşerî vasıf ve kudret izafe edilemez. Bu vasıflar, bu kudretler ancak insanlara ve yaratılmış olan diğer varlıklara ait birer özelliktir. İleride, spatyomdaki kıymetli dostlarımızdan Mustafa Molla'nın nakledeceğimiz bir tebliğinde de bu hususla ilgili bazı sözler geçecektir.

Küllî iradeyi cüzî iradeyle kıyaslamak, her şeyden evvel Allah'ı kulla kıyaslamak demek olur. Bu ise hiçbir şeyle kıyaslanması söz konusu olmayan Mutlak'ı, göreceli olmaktan kendisini kurtaramamak âdeti ile nitelenmiş olan insanla kıyaslamak demektir. Kaldı ki, küllî ve cüzî diye iradeyi, ilâhî ve insanî ayırıma bağlı tutmaya ve bunların birbiriyle olan ilişkilerini araştırmaya kendilerini zorla mecbur kılanlar tarafından da bu iradeler anlaşılamamış ve anlatılamamıştır. Bunun sonucunda, çeşitli garip hatalara düşülmüş veya anlaşılmaz düşünce lâbirentleri içinde insanın düşünme gücü boğulup kalmıştır. Meselâ bu lâbirentlerdeki çıkmaz yollardan biri de cüzî iradeyi küllî iradeye bağlı saymaktır. Fakat biraz düşününce böyle bir varsayım ile insan iradesinin tamamıyla inkâr edilmiş olacağı kolaylıkla anlaşılır. Eğer gerçek böyle olsaydı, ne insanda irade var demeye, ne de iradeyi böyle bir ayırıma bağlı tutmaya lüzum ve ihtiyaç kalırdı. Oysa ki iradesiz insan yoktur ve bütün büyük ruh dostlarımızdan almış olduğumuz tebliğlerde bu nokta üze-

rinde kuvvetle durulmaktadır. Ayrıca gözlemlerden de çıkardığımız sonuçlara göre insanda, kendi mukadderatını bile (kendi iradesiyle) belirleyecek kadar tam bir hürriyet ve serbestlik vardır. Hatta biz bu hâli, bütün dostlarımızla birlikte, Allah'ın insana lütfetmiş olduğu bağışların en yüksek ve kıymetlilerinden biri olarak tanırız.

Hele iradeyi uydurma olan küllî ve cüzî deyimleriyle Allah'la kul arasında bölüştürmeye kalkışanlarla hiçbir zaman beraber olamayız.

Ruh dostumuz Mustafa Molla'nın küllî ve cüzî irade tabirleri hakkında söylemiş olduğu sözleri, okuyucu dostlarımıza arz ediyoruz.

Mustafa Molla: (18.1.1950)

"Siz, küllî ve cüzî irade diye biri diğerinden ayrılmış veya biri diğerini tamamlar bir şey düşünebilirsiniz. Fakat bunun küllîsi asla Allah olamaz. Çünki yaratıkla karşılaştırılabilen ulûhiyet daima pasiftir. Oysa yaratıcılık aktiftir. O hâlde insandaki iradenin varlığı ile Allah'ın iradesi karşılaştırma kabul etmez, sözünü açıklayalım:

1- İnsan iradesi, belirli maksatların, belirli sınır sığaları içinde, istenen şekilde gerçekleşmesine doğru koşan hamle demektir.

2- İlâhî irade (Küllî irade değil!) adını vermek zorunda kaldığımız yaratıcılık, sonsuz oluşun her an ve safhasına hâkim, üstün ve sonsuz bir icra kumandası oluşturmak isteğidir."

M.Molla'nın ikinci paragraftaki sözleri dahi onun tasavvur ettiğini düşündüğümüz kuvvetli mânâyı verememektedir. Çünki İlâhî Murat dediğimiz şeyde, mutlak bir ifade vardır. Oysa ki Mutlak hakkında tanım ve nitelemeye sığacak hiçbir nitelik ve özellik söz konusu olamaz. Dostumuzun tebliğine devam ediyoruz.

"Bununla ne demek istediğimiz meydandadır.

Allah'ı anınız. O, her şeyin üstündedir. Çünki siz ve sizden üstün olmaya çalışanlar, daima O'na yönelmeye mecbursunuz. Sizdeki ilâhî sıfat da (yani Allah'a yönelmiş bulunmamızın ifadesi olan sıfat da) budur. Yoksa iradenizin

küllî veya cüzî mânâlarıyla, sizden başka hiçbir kudrete sembol olamayacağını, bununla da ilâhîliğe yaklaşır bir sıfatınız bulunduğunu, fakat insanlığın Tanrılık'la asla karşılaştırılamayacağını anlamalısınız."

İnsanlar; Allah'ı sıfatlandırmaya, tarif etmeye ve hele objektif kıymetlere dayanarak ispat etmeye çalışmakla ne kadar boylarından büyük işlere giriştiklerini idrak edebilselerdi, Allah'ı araştırmanın bu objektif yolunu, sübjektif yoldaki faaliyetlerine daha uygun ve lâyık şekilde kullanabilme kudretini kazanmış olurlardı. Böyle olmakla beraber, insanların kısa görüşlerinin bir icabı olan bu hareketleri iyi niyete dayandıkça, Allah'ın kudretlerine ve muradını temsil eden kanunlarına uymak isteğinden doğan gönül özleyişinin temiz ve saf bir tezahürü olmak şiarında kaldıkça, böyle sadece maddî yollardan O'nu anlamaya ve ispata çalışmaları da elbette caiz ve makbul olabilir. Çünki bu yol tek başına verimsiz kalmakla beraber, iyi niyete ulaşmış olduğu takdirde, insanı bilmeden ve farkına varmadan, zamanla adım adım Allah'a yaklaşmanın hakikî yoluna kavuşturur. Bu nedenle bu yola, bu şartlar altında bir hazırlık dönemi olarak bakılabilir. Fakat bu hareket eğer bir iyi niyete dayanmaz, herhangi bir ihtirasın, bir menfaatin tatminine ve gerçekleşmesine yönelir veya hiç olmazsa, sadece bütün ilâhî endişelerden uzak ve Allah yolundan ayrı ruh faaliyetleri içinde yapılırsa, çok kötü ve tehlikeli sonuçlar doğurur. Çünki ilâhî kavramlar, hiçbir şekil ve sebeple Allah yolundan ayrılarak, asla satışa arz edilmiş bir pazar malı hâline sokulamaz. Daha doğru ve açık söylemek gerekirse, ilâhî kavramlar, dünyanın bin bir çeşit girdi çıktısında, hiçbir maddî ve beşerî ihtirasa ve eğilime âlet sayılarak birer sömürme aracı yapılamaz. İşte böyle bir hâl meydana gelmedikçe, insanın, sadece dış âlem varlıklarının ve olaylarının yardımına dayanarak, objektif yollardan Allah'ı araştırmaya kalkışmasını, görgüsüzlüğü ve tecrübesizliği göz önüne alınarak mazur görmek gerekir.

Kadri'nin aşağıdaki tebliğinde yukarıda sözü edilen konu ile ilgili hususlar vardır.

Kadri: (20.8.1947)

"Allah sıfatlandırılır mı? Onu anlamak imkânı yoktur ki

sıfatlandırmak mümkün olsun. Bu kadar büyük şeylerle insan denilen küçük bir varlığın meşgul olması, ancak O'nu tanıyabilmek arzusu bakımından uygun görülebilir. Aksi hâlde çok kötüdür. Bu kadar büyük bir kudreti, bir değeri anlama zorluğu varken, bunu küçücük bir yere sığdırmak imkânsızdır.

İnsanlar bir yere kadar gelirler. Ondan sonra artık Allah'ı idrak edemezler. İnsanlar O'nu idrak edemedikleri hâlde, kimi Allah'ı inkâr etmiş, kimi kendine benzetmiş, kimi sıfat vermiş, kimi şekil. Ya idrak etseydiler ne olacaktı?

İnsanlar gözlerinin önünde parlayan binlerce mumu dahi görmeden bir kör karanlık içine saplanırlar. Ondan sonra da önlerine geleni çiğnerler, arkalarına geçeni teperler ve bu kadar idraksizlik içinde bile ilâhî sıfatlardan, şekillerden bahsederler. Bunlardan hiçbirisi makbul olmadığı gibi, üzerinde işlenmiş birer düşünce ürünü de değildir. Bunlara kesinlikle yaklaşmayınız."

Kadri'nin bu tebliğinden de anlaşılıyor ki, Allah kavramını geliştirmek için objektif kıymetler içinde bir yol aramak, O'nu araştırmak için seçilebilecek yolların hakikîsi ve sonuncusu değildir. Bu yol, ancak insanlığın oldukça geri tekâmül basamaklarına ait ilkel ve eğer iyi hareket edilirse, hakikî yola hazırlayıcı bir basamak olabilir.

Allah'ı anarken O'na mutlaka bir şekil düşünmek, bir suret biçmek, yani Allah'ı maddî durumda eşyalar ve objeler içinde ve objektif bir kıymet hâlinde kabul etmek ve böylece tatmin edildiğini sanmak, ancak dünyaya bağlı varlıkların duyabilecekleri bir ihtiyacın ürünü olabilir. İdrakini dar ve maddî kavramların üstüne yükseltmiş olan varlıklar için böyle bir hareket tarzı düşünülemez.

Gene başka bir celsede bir arkadaşımızın, kıymetli ruh dostumuz Mustafa Molla'ya sorduğu sorunun cevabını da zevkle naklediyoruz:

Mustafa Molla: (11.1.1948)

Soru- "Allah'ı anarken nasıl bir tahayyül içinde bulunmalıyız?"

Mustafa Molla- "Allah, herkesten üstün mutlak bir şu-

urdur. Tanrı'nın anılması özel bir prensiptir ki, onun dışında, madde tasavvuru mümkün değildir (yani Allah'ın hiçbir madde ile ilgisi söz konusu olamaz).

İlâhî görünme, eşyada olduğu kadar insanda da vardır. O hâlde açıklamalara sığmayan bu hâl, yönelmeyle, hayal kurmakla veya tanımlamayla değil, ruhsal denge ve anlayışın, kavrayışın tamlığı oranında ve çeşitli idrak seviyelerine göredir.

Amaç; yöneldiğimiz, yakınlığını dilediğimizdir. Bu ne yolla ve ne hâlle olursa olsun. İster Yaradan hakkında, ister insan vicdanında aynı önemi taşır. Tekrar ediyorum; amaç, o hazza erişmektir.

Hayal kuruşunuzun bir şekle bağlanmasından murat nedir?"

Allah'ın eşya ile, olaylarla veya dış âlemin şusu, busu ile açıklanmasının mümkün olamayacağına dair ruh âleminden verilmiş elimizde kıymetli tebliğler vardır. Bunlardan bir tanesini daha sunuyorum.

Mustafa Molla: (21.2.1948)

Soru- "Bugünkü fen ve beşer idraki yaratılmış olan her şeyin sonsuz olduğuna kanidir. Bu sonsuzluğu, Allah anlayışıyla nasıl telif (bağdaştırma) buyurursunuz?"

Mustafa Molla- "Beşerin kanaat sahibi olması, kendi açısından ve kendi mukadder kudretleri oranındadır. Sonsuzluk varsa -ki inandığınızı söylüyorsunuz- bu, beşerî fikre sığmayacak bir hakikattir. O hâlde beşerî fikirle kavranması mümkün olmayan bir varlık, yani Allah, beşer fikriyle nasıl vasıflandırılır ve idrak olunur?

Sizi daima bu yönlere sevk ederken, kusuru görmezlikten gelmeye başladınız. Sizin idrakinizin gücü bu meseleyi nasıl çözemiyor ve açıklayamıyorsa, biz de size bunların dışında hakikat ölçüsü ve misal vermek istediğimiz hâlde başarılı olamıyoruz. Çünki Allah'ın dünya realiteleri yönünden açıklanma ve kavranılmasına hizmet eden örnek bir deneme aşaması ve izlenimleri kesinlikle yoktur. Allah hiçbir şekilde, hiçbir bahane ve olay ile, vaka ile eşlenemez ve açıklanamaz."

Kıymetli dostumuz M. Molla'nın tebliğinde geçen sözler üzerinde düşündükçe onların bizi hakikate yaklaştırıcı mânâlarının ruhumuzda meydana çıkmasına yol vermiş oluruz.

Bir insan ki, ancak beyni ile düşünmekten, yani dünyamızda geçerli üç buut realitesi içinde sarılı bir maddî cevher yardımıyla dış âleme ait eşyayı anlayabilmekten öte bir iktidar sahibi değildir. Ve bir insan ki, onun çevresi, büyük ve sonsuz ilâhî kudretlerin görünme imkânlarından ancak bir zerresini bile güçlükle anlayabileceği bir ifadeye çevirebilmek yeteneğinden ileri bir kıymet göstermeyen maddeler, objeler ve bunlara bağlı olaylardan meydana gelmiş maddî bir kâinat heyulası tarafından kuşatılmış ve çevrilmiştir. Böyle bir insanın; hiçbir madde tarafından hesaplanması, ilişkisi, ölçüsü, kıyaslanması, zarureti ve imkânı söz konusu olmayan Mutlak'ı bu çevresini sarmış, kıyaslanabilir şeyler arasında araştırmaya kalkışması ve orada bulabileceğine inanması ne dereceye kadar doğru olur? Ve eğer o böyle görgüsüzce bir harekete girişmek gafletini göstermiş ise, onun bu hareketinden alacağı sonuç ne olabilir?

Demek ki Allah'ı araştırırken insanın objektif yola başvurması, O'nu o yol içinde bulması gerektiği için değil, bir taraftan Allah'ın her atoma hâkim kudretinin belirtilerine şahit ola ola, kendinden geçip dünyayı unutarak ve derin düşünceye dalarak, diğer taraftan da o belirtilerin içinde faal bir unsur hâlinde yaşayarak, tecrübe ve görgüsünü artırması ve böylece objektif yolu, kendisine ilâhî kudretleri duyuracak olan asıl yolu, yani sübjektif ruh faaliyetini hazırlayıcı bir araç olarak kullanabilmesi içindir.

2- İç Âlemdeki Güçlerin İdraki Yoluyla Allah'ı Araştırmak

Şimdi, Allah'ı araştırmanın hakikî yolu olan; insanın öz varlığını idrak etmesi konusu üzerinde duralım.

İnsan nedir? İnsan eğer yalnız maddeden ibaret olsaydı ve kâinatta maddeden üstün, maddeyi yaratan ve ona hâkim olan bir yaratıcı gücün var olduğu düşünülmeseydi, her şeyi

maddede aramak ve sebebi de sonucu da onun bünyesinde bulmaya çalışmak en doğal ve verimli bir araştırma yolu olurdu.

Halbuki her şeyden evvel, insan yalnız maddeden ibaret değildir ve o, maddî yapısının ötesinde manevî bir varlığa sahiptir ki, bu varlık, hiçbir yönden maddî karakter göstermemekte ve maddeden açık olarak ayrılmaktadır.

Ruh adını verdiğimiz bu manevî nitelikteki varlık; insan denilen organizmanın maddî kısımlarını kuran, yaşatan, süren ve yöneten güçtür. Ruh, kendiliğinden şuur sahibi ve tesir etme gücü olan bir âmildir. Ruh, bütün kâinatı yaratan Mutlak Güç Sahibi Yaradan tarafından yaratılmıştır.

Bu düşünceyi esas tutunca, ruhta kendisini yaratan Mutlak Güç'e karşı bir duygunun ve idrakin saklı bulunduğunu kabul etmek zorunda kalırız. Çünki şuur, ruhun öz varlığı hakkındaki bilgisi ve idrakidir. Ruhu yaratan, var eden ilâhî güç hakkında ruhun, kendisinde saklı bulunan bu gücün eserlerini er geç duyması ve anlaması icap eder. Ancak bu bilgi ve idrakin karanlıktan aydınlığa çıkarılabilmesi; insanın, kendi iç âlemine, ruhunun derinliklerine dönebilmesine ve bunun için de belirli olgunluk safhalarına erişmiş bulunmasına bağlıdır.

O hâlde Allah'a iman ve O'nun ilâhî muradının öz varlıktaki eserlerini idrak etme ve duyma gücü, ancak ruhun diğer meleke ve güçlerinin gelişmesi oranında mümkün olan bir ruh hâlidir. Başka âlemlerde nasıl olduğunu bilmiyoruz, fakat dünyamızda Allah'a iman, ancak insanlık basamağına ulaşmış varlıklarda başlar.

O hâlde, Allah'ını arayan ve O'nu bulmaya çalışan bir insan, kendi öz varlığı ile dış âlem arasında bir sınır taşı olan bedenindeki bölümlere dalmak ve oradaki güçleri tanımaya çalışmak ile yükümlüdür. Çünki önce Allah dışarıda, maddeler arasında, maddî mânâda bir mekân ve yer işgal etmek gibi bir hâlden uzaktır. Bu bakımdan O'nu, sanki yaratıklar gibi bir cevher benzeri sayarak, dışarıdaki maddî eşya arasında aramak ve bulmak söz konusu olamaz. Buna ancak, yaratmış olduğu eşya arasında O'nun ebedî ve ezelî yasalarıyla beliren ve görülen güçlerini sezmek isteyenler için bir

dereceye kadar izin verilebilir. Bu da olsa olsa bir gözlemcinin herhangi bir hakikat karşısında oluşan bir farkedişidir ki bu farkediş ve anlayış bütünüyle maddî bir görüşün çerçevesi içinde kalmak zorundadır.

Halbuki bütün bu dışarıdan gelen gözlemlerle, görgü ve tecrübelerle artan, zenginleşen bir ruh olgunluğu ile şuur ve idrakini kendi öz varlığına çevirmiş ve oraya nüfuz edebilmiş insan; orada kendisinin yaratıcısı, varlığının sebebi, nedeni olan Allah'ın eserleri ve güçlerini görür ve duyar. Burada duyulan ilâhî eserler ve güçler kendisine yakın değil, kendisinin bir parçası da değil, doğrudan doğruya kendi öz varlığının sebebi, nedenidir. İşte Kur'an'da yazılı olan, "Allah size şah damarınızdan daha yakındır." ayetinin, bize göre anlamı budur. Fakat bu kelâmın derinliğine iyice girebilmek için, yukarıdaki düşüncelerin mânâlarını kavramış ve duymuş olmak gerekir.

Büyük ruh dostlarımızdan Kadri, Allah'ın insana, şah damarından daha yakın olması konusunu ele alarak, insanın Allah'ı sürekli bir özleyiş ve dua ile anmasının ve duymaya çalışmasının, bu hâli nasıl hazırladığını aşağıdaki kıymetli tebliğde anlatmaktadır.

Kadri: (10.11.1950)

"İnsanlar Cenab-ı Hakk'ı kalplerinde taşımalı, duayı bir an durmaksızın tekrarlamalı, demiştim. İşte bu odur ki, kalbin her vuruşunda Allah'ı anmak, bunu insana hissettiren damarlarda o yüksek Yaradan'ın varlığını hissederek O'nu şükranla anmaktır. Bu, O'na olan yakınlıktan çok bağlılığı gösterir.

Her an Cenab-ı Hakk'ı anan ve kalbinde bir riya taşımayan insanların var oluşu, O'nun varlığına en büyük bir delil değil midir? Uzaklık, yakınlık dünya için (geçerli) bir söz olarak kabul edilebilir. Allah'a yakın olma meselesini açıklamaya yetecek ne bir kuvvet, ne de bir mantık vardır.

İnsan kendisini yaratana ancak yaranmaya gayret eder. O'nun huzuruna yakın olmayı arzu eder. Fakat hiçbir zaman mesafe söz konusu edilemez. O'na, o büyük güce yaklaşabilmek, O'nun nurunu (kendisinde) kuvvetlendir-

mek ve O'na yakın olanlara yakın olmakla mümkündür. Fakat O'nunla hemâhenk (uyum birliği hâlinde) olmak ve O'nda bir hedef kabul etmek asla mümkün değildir. Bu hiçbir zaman doğru değildir, hatadır."

Bu kadar sözün kısası şudur: Allah'ı duymak, O'nun güçlerine inanmak ve bağlanmak; maddî düşüncelere dayanarak objektif belirtilere ve realitelere saplanıp kalmakla değil, ruh güçlerini ve melekelerini geliştirmek ve bunları ilâhî kavramlara yöneltmekle mümkün olur. İşte çok eski zamanlardan beri söylenmekte olan bilgece bir sözün mânâ ve değeri de bu şekilde belirtilmiş oluyor. Bu söz: "Kemâl (tamlık) insanın kendini tanımasında ve içinin nurunu duyabilmesindedir." şeklinde ifade edilegelmiştir.

Allah'ı duymak yolunda ruhun sübjektif faaliyeti esas olunca ve insanın dış âlemle olan karşılıklı ilişkileri de bu sübjektif faaliyetin gelişmesine zarurî ve lüzumlu birer vasıta olunca, Allah'ı araştırma yolunda, objektif ruh faaliyetinin önem derecesi de kendiliğinden meydana çıkar. Böylece anlaşılır ve kabul edilir ki, Allah yolundaki sübjektif ruh faaliyetinin gittikçe verimli ve ideal bir olgunluğa doğru gelişmesini sağlayıcı unsurları, dış âlemden toplayarak ruha kazandırmaya vasıta olan objektif faaliyet, insanın dünyada geçecek birçok görgü ve tecrübe ile dolu hayatlarını icap ettirecektir ki, biz bunun adına tekâmül diyoruz.

Özetle, "Kadir-i Mutlak Yaradan Allah'ı dışımızda değil, içimizde, kendi öz varlığımızda arayacağız ve bulacağız." sözü, O'nun öz varlığımızda bulunduğunu değil, O'na yönelmenin, ancak öz varlığımızı kuran güçlerin belirtilerini idrak yoluyla mümkün olabildiğini, -başka türlü ifade edilemediği için- gösteren bir söz olur.

İşte öz varlığımızın bu en üstün, en ilâhî ve yüksek faaliyetinin, mümkün olduğu kadar elverişli bir hâle getirilebilmesine ve onun sonsuz güçlerinin seferber hâle getirilmesine yarayan vasıtalardan biri de yukarıda bahsetmiş olduğumuz, ruhun çeşitli hayatlar içinde geçen, kâinattaki faaliyetidir. Bu hayatlarda, tekâmül derecemiz ve güçlerimiz içinde yaşamak yoluyla öz varlığımızı zenginleştirmek ve öz varlığımızı zenginleştirdikçe, Allah'a yönelmemize ayrılmış olan

ruh güçlerimizi faaliyete geçirmek ve bu güçleri faaliyete geçirdikçe, bir son kavramının araya karışması asla söz konusu olmaksızın, Allah'ı biraz daha ileri derecede duymak, O'nun her şey üzerindeki mutlak hâkimiyetinin sonsuz belirtilerini biraz daha anlamak imkânlarını kazanmakta sürekli devam etmek kaderi; kulların ebediyen kavuşmakla şereflendikleri ilâhî bağışların en mutlusu, en kutsalı, en zevklisi ve tükenmez mutluluklarla dolu olanıdır ki biz, bu ilâhî bağışlardan hissemize düşen kısımların sürekli artış hâline de tekâmül diyoruz.

Sonsuzluk kavramını kuşatan ilâhî güçlere ruhların kendilerini ebediyen bağlamakta devam etmeleri, sözünden belki çoğumuz ve hatta daha ileri gidersek, hiçbirimiz açık bir şey anlayamayız. Fakat ne yapalım? Dünya şartlarımızın icapları, pek az duyabildiğimiz hakikatlerin ancak pek azını söyleyebilmemize izin verecek kadar hasis davranmaktadır. Bunun için diyebiliriz ki; İlâhî güçler sonsuzdur, sözü dahi boş bir lâftan ibaret kalır. Çünki bu güçler zaman, mekân veya herhangi bir kıymet kavramından birisiyle ilişki kabul etmez. Bizim ve diğer bütün varlıkların anlayıp takdir edebilicekleri mânâlardan hiçbirinin içine sığmaz. Böyle olunca esasen sonsuzluğu da yaratan Mutlak, tarafımızdan ne kadar ileri derecede duyulur ve idrak olunursa olunsun asla anlaşılamaz. Ve bu yolda biz ne kadar yürümüş olursak olalım, Allah'la aramızdaki mesafeyi zerre kadar kısaltmış olmayız. Kaldı ki, aslında aramızda böyle bir mesafenin varlığı da söz konusu değildir.

İşte Mutlak, böyle ölçüye, ölçüsüzlüğe, mesafeye, mesafesizliğe, büyüklüğe, büyüklüğün sonsuzluğuna, bütün sonsuzluğa ve sonsuzluğun sonsuzluğuna, velhasıl bütün kâinatlara ve ebediyete, ezeliyete, varlığa ve yokluğa, her kavrama, her kavramın dışında kalana ve bütün kıymetlere bağlılığı ve kıyası söz konusu olmadan tasarruf eden ve onları bir anda var veya yok edebilen güçtür. Böyle olmakla beraber, burada çok büyük zannederek söylemiş olduğumuz bu kadar söz de O'nun Mutlak Gücü karşısında, yine bir başlangıç dahi olamayacak kadar hiçtir, sıfırdır. O hâlde ne yaparsak yapalım, ne olursak olalım, Mutlak karşısında biz bir

hiç olarak kalmak zaruretinden kendimizi kurtaramayız. Fakat Allah karşısındaki bu ebedî hiçliğimizi duyarak O'nun sonsuz büyüklüğü hakkında ruhumuza kazandırmış olacağımız derin duygular, öz varlığımızın, ebediyet içinde sürekli artmakta devam edecek nurlarına nur katacak ve gelişmemiz oranında duymakta olacağımız iç duyguların, ilhamların ve güçlerin artmasına sebep olacaktır ki, bunun da adı tekâmüldür. Bundan dolayı alçakgönüllülüğün bir tekâmül belirtisi olduğu hakkında çok eski zamanlardan beri söylenegelen sözün de boş bir lâftan ibaret olmayıp, hikmetli anlamlar taşıdığını böylece anlamış oluyoruz. İşte ben bunları bu kadar söyleyebiliyor ve bu kadar anlatabiliyorum. İsteyenler daha çok şey anlarlar ve anlatabilirler.

Kadri'nin aşağıdaki tebliğinde geçen parçalar okunurken, diğer bazı noktaların da onun tarafından açıklanmış olduğu görülecektir.

Kadri: (10.11.1947)

"Dünyanızda sonsuz hiçbir şey var mıdır? Uzun ve sonu gelmediğini sandığınız her şeyin günün birinde yılların, binlerce yılın arkasından, kesinlikle bir sonu gelir. Dünyada sonu gelmeyen tek şey Allah sevgisidir."

Ruh dostumuz, buradaki Allah sevgisi deyimi ile, yukarıdan beri söylediğimiz iç duygularını biraraya toplayıp ifade edivermiş oluyor. Devam edelim:

"Milyonlarca yıl da geçse bunun sonu yoktur. Sonu olmadığı gibi, milyonlarca âlemde bunun gücünün en küçük şekilde takdir edilmesine, anlaşılmasına da imkân yoktur. Bu da bir hakikattir. Bu hakikati anlamayan birçok cahiller, onu günün birinde anladıkları zaman, çok geç kalmış olacaklar."

Demek ki, sübjektif ruh faaliyetiyle Allah'ı duymaya çalışmak çabasının ruhun ebedî tekâmülü kavramından ayrılmaması lâzımdır. Ve bu faaliyet ruhun sonsuz hayatı boyunca devamı kaderimiz olan bir iştir.

Objektif ruh faaliyetine gelince, bu da, ruhlar için mukadder olan sübjektif faaliyete bir hazırlık olması bakımından zarurî, ayrıca bir iştir ki, bu iş böylece, tekâmülün ge-

rekli bir aracı ve icabı olarak, Tanrı Kanunları'nın kapsamı içinde bulunan illiyet prensibi dairesinde, ruhların çeşitli hayat devrelerindeki çeşitli faaliyetinin belirtilerini meydana getirir.

Bu kadar sözden sonra, artık inanıyoruz ki, insanın Allah'ı duyması, O'na inanması, kendisini O'na yakın hissetmesi için hiçbir merasime, formaliteye ve beşerî kuruluşa lüzum ve ihtiyaç yoktur. Yeter ki o, ruhunu temizlesin, vicdanını ışıldatsın ve Allah'ı duymak ihtiyacını içten gelen kuvvetli bir arzu ile istemiş olsun. O, bu yolda temiz kaldıkça, temiz insanlarla dostluk ettikçe, iyi insanlardan ve özellikle yüksek âlemlerin varlıklarından gelen ilhamlara kalbini açık tuttukça ve hayatının her anında nefsaniyetini aşıp, diğerkâmca duygu ve düşüncelerle hareket ettikçe, çıkar peşinde koşmadıkça ve nihayet her zaman dua ve yalvarmalarını içten ve özden gelen ifadeleriyle Allah'a yönelttikçe ve hiçbir maddî endişe veya korku ile hiçbir hâl ve hareketinde vicdanını çiğneyip geçmedikçe, elbette muradına erecek ve kendisini Allah'a (İlâhî Murad'a) yaklaştıracaktır.

Allah Yolunda Objektif ve Sübjektif Ruh Faaliyetlerinin Kıymeti

Buraya kadar söylediklerimizden şu sonuç çıkar:

İnsanın, bir tek dünya hayatında olduğu gibi, bütün ruh hayatının çeşitli maddî aşamalarında da birbirinden daha gelişmiş ve kapsamlı idrak ve şuur hâlleri arz eden çağları vardır. Hiçbir varlık, tabiata hâkim olan Tekâmül Yasası'nın bu icabından kurtulamaz.

İnsanın bir tek dünya hayatında çevresindeki eşya, olaylar ve bunlarla kendisi arasındaki ilişkiler hakkında giderek artan bilgisi ve anlayışı oranında kendi öz varlığı hakkındaki şuur ve idraki genişler.

Buna benzer tarzda insan varlığının bütün ruhî hayatı boyunca geçen çeşitli tekâmül aşamalarında da o, kendi öz varlığına, öz varlığının bağlı bulunduğu müteal kavramlara ve ilâhî duygulara; ancak dış âlemle, maddelerle, tabiatla temas ede ede ve onlar içinde yoğrulup yaşayarak edineceği

çeşitli görgü ve tecrübelerden doğan şuur genişlemesi ve idrak artışı ölçüsünde nüfuz edebilir ve onlar hakkında bilgi sahibi olmak liyakatine erişir.

Yani evvelden beri tekrarladığımız gibi, sübjektif yüksek ruh faaliyetlerine, ancak objektif ruh faaliyetlerinin hazırlayıcı ve yetiştirici yardımlarıyla ulaşılabilir. Çünki böyle objektif hayata ait çalışmalarla hazırlanmamış, yetişmemiş ve gerekli derecede kuvvetlenmemiş bir varlık, sübjektif hayatının müteal faaliyetlerini sağlamaya yarayan büyük kudretlerini harekete geçirmek imkânına henüz varamamış bir durumda bulunmaktadır.

İşte böyle yetişmemiş, tabiat, kâinat ve yaratıklar hakkındaki görgü ve tecrübesi lüzumlu gelişme aşamalarına varamamış bir insan ruhu, eğer yalnız henüz basit bir hayat safhasında kalmış sübjektif duygularıyla yetinir ve gerek kendisi, gerekse Allah hakkındaki marifeti bu duyguların sınırlı alanında aramaya kalkışırsa, başarı elde edemez. Çünki sonsuz, erişilmez ve sınır kavramından bütünüyle bağımsız olan müteal kavramlara, avuç içi kadar daralmış bir ruh hâli içinde ulaşılamaz. Ve böyle yapmaya kalkışanlar, o dar duygu ve idrak alanları içinde durgunlaşmış, tembelleşmiş ve kâinatta hiçbir işe yaramaz hâle düşmüş kişilerden olurlar.

Halbuki ilâhî rıza ve muradı taşıyan Allah'ın yasaları hiçbir ruhun böyle bir durgunluğuna ve ataletine izin vermez ve böyle idealleşmiş bir bencilliğe asla müsaade etmez. O hâlde, böyle bir hareket, Allah yoluna girmek değil, aksine ondan koşarak uzaklaşmak olur. Bütün hayat boyunca yapılan yalnızlık içindeki ibadetler, dünyayı terk etmeler, inzivaya çekilmeler ve insanlardan uzak her türlü ibadet şekli, hangi din ve hangi mezhep namına yapılmış olursa olsun, Allah yolu değildir.

O hâlde insanın, hakikî mânâ ve kapsamıyla öz varlığına dönebilmesinin, Allah'ı duyabilmesinin, Allah'ın iradesine her şekilde uygun, mutlu ve kutlu bir varlık olabilmesinin doğru yolu, yani sırat-ı müstakimi vardır.

Bu yolun kapıları, insanın kâinatta geçireceği çeşitli maddî hayatlarındaki tekâmül aşamalarının icaplarına uya-

rak, çevresindeki olaylarla, varlıklarla, Allah'ın muradına ve rızasına uygun şekilde vaki olacak sürekli ilişkilerine ait her türlü faaliyette bulunabilmesinin lüzum ve zaruretlerinin gerçekleşmesi oranında açılır.

Varlıklar bu objektif ruh faaliyetlerinde iki tarzda yaşarlar. Bunlardan birisi, yaratıkların ister istemez otomatikman sürüklenmesi sonucunu doğuran, zarurî bir itiş hâlinde vaki olur. En ilkel varlıktan insana gelinceye kadar bu hâl, bütün hayat sahiplerinin herkesce bilinen zarurî hayat icaplarını meydana gatirir. Birkaç örnek verelim: Bir ot, içinde bulunduğu bataklıkta ister istemez yaşamak zorunda kalır. Bir arabanın atı, ister istemez bağlı bulunduğu arabasını çekmek veya sırtındaki ağır yükün altında hayatının sonuna kadar ezilmek zorunda kalır. Herhangi bir insan, ister istemez içinde bulunduğu birçok akıl ve hayale gelmez engeller, güçlükler içinde yabancı iradelerle çatışa çatışa ve çoğunlukla onlar karşısında mağlûp olarak boyun eğe eğe yaşamak zorunda kalır.

İşte bütün bunlar, örneklerimizdeki ve benzerleri bitki, hayvan ve insanların, istese de istemese de İlâhî İrade Yasaları uyarınca tekâmül yolunda ilerlemesi zorunluluğundan kaynaklanan hâllerdir ki, bunun önüne kimse geçemez. Fakat tekâmül, duraklamak bilmeyen bu yürüyüş, varlıklar için ortak kaderleri olan ezelî ve ebedî bir tekâmül yoludur ve tekâmül her varlığın olgunluk derecesine göre ayarlanmış belirli bir akış hızına sahiptir. Ancak insanlara gelince durum değişmeye başlar. İnsanlarda dünya şuuruna eklenen birtakım yüksek iradî ruh faaliyetleri başlar. İnsanlar bu faaliyetlerinde tamamıyla serbest bırakılmış bulunurlar. Özellikle imajinatif kudretleri ile yükselen bu hayat aşamasındaki ruhlar, sorumluluk duygusu ve idrakiyle yürüyecekleri yolları doğrudan doğruya kendi elleriyle çizerler. Bu yolların yönleri yukarılara doğru yükselebileceği gibi, aşağılara doğru da inebilir. Yukarılara yönelmeyi belirleyen iradeler serbesttirler, her türlü engelden başarıyla kurtularak faaliyetlerine devam edebilirler. Fakat aşağı yönleri belirleyen iradeler, serbestliklerini ancak belirli bir hadde kadar kullanabilirler. Bu sınır yukarıda sözünü ettiğimiz, bitki ve hay-

varlarda da ortak olan tabiî tekâmül yolunun kenarında durur ve onu daha aşağılara doğru geçemez. İşte bu zoraki tekâmül yoluna düşen insan iradesinin serbestliği o anda daralmaya başlar. Ve o zaman o, bu aşağı doğru inen yolunda istediği gibi yürüyemez. Ve kendisini tekrar yola getirici kurtarıcı âmillerin tesiri altına girer ki, bunların başında vicdan ve vicdanın hazırlamış olduğu ıstıraplar ve büyük sıkıntılar gelir. Şu hâlde insanlar, Allah'ın düz yolundan, yani sırat-ı müstakimden ayrılmaya başladıkları anda bu sapıklıklarını kendilerine ihtar edici bir gösterge ile, yani vicdanla cihazlandırılmışlardır. Kendisini çiğneyip geçmek isteyenlere karşı bir an gelir ki, bu vicdan, dayanılmaz bir cehennem olur ve alevlerinin üzerinde kaldırarak yükselttiği insanı tekrar doğru yola yani sırat-ı müstakime ulaştırır.

Vicdan ruhun iyiyi kötüden, yani İlâhî Kanunlar'a uygun olanı uygun olmayandan ayırıp seçme melekesidir ki, bu meleke, insanlık âleminde ruhun, en yüksek, en hayırlı ve kurtarıcı, aydınlatıcı bir kudretidir. İşte akıllı insan, bu hakikatleri görebilecek bir gelişme ve tekâmül düzeyine ulaşmış insan, önce vicdanının antenlerini Allah'ın emirlerini taşıyan yüksek sezgilere açarak onun hassasiyetini artırmaya ve sesini gürleştirmeye çalışır. Ondan sonra da o sesin gösterdiği yönden zerre kadar ayrılmadan, dünyada kendisine düşen vazifeleri yapar. Ve bu şekilde o büyük kurtarıcısının izini bir an bile bırakmaz. Onun sesiyle dolan ve açılarak genişleyen ufuklar genişliğince; yürüyerek değil, koşarak değil, uçarak değil, yıldırım hızıyla hamle ederek Allah'a doğru koşar ve amacına ulaşır. En küçük bir ihmal ve kayıtsızlık sonucunda bile olsa vicdanının izini bıraktığı anda bütün ufuklar kararır, yarı karanlık görünen yolların yönleri kararsızlık, ümitsizlik ifade eden bilinmeyenlerle dolu boşluklara doğru açılır. O zaman insan nereye ve hangi adımını atacağını bilemez olur. Ve etrafında ağızları açık duran binlerce karanlık kuyudan ve uçurumdan herhangi birisine yuvarlanmak tehlikesi ile kucak kucağa gelir. İnsan, vicdanının gösterndiği yönde adımlarını atarak, içinde yaşadığı tabiat hadiselerini vicdanının emrine göre karşılar ve kendi fiil ve hareketlerini Allah'ın rızasına uygun iyilik, güzellik ve

doğruluk ile ayarlarsa o insan Allah'a yaklaşmanın imkânlarını bulmuş olur. Ve o insan, nefsaniyetinden doğan ve her adımda önüne dikilecek engelleri çiğneyip geçmek için bütün ruh kudretlerini faaliyete geçirmeye, seferber hâle getirmeye gücü yeten fedakâr bir kahraman hâline gelir.

Bütün bu sözlerden anlaşılıyor ki, en küçük bir ottan başlayarak en yüksek insan varlığına kadar uzanan ruhların dünyadaki hayatları esasen bir Allah yoludur. Hayat Allah yoludur. Ruhların maddeler arasında geçen hayat safhaları ise Allah yolunun objektif bakımdan, ruhların göstermeleri zarurî olan birer faaliyet alanıdır. Bu hayat safhalarında şuurla, idrakle ve özellikle hızla yol aşmak isteyenlerin, her şeyden evvel kalplerini ve düşüncelerini bütün kötülüklerden temizlemiş olmaları, dünyaya ait kötü alışkanlıklardan doğan pisliklerle bozulmaya başlamış ruh temizliğini tekrar kazanmaya çalışmaları lâzımdır. Bunun için de Allah'a karşı daima özleyiş ve güçlü istek duyarak, O'nu kalbinden hiçbir vakit çıkarmadan ve her işinde ancak O'nun rızasına uymayı kendisine âdet edinerek, insanın dünya işlerini düzenlemesi ve çalışması lâzımdır. Böyle davranan insan, diğer insanlara karşı her türlü kötülükten, onlara zarar verici hareketlerden, bencilce düşüncelerden çekinir ve kendi nefsi kadar, hatta ondan daha ileri istekle başkalarını korumayı, zayıf ve güçsüz olanlara her türlü özveriyi seçerek yardım elini uzatmayı, herkesin iyiliğini kendi iyiliği gibi özlemeyi ve başkalarının mutluluğundan sevinç, felâketinden ıstırap duymayı kendisine alışkanlık edinmeyi, ihmaline izin olmayan bir vazife, hatta bir zevk bilir. İşte Allah yoluna ancak bu kapıdan girilir. Diğer kapılar, varlıkları, er veya geç yine bu kapının açıldığı yollara çıkarmakla beraber, çok çetin, dolambaçlı, uzun ve yorucu lâbirentler hâlinde bulunan karışık ve cesaret kırıcı yollara açılır. Allah, böyle dolambaçlı yollara, lâbirentlere sapmadan, bu büyük ve sonsuz mutluluk yolunun sevinçli yolculuğuna doğrudan doğruya çıkmak güç ve ilhamlarını bütün insanlara nasip etsin.

Burada bize büyük ilham kaynağı olan ruh dostlarımızın tebliğlerinden Mustafa Molla'ya ait bir bölümü sevinçle okuyucularıma naklediyorum.

Mustafa Molla: (9.12.1948)

"İnsanla Allah arasındaki hadiseler tektir. O da, birbirini anlayan iki yüksek varlık hâlinde, sonsuz olarak bir uyumun gerçekleşmesine çalışmaktan ibarettir."

Mustafa Molla'nın bu sözleri, ilk bakışta bazı kimselere, şimdiye kadar söylediklerimizle zıtlık oluşturuyor gibi bir zan verebilir. Ve onlarda Allah ile insanın birbirine bağlılığı, ilgisi, karşılaşması söz konusu oluyormuş duygusunu uyandırabilir. Fakat gerçekte iş böyle değildir. Yani M. Molla bu sözlerinde Allah ile insanı hiçbir vakit bir karşılaştırma konusu yapmak istememiş ve insanı Allah'la karşılıklı alış verişlerde bulunabilecek bir varlık hâlinde kabul ederek bu sözleri söylememiştir. Aslında tebliğin sonraki bölümleri bunu açıkça göstermektedir. Buradaki mânâ, insanın ilâhî yoldan ve murattan ayrı ve bağımsız bir hayat fonksiyonuna sahip ve kâinatta başıboş bir varlık olmadığını, aksine onun bütün ruh faaliyetlerinin, doğa yasalarıyla görünen İlâhî Murad'a bağlanmış bulunduğunu ve bunun dışında hiçbir değer kazanamayacağını belirtmektir. Yani madde kâinatının İlâhî Yasalar'a göre belirlenmiş düzen ve uyumu içine, hür iradeleri ve faal durumları ile insanlar, daha doğrusu ruhlar da karışmışlardır. Ve bu düzenin dışında ruhların herhangi bir harekette bulunabilmeleri asla söz konusu olamaz.

Tebliğe devam ediyorum:

"Allah'la hiçbir fert yanyana bir kıyas rüknü (burada unsuru anlamına) olamaz. Ama nasıl söyleyelim, aranızda da desem gene olmuyor. O hâlde Allah ile kul arasındaki ruhanî yollarla devam eden yüksek ilişkilerin kurulması bir hayli şuur olgunlaşmasından fazla, bir büyük idrak sürecine sahip ve ondan daha üstün bir duygu ünitesine sahip olmaktır.

Toplumun da fertler gibi birer inancı veya inkârı olabilir. Eski Yunan'da tabiatçılık mezhebi tek felsefe idi. Bunun sonucunda insanın, üstünlüğe doğru atılmakta olan iyi ve ayırt edici âdeti, düşünceye hız vermemiştir."

Burada M. Molla bize bir tarih dersi vermekten çok, bir hakikati ifşa etmek için eski Yunan'dan bahsetmiştir. Ve bu

hakikat de işte şu anda bizim ısrarla üzerinde durduğumuz konunun ta kendisidir. Yalnız tabiata, yani objektif araştırma yoluna saplanıp, bütün hakikatleri ve hakikatlerin mucidi olan Allah'ı orada arayıp bulmaya çalışmak, insanın bu iş için lüzumlu olan yüksek ruh kudretlerinin faaliyetini köstekleyici bir hareket olur. Devam edelim:

"Ondan önceki dönem de baştan ayağa duygu ve hayalden ibaretti. Görüyorsunuz ki, tek başına ne o, ne de bu... Gerçek, ancak belki bütün bunların tek uyum şiarında (iyi ve ayırt edici âdetinde) görünür."

İşte muhterem dostumuzun bu son sözleri bütünüyle bizim inandığımız bir kavramın ifadesidir. Yani tek başına tabiat yolu insana beklediği faydayı sağlayamayacağı gibi, tek başına duygu yolu, yani sübjektif araştırma yolu da aynı şekilde onu umduğu yola götüremez. Ve tam verim ancak bu iki yolun uyumlu ve düzenli şekilde birbiriyle kucaklaşarak insanın yönünü Allah yoluna doğru yöneltmiş olmasıyla elde edilebilir.

Tebliğe gene devam ediyoruz:

"Eğer sadece tabiatı kurcalamayıp da duyguları ve hayalleri de birer denge unsuru olarak ele alsalardı, Yunanlılar'dan sonra gelen bütün milletler, daha üstün bir mehaza (kaynağa), bir medeniyet eşiğine kavuşabileceklerdi. Fakat ne yazık ki, gökler ölçüsünde sonsuzlaşan Yunanî tahayyül, bir zaman geldi ki, toprağa bakmaya ve ondan zevk ve yardım ummaya koyuldu. O, bütün ilâhları dünyevî alışkanlıklar ile nitelenmiş sayıyordu. Ve onun içindir ki, gökleri bile dünyevî motiflerle süslemeye kalkıştı."

İşte acı bir gerçeğin açık ve bilgece ifadesi budur. Yunanlılar'ın ve ona benzer eski medeniyet sahibi milletlerin, Allah hususunda toprağa, taşa ve dünyaya ait beşerî anlayışlara ve bundan doğan maddî idraklere kapılmalarının acı ve ağır sonuçları, asırlarca süren putperestliğin her türlü şeklini desteklemiştir. Ve böylece bu medeniyetler, bazı insanların saplanmış oldukları zararlı fikir ve duygu bataklıklarından kurtulabilmelerinde, onlara dayanak olacak yardımda bulunamamışlardır. Oysa ki, Mustafa Molla dostumuzun dediği gibi, duyguları ve hayalleri büyük gelişmelere

uygun bulunan eski medeniyet sahipleri, eğer hedeflerini iyi görebilmiş olsalardı, yani tabiatta karşılaştıkları eşya ve olaylarla duygularını uyumlu şekilde birleştirerek Allah yolunda kullanabilselerdi, bugün beşeriyetin yüzü daha mutlu ve daha gülümser görünürdü. Bereket versin ki, araya karışan büyük dinlerin, insanlara ancak yetenekleri ve anlayışları ölçüsünde gösterebildikleri hakikat yolları, insanların daha büyük düşüşlerini önlemiş ve bizlere de bugün hiç olmazsa bu kadar bir konuşma imkânı ve serbestliği vermiştir.

İnsan, tabiatı tetkik etmekle orada Allah'ın yüksek kanunlarının, yani iradesinin tecellilerini (belirtilerini) görür. Bu görüş ise giderek onun öz varlığını olgunlaştırır. Ve öz varlığı olgunlaştıkça da insan, Allah'ı duymak ve O'na evvelce düşündüğümüz mânâda yaklaşmak imkânını kazanır ki, bu da onun en kestirme yoldan gerçekleşen tekâmül safhalarının bir ifadesi olur. Bu nedenle, iç varlığını zenginleştirmek ve olgunlaştırmak isteyen insanın, Allah'ı iç varlığında duymak arzu ve aşkını taşıyarak gözlerini tabiata çevirmesi ve tabiatı büyük bir ibret gözü ile seyrederken, ruhunun bütün güçleriyle onun düzen ve uyumuna katılmak emek ve çabasını göstermesi ve bu hâli kendisine büyük bir zevkle alışkanlık edinmesi, ona öyle yüksek dersler verir, öyle yüksek duygular ve bilgiler kazandırır ki, bunu hiçbir kitaptan okuyup öğrenmek mümkün olmaz. Fakat tekrar ediyorum ki, tabiatın tetkiki faaliyeti, Allah'ın varlığını ispat etmek veya Allah'ı tabiattaki eşyanın içinde arayıp bulmaya çalışmak veya Allah'ı o eşyanın şekillerine göre belirlemeye ve tanımlamaya kalkışmak gibi bâtıl, yanlış ve çirkin bir düşünce ile yapılırsa, sonuç, daha önce de ayrıntılı olarak ifade ettiğim gibi sapıtmak olur. Aksine, tabiat bir taraftan beden gözü ile görülürken, diğer taraftan da ruh gözü ile müşahede edilecek, orada Allah aranmayacak, fakat İlâhî Murad'ın, İlâhî Kudret'in, İlâhî Yasalar'ın sonsuz belirtileri görülecek, duyulacak, bu görgü ve duygu üzerinde durulacak, fakat bu durgunluk asla pasif, âtıl, tembelce ve haylazca bir zevklenme duygusu hâlinde olmayacak; aksine dış âlemde, kâinatta görünen büyük ve aklın alamayacağı kadar tertipli, düzenli

uyumun hayranlığı içinde insan, kendisinin de aktif bir varlık olduğunu idrak edecek ve bu idrakle, bu varlıklar âlemindeki ve ilâhî âhenk içindeki vazifelerini ve sorumluluklarını duyacak ve dünyada başıboş, nefsanî zevkler ve eğlencelerle geçen, ciddî faaliyetlerden yoksun bir tek saatinin bile olmaması gerektiğine inanacak ve hemen işe koyularak Allah'ın kâinat uyumunu sağlayan büyük yasalarının şu küçük dünyamıza ait bölümlerinden kendi payına düşen icaplarını gene kendi iradesiyle yerine getirmeye uğraşacak ve bunun için de hiçbir engel, hiçbir nefsanî çekim veya hırs karşısında gerilemeyecek, korkmayacak, yılmayacak, yorulmayacak ve durmayacaktır. İşte en büyük ibadet budur. En büyük kulluk budur. Çünki kulluk borcu, sadece bir yere kapanıp bütün ömrünü baştan başa yalnız Allah'a şükür ve yalvarmayla geçirmek suretiyle ödenmez. Şüphesiz ki, Allah'a kalben her an şükür ve niyaz şarttır; bu bir kulluk borcudur ve zarurettir. Fakat bu hâl insanın gene o kadar önemli olan diğer kulluk vazifelerini ihmal etmesine asla sebep teşkil etmemelidir. Bunun yanında, kulun yapmakla mükellef kılındığı önemli ilâhî vazifeleri ve Allah'ın emirleri vardır. İşte kulun borcu, bunları da yerine getirmeye çalışmasıyla ödenir. O'nun emri, var ettiği kâinatın en küçük zerresine kadar, en küçük hadisesine kadar uyumuna insanın katılmasını ve uyum içinde sürekli olarak bozuk ve falso sesler çıkararak ilâhî düzeni bozmaya (ki bunu hiçbir kimse hiçbir vakit başaramaz) çabalamaktan kesinlikle çekinmesini gerektirir. Babasının hiçbir sözünü dinlemeden haylaz haylaz dolaşan, sürekli olarak onun isteğinin aksine hareket eden veya elinden gelmediği hâlde babasının yapmakta olduğu işleri durmadan bozmaya çalışan asî bir evlât, istediği kadar babasının yüzüne gülsün, onu bir türlü memnun edemez. Aslında böyle davranan bir evlâtta da babasının yüzüne samimiyetle gülebilecek yüz ve surat kalmaz. Halbuki insanın ilâhî vazifeleri bununla ölçülemeyecek kadar büyük, kapsamlı, ebedî ve zarurîdir.

İşte insan, bu gerçeği görür ve bu gerçek yolunda yürümekten zevk duyarak kırılmaz bir azim ve cehitle faaliyete koyulursa, Allah duygusunun öz varlığındaki tatlı ve mutlu-

luk verici, yükseltici sıcaklığını ateşli ve güçlü bir arzu hâlinde idrak etmeye başlar. Ve bu da aslında kendisine mukadder olan büyük huzur ve mutluluğun bir başlangıcı olur. Ne mutlu ona!..

O hâlde Allah'a yaklaşmak için büyük bir yardımcı araç olan doğayı incelemek demek, onun karşısında zamanla yok olacak bir gözle bakarken, sonsuz ruh gözü ile de görmeyi ve oradaki düzene, yasalara ve icaplara, bütün fiil ve hareketleriyle ve ruh kudretleriyle uymayı bilmek demektir ki, bu da sürekli ve güçlü bir istekle gösterilecek emek ve çaba ölçüsünde dünyada kazanılması mümkün olan en yüksek bir değerdir. Tabiî ki her şeyde olduğu gibi, çalışmakla bu da önce yavaştan başlar. Fakat her gün artan alışıklık ve çabayla gittikçe hızlanarak gelişir. İşte bu şartlar altında insan duygu yönünden yükselir, olgunlaşır, tecrübe ve görgüsünü arttırır ve sonunda, ondaki bu duygu yüksekliği öyle bir hadde ulaşır ki, o noktaya gelince insan, Allah duygusunun idrakine en lâyık durumu kazanmış olur. Bundan sonra da iş gittikçe kolaylaşır, yollar gittikçe açılır, ufuklar gittikçe berraklaşır ve insan o ufuklara doğru ok gibi fırlayarak atılır.

Tabiatı incelemenin ve müşahedenin duygular üzerinde yaptığı tesirler hakkında büyük dostumuz Kadri'nin aşağıdaki sözlerini okuyucularıma zevkle bildiriyorum.

Kadri: (3.9.1947)

"Ormanlarda grup zamanı bir suya akseden güneş, neler gösterir bilir misiniz? Sonra, kalabalık bir yerde denize batan güneş de bir şeyler gösterir. Yalnız başına bir mağarada günlerce kalmış bir insan, mağaranın kapısının önündeki suya yansımış güneşe bakar, gene bir şeyler görür. Hep bir yansıma... Bir güneşin suya vurmasıdır. Ama çok başkadır. Hep başka başka lisanlarda yazılmış binlerce cilt kitaptan daha değerlidir. Biri maddî, biri manevî, diğeri insanı huşua sevk eder birtakım hakikatleri ona kendi kalbinde duyuran büyük duyguları insana bahşeder. Onun için tabiatın her hareketi her varlığa bir şeyler anlatır. Bunları temiz bir kalp ve tek bir düşünce ile seyretmesini bilene ne mutlu.

İşte bunları yaptıkça, siz de yavaş yavaş benim söyle-

diklerimi duymaya başlarsınız. İçinizden taşan ve dışa doğru akan bir nur etrafınızı kaplar, size birtakım kalpleri bağlar. Ve siz de, çok kuvvetli bir şekilde daima iyiye ve doğruya doğru mesafe aşmaya başlarsınız...

Herkesin gücü birbirinden çok farklıdır. Herkes başka başka duyar, başka şeyleri hisseder (algılar). Herkesin hedefi birdir. Ve hitap, herkesin anlayacağına göre yapılmıştır. Meselâ, bir ay doğarken, bir ağacın arkasından göstereceği beyaz yüzü, onu seyreden milyonların hepsine ayrı ayrı, başka başka hitap eder. Çünki bunlara tek bir şey söylense idi, o zaman hiçbirisi yararlanamazdı. Bazısı onu bir ay (olarak) görecek, bazısı bir kâinat, bazısı ondan kendisinin gideceği yolu soracak, bazısı çorak yerlerdeki kaynakların yerini öğrenmek isteyecek. O da herkesin diline göre hepsinin isteklerini anlayacak. Hep bir anda, bir zaman içinde bunlar olacak. Herkes nasibini alacak. Bunların hiçbiri boşa gitmez."

Gene aynı dostumuzun tabiatı inceleme yolu ile insan varlığının yüksek duygulara ve kavramlara doğru nasıl kabardığı ve genişlediği hakkındaki sözlerini, ruh âlemine bağlı varlıkların bize hediye ettikleri büyük kıymetlerden biri olarak sizlere zevkle takdim ediyorum.

Kadri: (13.10.1947)

"Karanlık yollar daima kendi içinden ışığını alan bir ışık kaynağı aracılığıyla veya o ışık kaynağı tarafından aydınlatılmış bir araç ile aydınlanır (Güneş ve ay gibi). Yani bir insan, gerçeği ya doğrudan doğruya kendi fikir ve kalbiyle uğraşır didinir, bulmaya çalışır; yahut bunu bulmuş bir adamın aydınlatmasıyla doğru yola ulaşır. Bunların içinde en makbulü birincisidir. Öyleyse ben de sizin birinci şekilde olmanızı istiyorum. Yani size öğretmeyi değil, kendinizin arayıp, bulup ve öğrenip, başkasına öğretmenizi arzu ediyorum.

Göklerin büyük boşluklarına dizilmiş milyonlarca pencereden, size kadar her gün milyonlarca ışık ve manzara sızar. O pencerelerden gelen ışıkları tutunuz. Gözünüzü oradan akseden manzaralara çeviriniz. Kalbinize gelen ilham-

lar, size öğretecek birtakım konular ve yararlanabileceğiniz birtakım güzel sözler bulur. Daima her manzara bir şiir gibi, her renk bir müzik gibi, her müzik bir söz gibi ruhta görünür. Siz şayet bir ses duymuyorsanız manzaraya bakınız. Günün birinde o manzaradan size bazı müzik nağmelerinin gelmekte olduğunu duyacaksınız.

Ve gene bir gün bu nağmelerin birer söz hâline dönüştüğünü ve sizin anlayacağınız bir mahiyet (nitelik) aldığını göreceksiniz.

Neden daima Allah'ı anarken gökyüzüne bakarlar? Söyleyin bakayım: Bulamazsınız. Çünki dünyada en temiz yer orasıdır. İşte siz de kalbiniz sıkıldığı zaman, ilham kaynaklarınız kuruyunca, oraya bakınız. Allah orada değil, fakat O'na lâyık en temiz yer, dünyada yalnız orasıdır. Daha başka âlemlerde O'na lâyık olmak değil, yalnız O'nun ismini anarken bakmaya lâyık olabilecek, belki biraz daha uygun yerler bulunabilir."

İnsan, tabiatı tetkik ede ede, kalbini iyi ile, güzel ile, temiz ile doldura doldura ve dünyada işlerini daima başkalarının hayrını düşünerek fedakârlık göstere göstere ve nihayet insanlar hakkındaki sevgisinin kapsamını genişlete genişlete, Allah'a yaklaşmak aşkını ve arzusunu ruhunda taşıdığı tardirde, bir gün gelir ki, farkına dahi varmadan, ilâhî dalgaların ruhundan fışkırdığını duymaya ve idrak etmeye başlar. İşte o zaman yolunu tekrar saptırmamak, yani içinden doğan büyük ilâhî görkemin ululuğu karşısında şaşırıp, kendisini Allah zannetmemek veya Allah'la tek vücut olduğunu sanmamak lâzımdır. Fakat şurası da bir hakikattir ki, esasen bu derece yükselmiş bir varlığın tekrar geriye dönerek böyle bir sapıklığa düşebilmesi de artık düşünülemez. Bu sapıklık ancak, henüz görgü ve tecrübesi Allah yolunda bu kadar ilerlememiş varlıklar hakkında hatıra gelebilir. Çünki tekâmül ve Allah yolu o kadar uzun ve o kadar sabır ve yumuşaklıkla yürünmesi gereken bir yoldur ki, özellikle bu yolun başlangıcında insanın karşılaşabileceği aşırı derecede taşkınlık, kibir ve gurur duyguları onu çok zararlı hareketlere ve kötü sonuçlara sürükleyebilir.

Sevgili dostumuz Kadri'nin aşağıdaki tebliği bu nokta-

da bizi yeterli derecede uyarıcı niteliktedir.

Kadri: (5.1.1948)

"Siz Allah'ı buluyorsunuz. Fakat farkında değilsiniz. Herhangi temiz bir duyguyla bir şeyi düşündüğünüz zaman birdenbire içinize gelen haz ve sevinç, sizin Allah'ı andığınızı ve ona giden yolu bulduğunuzu gösteren bir işarettir. Fakat siz bunu Cenab-ı Hakk'ı anarken yapmadığınız için hatırınıza gelmiyor. Ve bu işle olan ilişkinizi düşünmüyorsunuz.

Ben başta ne yazdırdım? O, her şeyde, en ufak kudretiyle her yerdedir. İşte sizin yaptığınız herhangi bir iyilik, O'nu anarken yaptığınız güzel bir iş, size bu hazzı vermiştir. Zamanın ilerlemesi, yukarıda söylediğim gibi bunun sizde görünmesini sağlar. O zaman anlayarak yaparsınız. Fakat hakikat benim söylediğim gibidir. Bunu şimdiye kadar size ne kimse söylemiştir, ne de bilen vardır. Onun için ya çok eskilere giderler, ya da vahdet-i vücut'tan bahsederler. Gerçi maksat birdir, fakat yol yanlış."

İşte vecd hâlinin taşkınlığı içinde insanlar, Allah'a karşı olan yönelmelerini kendi kendilerine dünya kelimeleriyle açıklaya açıklaya, günün birinde bu kelimelerin gösterdikleri beşerî mânâların tesirine kapılarak, içlerindeki ilâhî duygulara ait kavramları dünya görüşüne uydurmak tehlikesiyle başbaşa kalırlar ve bu tehlike karşısında bazen sapıtarak ruhlarının safiyetini kaybetmek yoluna düşerler. Kıymetli ruh dostlarımızdan Kadri'nin bu konu ile ilgili bir tebliğini sunuyorum.

Kadri: (16.2.1948)

İ.A.- "Cenab-ı Hak, kudretiyle her şeye nüfuz etmiştir, mealinde bir tebliğiniz var. Bu kudret Allah'ın kendisi midir? Yoksa O'ndan çıkan ayrı bir şey midir? Yani Mevlâ kudretiyle çevrilmiş midir, yoksa kudretine çevre midir, yahut kendisi kudret midir?"

Kadri- "Yukarıda anlattım. Bunlar insanların uydurduğu kelimelerdir. Oğlum, hâlâ anlamadınız mı? O, her şeydir. Her şey."

Burada bazı okuyucularımızın çok yanlış bir düşünce-

ye saplanmaları ihtimalini düşünerek, biraz durmak mecburiyetini hissettim. Kadri, "Allah her şeydir." derken, kâinatta gördüğümüz ve görmediğimiz yaratıkları kasdetmemiştir. Buradaki "her şey" sözünün gösterdiği, Allah'ın kudreti hakkında düşünebildiğimiz bütün kavramlar demektir. Devam edelim:

"Yani kudret dediğimiz kelime esasen O'dur. Milyonlarca dünyalar, yaratılmış her şey, Kadir olan O'nun yalnız en küçük, tasavvur edemeyeceğiniz kadar küçük bir iradesinin eseridir. Tarif edemiyorum. Tasavvurunuzun dışında ufacık bir iradesiyle, size uzun uzadıya anlattığım o milyonlarca âlem bir anda mahvolur ve bir anda hepsinin daha milyonlarca katı yaratılabilir. İşte özeti bu. İster, sen bunu Cenab-ı Hakk'ın etrafında gör, ister O'nun içinde ve iradesinde bul. Amaç aynı.. Kavrayış seni aynı hedefe ulaştırdıktan sonra, sen O'nu nerede bulursan kaçırma.

Şuna emin ol ki, gözün kavrayamayacağı küçüklükte bulunan bir yaratığın en küçük bir hareketi bile gene O'nun, o büyük kudretin iradesine bağlanmıştır. Bu nasıl olur? Aklın almayacağı kadar küçüklükte bulunan yaratıkların her biriyle Cenab-ı Hak nasıl meşgul olur? İşte senin ve senin gibi milyonların anlayamayacağı bir şey olacak ki, O'nun büyüklüğünü anlayasın.

O'nu değil, kudretini değil, kudretinin görünen belirtisi olan hareketleri bile hiçbir varlık idrak etmekten ve O'nu en küçük bir şekilde kavramaktan uzaktır. O büyük varlığın lütfuna erişenler de bunu kavrayamazlar. Fakat anlarlar ve öyle anlarlar ki gene anlatamazlar. Onların içine doğan bir kudret öyle bir cevherin varlığını kendilerine hissettirir. Güzel bir manzara karşısında neler hissedersiniz? Fakat bir türlü anlatamazsınız. Anlatmaya çalışsanız birtakım gösterişli cümleler arasında fikirleriniz bocalar, gezinir. Güya başkasına da aynı hissi anlatmak istersiniz ama imkânsız. Bu da öyle olur."

Tebliğin bundan sonraki kısmında Kadri, insanın iradî konularda böyle, gücünün üstüne çıkarak yanlış düşüncelere saplanması tehlikelerine değiniyor:

"Büyük şeyler çok güzeldir. Çok güzel şeyler çok tehli-

kelidir. Dikkat!.. Siz büyüklüğe özendikçe, onun size yapması muhtemel ağırlıkları ve tehlikeleri daima göz önüne almalısınız. Çok eskiden insanlar, buna yakın bazı hususları idrak etmişler ve padişaha yaklaşan ateşe yaklaşır demişlerdir, değil mi? Halbuki asıl Allah'a yaklaşan, ateşe yaklaşır."

Fakat tebliğin bu son cümlesinden sonra gelen kısmı, insanın, ancak ruhen hazırlandıktan ve ilâhî titreşimleri duyabilecek güç ve kabiliyeti edindikten sonra, içinde duyduğu ilâhî duyguların bazılarını tehlikesizce çevresindekilere anlatabilecek duruma gelebileceğini ifade etmektedir:

"Fakat O'nu içinde taşıyan, kendisi de ateş olduğu için, ateşe yaklaşırsa mesele kalmaz. Vakitsiz hareket, insanı felâkete sürükler. Bu da önemlidir."

Allah'ı duymak, Allah'a kendisini vermek herkes için mümkün olmakla beraber, buna liyakat kazanacak bir duruma gelmiş bulunmak da şarttır.

Allah'ı Anlamak Mümkün Değildir

Allah'ı anlamaya imkân yoktur. Yani O'nu bizim zekâ gücümüzle veya herhangi başka bir ruh melekemizle tanımlayıp değerlendirebilmemiz mümkün değildir. Burada biz, Allah'ı duymak ve tanımak deyimlerini kullanırken O'nu, bir insanı veya herhangi bir varlığı tanıdığımız veya duyduğumuz gibi, az çok maddî bir idrakle karışık olarak tanımak veya duymak fiilini kasdetmiyoruz. Hiçbir mahlûk için böyle bir gücü göstermenin söz konusu olamayacağını birçok defa tekrarlamış bulunmaktayız. Buradaki duygu, hiçbir tarife sığmaz. Ve bu öyle bir sübjektif ruh işlemidir ki, onun dış âlemdeki objelerle ve olaylarla araştırılması ve gerçekleştirilmesi mümkün değildir.

Allah'ı insana duyurmak için önceden düzenlenmiş bir formül de yoktur. Aksine bu formüller, bu formaliteler çok defa insanı Allah'a yaklaştırmaya yaramaktan çok O'ndan uzaklaştırırlar.

Allah yolunda sıkı bir disiplin altında çalışan örgütlere de lüzum yoktur. Burada insanların birbirlerine yapabile-

cekleri en büyük yardım; duyanların ve bilenlerin diğerlerine yol göstermesi, suyun aktığı yola ulaşmış olanların susayanlara hiç olmazsa bir damlacık su verebilmesi, içlerindeki ışığı duymuş olanların, gözleri henüz açılmış kimselere bu ışıktan biraz verebilmesi şeklinde mümkün olur. Yoksa ne emir, ne kumanda, ne zorbalık tesiri altında, ne de çeşitli süslü törenlerin çekiciliğiyle ilâhî yola katılmak mümkün değildir. Buradaki bütün amaç, vicdanın emri gereklerinden olan Allah'a iman ve O'nu öz varlığına dönerek duymak, bütün fiil ve hareketlerini, O'nun muradından duyabildiği kadarına göre ayarlayabilmektir. Bunu hangi din, hangi yol, hangi düşünce ve duygu tarzı gerçekleştirmeye yararlı oluyorsa o makbuldür ve lüzumludur. Ve aksi hâlde bu amaçtan en küçük bir açı ile sapmış her hareket, her kurum, her telkin, her otorite, ne kadar büyük isimlerle ve iddialarla ortaya çıkmış olursa olsun boştur, faydasızdır ve hatta zamanla büyük bir beşer topluluğunun yüreğinde geniş yaralar açabilecek kadar zararlı da olabilir. Beşeriyet bugün de olduğu gibi, böyle zararlarla tarih boyunca sık sık karşı karşıya kalmış ve onun acılarını asırlarca çekmiştir.

Bir celsede Mevlâna Celâleddin-i Rumî kimliği ile gelerek, çok kıymetli tebliğler veren bir ruh dostumuza bu konuda sorulmuş olan bir soruya onun verdiği cevap, yukarıdaki düşüncelerimizi desteklemektedir.

Mevlâna Celâleddin-i Rumî: (7.4.1948)

Soru- "İlâhî aşka ulaşmak için bir tarikata katılmak şart mıdır?"

Mevlâna- "Biz tarikatı dinden başka tutarız. O din bize en büyük hakikati nasıl olsa ifşa etmiştir.

O hakikat de Allah'ın varlığıdır. Allah'ın varlığından daha büyük hakikat olamaz. Bunu vicdanımızdan soruyoruz. O vicdan ki ilâhî dalgaların yansıma yeridir. Ve onun için 'Hak bende' demişlerdir.

Gerçekten, Hak sonsuz bir Mutlakîyettir. (Kayıtsız, şartsız ve sonsuz bir hükümdarlıktır.) O'nun anlaşılması asla nasip olmayacaktır. Fakat gene her şeyde O vardır."

Burada Mevlâna, "Her şeyde gene O vardır." derken,

maddî bir düşünce ile Allah'ı şahıslaştırıp, Allah veya O'nun zerreleri her şeyin içine girmiştir demek istemiyor. Yanlış anlaşılması muhtemel olan bu ifade üzerinde durmak lüzumunu bunun için duydum. Burada, Allah her şeyde vardır, derken kastedilen mânâ şudur: Allah'ın kudretinin ermediği, girmediği, hükmetmediği hiçbir şey yoktur. Ve kâinat O'nun ilâhî muradının ve hükümranlığının dışında kalamaz. Bu mânâya göre her şeyde O'nun kudretinin eserlerini görmek, her varlıkta onun muradının hükümranlığını duymak, ruhların tekâmülleriyle mümkün olan bir hakikattir. İşte her şeyde bulunan O'nun varlığının mânâsı budur. Yoksa Allah, hâşâ, parça parça olmuş da kâinatın bütün en küçük parçalarına girmiş veya o parçaları kendi vücuduyla meydana getirmiş, gibi bir mânâ düşünülmemelidir.

Böyle bir düşünce, ancak üç buutlu realite içinde bulunan geri dünyamız gibi yoğun dünyalardaki ilkel ve maddî bir idrakin ürünü olabilir. Şimdi gene ruh dostumuzun sözlerine devam ediyoruz:

"Biz dinî taassup ve sair şekillerle bozulmuş ruhî uyumun yollarımızı kapamaktan vazgeçmiş olması için, kendi benliğimizden taşmayı tarikat bildik.

Nerede olsa Allah'layız, fakat hiçbir yerde dünya ile değiliz. Bu yolların hiçbirisi, Rabb'in varlığını ispattan öteye varamaz."

Herkesin ilk hamlede kolayca anlayamayacağı kadar geniş kapsamlı olan bu sözlerle açılabilecek binlerce kapı bulunur. Fakat bunların ancak pek azı insanı, o sözlerin hedefi olan hakikatin ışığına ulaştıracak bir yolun giriş sözleri olabilir. Diğerleri ise, aksine bu sözlerde saklı mânâları, karanlık bulutları içinde karartmaya hazırlanmış, dipleri bilinmeyen uçurumların birer başlangıcı olur. İşte ruh dostumuzun yukarıdaki kıymetli sözlerinin de böyle yanlış fikirlere yol açmamasını sağlamak arzusuyla, özellikle onun son cümlesi üzerinde gene durmak mecburiyetini hissetmiş bulunuyorum.

Böyle kıymetli varlıklardan şimdiye kadar aldığımız tebliğler üzerinde yapmış olduğumuz uzun incelemelerin bize kazandırmış olduğu tecrübeye dayanarak, bu ifadelerin

kasdettiği mânânın şu anlamda olduğunu arz etmek isteriz:

Bu yolların tek amacı ve yapabileceği tek şey, ancak Allah'ın varlığı hakkında ruhların duygu yeteneklerini hazırlamaktır. Yoksa Tanrı'nın herhangi bir maddeyi kanıtlar gibi kanıtlanmasının mümkün olmayacağı hakikati şöyle dursun, O'nun varlığını, herhangi bir şeyi ve kavramı anlar gibi maddî mânâda anlayabilmek de söz konusu olamaz.

Maddî ispat deyince, genel anlayışa göre, insanın aklına, geçerli birtakım duyarlı ölçüler ve değerlerle karşılaştırılarak bir şeyin var olduğunu saptamak ve değerlendirmek gelir. Halbuki yukarıdan beri arz ettiğimiz gibi, bir ilâhî kavramın, duyularla ilgili yollardan, yani objektif faaliyetlerle incelenmesine imkân olmadığı zaten belirtilmişti. Ve burada Mevlâna'nın sözleri de Tanrı'nın objektif değil, sübjektif ruh faaliyetiyle ispatını ifade etmektedir. İş böyle olunca "ispat" deyiminin olağan maddî mânâda gösterdiği kavramın burada yeri kalmaz.

Şu hâlde burada geçen ispat kelimesinin hakikî mânâsına göre, bu sözde, ruhun, dışarıdan örnekler alarak değil, varlığın gene kendisi tarafından inandırılması, yani öz varlığında geçecek bir faaliyetten sonra Allah hakkındaki imanının kurulması söz konusudur ki, yukarıdan beri arz etmekte olduğumuz sübjektif ruh faaliyeti yolu ile Allah'a yaklaşmak, O'nu duymak fikrinin bu da başka bir ifadesidir. Bu açıklamadan sonra tebliğe tekrar devam edebiliriz:

"Halbuki ilâhî gaşy (bayılıp kendinden geçme) insana, öğüt, tören ve benzerleri ile gelemez."

Burada Mevlâna, soru soran arkadaşın sorusuna doğrudan doğruya değinerek, insanın Allah'a yaklaşmasının herhangi bir tarikata girmekle mümkün olabileceği fikrine muhtemel bir sapmayı düzeltmek istiyor. Ve şöyle devam ediyor:

"İlâhî gaşy bir sestir ki, kulaktan vicdanlarda çınlar. O, bir nefestir ki, bütün bölümlerimizin canlılığını sürdürür. O, bir rüyadır ki, hakikatlerimizin en yücesidir ve o rüya güneş altında daha açık görünür. O, bir biintihardır (ölümsüzlük) ki, bütün ruhlar ve ruhtan daha üstün sonsuz varlıklar tara-

fından sonsuz ulu saygı ve ağırlamalarla anılır. Yaradan, bu itibarla size en doğru yolu nasip etsin. Allah, O, bizim erişemeyeceğimiz ebedî bir arzudur."

Yukarıdaki güzel ve derin sözler insanın, hiçbir dış tesir altında kalmadan, hiçbir otoritenin emir ve kumandasına kendisini bağlı ve esir sanmadan, vicdanının bütün hürriyetiyle kabul ettiği gibi Allah'ı duyması ve O'na iman etmesi lâzım geldiğini ve bunun için de gerekli olan güçleri gene kendi öz varlığında arayıp bulmak çalışma ve sabrını göstermesi gerektiğini açıkça anlatmaktadır ki, dünyamızda böyle bir hakikat ancak bu kadar açık bir dille anlatılabilir. Ne mutlu bunu anlayana.

İç duygularını göz önüne almadan Allah hakkındaki anlayışta objektif değerlere dayanarak, yalnız zekâ yoluyla beklenen ve arzu edilen sonuca varmak mümkün olmaz. Yani yalnız düşünce ürünü olarak Allah hakkında bulunmuş ve söylenmiş fikirlerin hiçbirisi O'na lâyık bir kıymet arz etmez. Bunların hepsi ancak; bizim eşya, olaylar ve âlemler hakkındaki bilgi ve sezgilerimizin dar sınırları arasında sarılı kalmış bir anlayışın ifadesi olabilir. Halbuki O, bütün bu olayları, eşyayı ve âlemleri yaratan, var edendir. Var edilmiş eşya, olaylar ve âlemler hakkında bile bilgisi sıfır olan bir insanın, bu topal yürüyüşü ile, o görülen eserlerin daha milyarlarcasını var eden bir kudreti, bir obje gibi, dünyalarda bulunan bir madde gibi tanıyıp tarif edebileceğini farz etmek (düşünmek) bile abes bir iş olur.

Mustafa Molla'nın aşağıdaki sözleri bu düşüncemizde bizi güçlendirmektedir.

Mustafa Molla: (20.3.1950)

"Bütün feyizleriniz (bolluk, bağış, ilerleme, olgunlaşma, mutluluk ve tanrısal iç erginlik), varoluşunuzdan başlayarak sonsuza kadar bir tesir edenin eseridir. Sair âmiller bu irade çevresindeki ikinci derecede esaslar, temellerdir. Ve size esas (olarak) görünenler, bir öncekinin ikinci derecede görünüşlerinden başka bir şey değildir.

Allah ezelî ve ebedîdir denildikçe bunların, ancak kendi ölçülerinize yaklaştırılmış, çaresiz kalındığı için mecburen

söylenmiş sözler olduğunu anlamalısınız. Yoksa ilâhîliğin, hiçbir sıfat ve ölçü ile ve kendi şuur ve nefsanî kudretinizin birleşmesiyle de beşerî bir mânâya dönüşecek bir yaratıcılık şekli söz konusu olamaz.

Âlemlerin yaratılış ve gidişlerine ait ne bilirseniz, Tanrı'ya giden yol hakkında da ancak o derecede ilerleme (kazanç) sahibi olursunuz. Şu hâlde bir insan için en verimli çığır (başlangıç yolu), işte bu derin sükûnete dalmış sonsuzluk ve mesafeler sezişine kalben dönebilmektir."

Muhterem dostumuz, Allah'a yaklaşmak ve O'nu duymak idealinde objektif dediğimiz araştırma yolundan sübjektif yola geçmenin ne kadar lüzumlu olduğunu özellikle son cümlesiyle açıkça belirtmiş bulunmaktadır.

Tebliğe devam ediyoruz:

"İnsan küllî (bütüne ait) kudrete sahiptir, bölümü de bundandır.

İnsan ebedîdir, süreksizlik de bundandır.

İnsan şuurludur, içe dalgınlık da bundandır.

Yalnız, insanda bir şey yoktur: İlâhîlikle meşgul olma gücü..."

Bizim önce söylediğimiz ve yukarıda Mustafa Molla'nın dediği gibi, gerçekten kudretin küllisi de, cüzisi de insandadır. Mutlak'ta bu mânâda bir kudret düşünülemez. Yani O'nun kudretinin, bizim anladığımız ya da anlayamadığımız kudret şekillerinden hiçbirisiyle ilişkisi söz konusu olamaz. Ve o kadar olamaz ki, bu söz konusu olamayış, Mutlak hakkındaki her şeyde olduğu gibi, bizim sonsuz anlayışsızlığımızın, tanımlama ve nitelendirmedeki imkânsızlığımızın tam bir ifadesi yerine geçer. Nitekim bu işi esasından ele alan M. Molla, yukarıdaki sözlerinin son cümlesinde, "İnsanda her şey vardır, yalnız bir şey yoktur, o da, ilâhîlikle meşgul olma gücü." diyerek, meseleyi kökünden halledivermiş oluyor ki, biz de bu söze bütün varlığımızla inanmış bulunuyoruz. Şimdi ruh dostumuzun tebliğine devam ediyoruz:

"Bu takdirde siz, en büyük isteğinizle de cüret etseniz (atakça davranıp girişseniz), en küçük bir bilgi ve anlayışa erişemezsiniz. Yalnız:

Allah büyüktür deyiniz; büyüklük, sınırlardan öte bir

idrakse.

Allah vardır, deyiniz; bu var olma, bütün âlemlerin var-oluşundan, varlığından üstün bir kavram ise.

Allah ezelî ve ebedîdir, deyiniz; eğer zamansızlık içinde söylenmiş ise.

Allah kadirdir, deyiniz; kudretinizin ve bütün iktidarların acizliğinin karşılığı olmayacak bir anlayışa erişen özelliği içinde düşünebilmişseniz...

Rabbaniyet size büyük bir dinlenme vermiştir: Gökler.

Size yüksek bir dolaşma vermiştir: Bütün mesafeler.

Size düşünmek, duymak ve tahayyül etmek özellikleri vermiştir: Varlığın sırlarındaki ilâhî maksadı bildiğiniz ölçüde...

Hiçbir duruş, hiçbir tuzak, hiçbir bahane ile bağlı değilsiniz: Hürriyetlerin en güzeli, en sonsuzu, en şartsızı O'ndandır.

Zevklerin en derini, en tükenmezi O'ndan, şuurun en yorulmaz ve uyumaz olanı gene O'ndan.

O dilediği için bir parıltıyı bir anda tasavvur yaptı. O bildiği için siz de öğrendiniz. O verdiği için siz de istediniz. O andığı için siz de konuştunuz.

İnsan! Sonsuz sevinç ve satvet (Birinin üzerine kuvvet ve şiddetle sıçrama) dolu insan! Ne mutlu, ne ulu, ne sonsuz şanın var!.."

Mutlak Kavramı Hakkında

Beşerî idrakle, Mutlak hakkında bir şeyler söylemek gerekirse, önce O'nun hiçbir şeyle, hiçbir tarzda ve yolda ilgi ve kıyas kabul etmediğini, O'na hiçbir kıymetin takdirinin söz konusu olmadığını düşünmek ve kabul etmek gerekir. Bu düşünce üzerinde durdukça insanın duygularında bir kapsam genişlemesi baş gösterir. Ve bu kapsam genişlemesi ile orantılı olarak insanda Allah'a doğru bir yönelme, bir kendini verme ve yükselme kudreti meydana gelir. Ve bu kudret meydana geldikçe de ilâhî duyguların kalpteki izleri derinleşmeye ve derinleştikçe şuurlanmaya başlar.

Kıyas ve bağıntılı olunmak veya olunmamak ne demektir?

Kendisinden gayrı olanla bağıntı ve kıyas kabul etmenin, bir insan düşüncesiyle bulunabilen ölçülerinden bazılarını arz ediyoruz:

1) Bağıntı ve oran kabul eden, orantılı olan her şey bir sıfat taşımakla illetlidir. Yani o şey, kesinlikle birbirine göre derecelenmiş farklarla başka şeylerden ayrılan, birtakım özelliklerinden ya biriyle veya ötekiyle nitelenmeye mahkûmdur. Meselâ bir taş parçası görecelidir. Çünki onda; büyüklüğe oranla küçüklük, beyazlığa oranla siyahlık, yumuşaklığa oranla sertlik gibi birbiriyle kıyasen değer kazanan sayısız özellikler vardır.

Bunun gibi bir insan dediğimiz zaman yaşlılık, gençlik, basitlik, olgunluk, güzellik, çirkinlik, akıllılık, budalalık gibi birbirine oranlanabilen sayısız nitelikler onda vardır. Böylece tamlık, irade, kudret, bilgi, tahayyül, sevgi gibi bütün manevî kavramlar da görecelidirler. Çünki bunlar da birbirlerine göre değişen derece farklarıyla kıyaslanırlar. Yani azlık, çokluk, basitlik, mükemmellik, yükseklik, alçaklık, şu veya bu gibi birçok nüanslar ve farklarla birbirlerinden ayrılan özelliklere göre bunlar değerlenirler.

2) Göreceli olan her şey, zıddıyla veya benzeriyle değer kazanır.

Örneğin, kâinatta tek bir tondaki kırmızı renkten başka hiçbir renk olmasa, yani bütün kâinat baştan başa belirli bir tondaki kırmızı renkle boyanmış olsa, ortada renk kavramı diye bir şey kalmaz. Yine dünyada fenalık diye hiçbir şey olmasa, yani iyilik kavramı ile kıyas edilecek zıt veya benzer başka bir kavram bulunmasa, iyilik diye bir kavram düşünülemez. Bunun gibi, birbirinden farklı olgunluk dereceleri bulunmasa, olgunluk ve tekâmül kavramları da ortada kalmaz. Madem ki bir renk, bir iyilik, bir kemâl (olgunluk, tamlık) kavramı vardır o hâlde bunlar görecelidirler. Daha doğrusu bunların değerlerinin anlaşılabilmeleri ancak bu göreceli durumlarıyla mümkündür.

3) Göreceli olan her olay, her şey, her varlık, kendisine bağlanan ve kendisiyle kıyas (karşılaştırma) kabul eden di-

ğer olaylar, varlıklar ve objelerle kıymetlenir ve özellik kazanır. Örneğin bir bulut ancak suya, havaya ve diğer binlerce eşyaya göre buluttur. Yani onun bulut olma özelliğini biz ancak diğer varlıkların ve eşyanın özellikleri karşısında değerlendirebiliriz. Eğer bütün kâinat ve her şey buluttan ibaret olsaydı, bulutun idrak edilebilecek hiçbir özelliği kalmazdı. O hâlde özellik alan, nitelenen her olay, her şey, her varlık görecelidir (nispîdir).

4) Göreceli olan her şey, her olay, her varlık başka bir şeyde, bir olayda, bir varlıkta bulunan özelliklerin birçoğunun kendisinde bulunmayışı ile illetlidir. Örneğin insan dediğimiz zaman, taşta olan tam bir durağanlık, duygusuzluk, idraksizlik gibi birtakım özellikler ve hâller onda yoktur. Bunun gibi gül ağacında olan yapraklar ve çiçekler de onda yoktur. Yine, kedide olan biçim ve şekilden de o mahrumdur. Hatta diğer insanlarda bulunan zekâ, anlayamamak, cesaret ve korkaklık gibi ruh hâlleri veya beden şekilleri de kendisinde aynı derecede ve tarzda bulunmaz. Ve hatta kendisinin çeşitli zamanlardaki ruhsal ve bedensel hâlleri bile birbirine uymaz. Demek ki, göreceli olan hiçbir şey kusurdan ve eksiklikten kurtulmuş değildir.

5) Göreceli olan her şey, başka bir şeyde de bulunan özelliklerin, kendisiyle kıyası mümkün bir veya birkaçına sahiptir. Örneğin taş serttir, demir de serttir. İnsan canlıdır, hayvan da canlıdır. İrade kuvvetlidir, hafıza da kuvvetlidir. O hâlde göreceli olan her şeyin kesinlikle bir veya birkaç yönden, kendisinden başka şeylerden birçoğuna benzeyen tarafları vardır.

6) Göreceli olan her olay, her şey, her varlık, diğer olayların, şeylerin ve varlıkların; kendisi üzerinde az çok bir değişiklik meydana getiren tesirlerinden kurtulamaz. Bu değişiklikler doğrudan doğruya olsun veya vasıtalı olsun muhakkak meydana gelir. Çünki değişme ile birlikte olan teessüriyet (tesir alma) hâli, göreceliliğin bir gereğidir. Örneğin bir taş parçası zamanla rüzgârların veya suların tesiri altında yontulur, şeklini değiştirir veya erir gider. Bir insan ruhu, ne kadar yüksek ve evrimleşmiş olursa olsun, çevresinde bulunan birçok insanların, varlıkların ve olayların tesiri al-

tında bilerek veya bilmeyerek kalır. Ve bu tesirlerin şekillerine, derecelerine göre, onun varlığında zamanla birtakım değişmeler meydana gelir.

Dünyalar birbirine tesir eder, birbirleri üzerinde birçok değişmeler meydana getirirler. Atomlar birbirine tesir eder ve birtakım belirtilere sebep olurlar.

O hâlde göreceli olan hiçbir şey yoktur ki, kendisine tesir eden ve bu tesirin sonucunda kendi varlığında değişmeler meydana getiren başka bir şeyin tesirinden kurtulmuş kalabilsin.

7) Göreceli olan her şeyin, her olayın ve her varlığın varoluşu, ancak yokluk fikrine göre varlık değerini kazanır. Yani herhangi bir şeyin var olması, yokluğuna göredir. O şey, var olabildiği gibi yok da olabilir. Elimde tuttuğum şu kalem var derken, onun elimde olmaması imkânı da bu varlık kavramında dolaylı olarak saklıdır. O hâlde varlık yokluğa göre, yokluk da varlığa göre değer kazanan iki kavramdır. Var, başka türlü düşünülemez. Eğer kâinatta yokluk kavramı zihinlerde bulunmasaydı, varlık kavramı da söz konusu olamazdı. O hâlde göreceli olan her şey, kendi hakkında, varlık ve yokluk kavramlarının çarpışmalarına hedef olmaktan kurtulamayan birer imkân sembolüdür.

8) Göreceli olan her şey değişmeye mahkûm kılınmıştır. Yani onların hiçbir zaman ebediyen aynı hâlde kalacağı düşünülemez. Bizim için hiç değişmez gibi görünen bazı şeylerin de bu görünüşleri de zahirîdir (sanaldır). Ve ancak bizim değerlendirmemize sığabilen zaman kısalığının bir sonucudur. Kâinatta hareket var oldukça ve hareketler birbirinin tesirlerinden bağımsız kalmadıkça, kâinat parçalarının değişmezliği söz konusu olamaz. Aslında kâinat, bir bakımdan da bir olaylar mudilesidir (zor ve karmaşık işler) ki bu olaylar, ancak varlıkların, hareketlerle kaim olan (ortaya çıkan) karşılıklı tesirlerine ve alış verişlerine bağlı bir hâldir. Ve bu da kâinatta, sebep sonuç prensibi gibi çok geniş kapsamlı bir yasanın icabı ile belirlenmiştir. O hâlde göreceli olan hiçbir şey bu sebep sonuç prensibinin kapsamı dışına çıkarak ebedî bir değişmezlik hâli göstermez. Zaman değişir, insan değişir, mekân değişir, olaylar değişir, kâinat değişir,

her şey değişir, her şey görecelidir.

Bu düşüncelerden sonra karşımıza şöyle bir soru çıkıyor: Şimdiye kadar söylediğimiz illetleri (eksiklikleri) acaba Mutlak hakkında, Allah hakkında düşünebilir miyiz? Bunlardan bir tanesini bile Allah hakkında düşünmek O'nun nispîliğini (göreceli olduğunu) kabul etmek, Mutlaklığını ve sonunda Allahlığını inkâr etmek olur. Ve bunu yapan insanın Allah'ı da sonunda; yaratılmış, yaratık bir puttan ibaret kalır. O hâlde:

Mutlak hiç bir sıfatla eksiltilemez. Bu nedenle onun hakkında beyazlık, siyahlık, yaşlılık, gençlik, olgunluk ve olgunlaşmamışlık gibi hiçbir sıfat söz konusu edilemez.

Mutlak, hiçbir şeyle benzerlik ve zıtlık kabul etmez. Bu nedenle onun karşısında itibar kazanabilecek hiçbir kıymet, hiçbir konu düşünülemez.

Mutlak, eksiklik ve tamamlık kavramlarından uzak ve arıdır. Çünki eksikliği ve tamlığı da O yaratmıştır.

Mutlak hakkında ilgisi ve kıyası söz konusu olmayan hiçbir tesirlinin, O'nun üzerinde herhangi bir tesiri de düşünülemez. Çünki bütün tesirler ve o tesirlerin göndericileri, O'nun emirlerini taşıyan yasaların egemenliği altındadır. Ve O'nun tarafından yaratılmışlardır.

Mutlak hakkında, beşerî kudretle anlaşılabilen, yokluğa kıyaslanacak bir varlık kavramı söz konusu olamaz. Ve bunun içindir ki, O'nun varlığını hiçbir yaratık idrak edememiştir, edemez ve edemeyecektir.

Mutlak hakkında değişmek, başka türlü olmak, yükselmek, alçalmak ve tekâmül etmek gibi kavramların hiçbirisi düşünülemez ve söz konusu edilemez.

Bu noktaya gelince, bazılarının aklına şöyle bir fikir gelebilir: Peki ama, Allah hakkındaki bu düşünceden sonra O'nun varlığına dair söylenebilecek hiçbir söz, düşünülebilecek hiçbir kavram ve konu kalmıyor. Böyle şey olur mu? Elbette olur ya! Ve elbette öyle olacak! Onun içindir ki, Allah'ın varlığı hakkında insan ruhundan yükselebilecek en açık ve düzgün tavır O'na karşı duyulan sonsuz bir sevgi ile dolu hayranlık duygusu içine dalarak susmaktır, deriz.

İşte kısır bir insan ağzıyla Mutlak hakkında söylenebi-

lecek bir söz, O'nun hiçbir kul tarafından ebediyen anlaşılamayacak varlığının sonsuzda birini bile açıklamaya yetmeyecek kadar sıfır derecesinde küçük ve sönük kalır. Ne yapalım!.. Belki bu sözlerden de bazı şeyler anlayacaklar veya hiçbir şey anlamayacaklar bulunabilir ve elbette bulunacaktır. Aslında o büyük Tanrı'yı anladım diyebilen kim olmuş ki, O'nun hakkında âciz bir insan ağzıyla söylenebilmiş bu kadar küçük bir sözden de hiçbir şey anlayamayanlar bulunmuş olmasın!...

Spatyomdan bizleri aydınlatıcı değerli bilgiler veren ileri düzeydeki ruh dostlarımızın da hiçbirisi Tanrı hakkında, arz ettiğimiz bu çok sınırlı ve O'nun ilâhî kudretiyle asla orantılı olmayacak kadar küçük görüş açımızdan daha geniş bir alan içinde, dünya dilimiz ve anlayışımızla bizlere bir şeyler vermek ve anlatabilmek gücünü gösterememişlerdir. Çünki bizler bundan ilerisini anlayabilecek durumda bulunmuyoruz. Bu nedenle bu güçsüzlük, onlardan çok bizim beşerî yetersizliğimizin bir sonucudur.

Böyle olmakla beraber, onların bu hususta bilgilerinin de, ne kadar yüksek durumda bulunurlarsa bulunsunlar, Mutlak karşısında bir sıfırdan ibaret kaldığını ve kalacağını unutmamak gerekir. Çünki Mutlak, Mutlak'tan başka bir kavramla açıklanamaz ve kıyaslanamaz. Halbuki Mutlak'tan başka bir Mutlak kavramı söz konusu olamaz.

O hâlde, tekâmül dereceleri ne kadar ilerlemiş olursa olsun, ne kadar yüksek ideal kemâl (olgunluk ve tamlık) derecelerine ulaşmış bulunurlarsa bulunsunlar ve beşerî bütün idraklerin ne kadar üstüne çıkmış olurlarsa olsunlar, ruhların ve bütün varlıkların Mutlak hakkında, kendi düzeylerine göre ve kıyasla anlayışları farklı birer değer olduğu hâlde, Mutlak karşısında bu değer -kendi ifadelerine göre de- sıfır noktasını aşmayan bir acizliğin göstergesi olmak mahkûmiyetinden kurtulamayacaktır. Bu hâl, bizim de kani (kanaat sahibi) olacak kadar akıl erdirebildiğimiz bir hakikattir. Nitekim çok kıymetli bir ruh üstadımızdan almış olduğumuz aşağıdaki tebliğ, bu hususta okuyucu dostlarıma açık fikirler vermektedir.

Üstad: (3.5.1936)

B.R.- "Mutlak, bir realite midir?"

Üstad- "Deminki sözlerimden anladığınız gibi, bizim bildiğimiz realite görecelidir. Mutlak Realite, Yaradan hakkında düşünülebilir."

B.R.- "O hâlde bizlerin nispî realitemizin Mutlak Realite karşısındaki kıymeti nedir?"

Üstad- "Sıfır... Oran kabul etmez."

B.R.- "Nispî (göreceli) realitelerin yüksele yüksele günün birinde Mutlak Realiteye yaklaşması mümkün olacak mı?"

Üstad- "Hayır... Yaklaşmak deyimini yakınına varmak anlamında anlıyorsanız, hayır."

B.R.- "Nispî realitenin Mutlak Realiteye ulaşması hiçbir zaman mümkün olmayacak mı?"

Üstad- "İlâhîlik kazanmak olur."

B.R.- "İlâhîlik kazanmak olur, demek bu işin hiçbir zaman mümkün olmayacağı mı demektir."

"**Üstad-** "Evet."

Üstad'ın bu tebliğinden on üç yıl sonra, başka bir çevrede ve önceki medyomla hiçbir bağlantısı, ilişkisi ve tanışıklığı bulunmayan başka bir medyom aracılığıyla ruh âleminden aldığımız başka bir tebliğde de aynı ifadeleri görüyoruz.

Mustafa Molla: (27.9.1949)

"Ruhların izafîliği (göreceli oluşları) onların Mutlak olmadıklarını kendiliğinden ispat ediyor. Yoksa Mutlak olmak için Yaradan olmak lâzımdır."

Şimdi tekrar Üstad'ın başka bir tebliğinde geçen bu hususla ilgili bazı kıymetli sözleri naklediyoruz.

Üstad: (10.5.1936)

B.R.- "Veritelerin Mutlak Realite karşısındaki kıymeti nedir?"

Üstad- "Mutlak Realite'ye yaklaşmanın imkânı olmadığını söylemiştim. Yalnız, o yöne yönelmiş olarak gelişme söz

konusu olabilir."

B.R.-" Mutlak Realite'ye nispetle izafî realitelerin birbirine göre kıymeti nedir?"

Üstad- "Söylediğim gibi, Mutlak Realite'ye nispet olunacak (benzetilip oranlanacak) izafî realite yoktur. Bundan dolayı O'na göre kıymet izafe edilecek (katılacak) bir konu bulunamaz."

Üstad dediğimiz ve kendisine çok güvendiğimiz bu varlık, medyomlarımız aracılığıyla ruh âleminde temasta bulunduğumuz varlıkların bizce en ileride olanlarından birisidir. Bu kıymetli varlığın bile, Mutlak karşısında kendisini ne kadar küçük ve söz söyleyemeyecek derecede âciz durumda gördüğünü, gene kendisinin aşağıda naklettiğimiz çeşitli tebliğleri bize birer ibret dersi verecek şekilde göstermektedir.

Üstad: (24.5.1936)

B.R.- "Maddelerin gerek aşağıya, gerek yukarıya doğru mutlak bir son noktası var mıdır?"

Üstad- "Mutlaktan söz etmeyin. Benim iktidarım Mutlak'la ilintili değildir."

Üstad: (6.2.1936)

B.R.- "Mutlak sıfır var mıdır?"

Üstad- "Evvelce söylediğim gibi Mutlak'tan söz etmeyiniz. Bu gibi, maddî âlemin idraki dışında kalan konular tarif edilmekle bir fayda sağlanamaz."

Üstad: (12.7.1936)

B.R.- "Maddelerin yoğunluk ve akıcılık hâlleri arasındaki ilişkiyi sağlayan izafî midir, mutlak mıdır?"

Üstad- "Mutlak'tan söz etmemenizi evvelce söylemiştim. Hepsi izafîdir."

Üstad: (19.9.1936)

B.R.- "Absolü (Mutlak) ne demektir?"

Üstad- "O'ndan söz etmemenizi rica etmiştim."

Objektif ve Sübjektif Araştırma Yollarında Düşülmesi Umulan Hatalar

Allah'a yönelmenin, O'nu duymaya çalışmanın, Allah yoluna düşmenin gerçekleşmesi uğrunda gösterilecek objektif ve sübjektif ruh faaliyetlerinin, insanı aşamadan aşamaya yükselteceği muhakkaktır. Bununla beraber, insanların vicdanlarının ve ruh güçlerinin henüz yeterlilik derecesinde gelişmemiş olduğu devrelerde kökleşmiş bir akideye (inanca) saplanıp kalmaları, ilâhî yollarda yürürken kendilerinin birtakım duraklamalarla karşılaşmaları sonucunu verebilir. Özellikle dışarıdan gelen telkinler, görenekler, maddî zaruret veya çıkarlardan kökünü almış birtakım zorlayıcı tesirler bu duraklamaları sonuçlandırıcı başlıca etkenlerdir.

Örneğin putperest bir aileden gelen çocuğun, bu ailenin gittiği sapık yoldan kendisini kurtarabilmesi, ancak onun ruhî hürriyet ve bağımsızlığını kazanabilecek bir duruma girmiş olmasına bağlıdır. Ve illâ babasının yanlış putperestlik yolunda o da babası gibi otomatik olarak yürümeye devam edecektir.

Muhammed, kendisini çok seven ve himaye etmiş bulunan amcası Ebutalib'e ölüm döşeğinde, "Sevgili amcacığım, son nefesini vermeden lâilâhe illallah de ki ben ilâhî huzurda senin müslüman olduğuna şahit olayım." **(1)** teklifini yaptığı zaman o, büyük peygambere şu cevabı vermişti: Ben, Abdülmuttalib'in dini üzere ölüyorum. Ya Muhammed, senin sözlerini kabul ederdim, fakat Kureyş benim ölümden korkarak din değiştirdiğimi zanneder.

Bu sahne çok mânâlıdır. Burada Ebutalib'in müslüman olup olmadığı konusu üzerinde duracak değiliz. Ancak ibret gözüyle temaşa ederiz ki, zamanında doğan parlak bir hakikat güneşi gözlerini kamaştırdığı hâlde; ailesinin ve çevresinin yanlış ve köklenmiş kanaatleriyle zincirlenen ve sımsıkı bağlanan vicdanı, bu güneşe karşı gözlerini yummaktan Ebutalib'i alıkoyamamıştı. Bu, binlercesine ve milyonlarcasına ibret dersi teşkil eden hazin bir olaydır.

(1) İslâm Tarihi, Ömer Rıza Doğrul, Cilt 1, Sh. 271

İşte böylece herhangi bir kanaate saplanıp kalmış bir aileden, bir çevreden, bir cemaatten dünyaya gelen bir çocuğun o aile, çevre ve cemaatin tesiri altında kalarak, o kanaatin yöneldiği iyi veya kötü yönlere kendiliğinden sürüklenmesi imkânı her an vardır. Ve bu hâl biraz da tabiîdir. Fakat böyle dışarıdan gelen tesirlerin yönlerinin kötülüğe saptığını öğrendikleri ve vicdanlarıyla hissettikleri anda bu yönlerden ayrılmak için gereken kudretleri gene kendi ruhlarından almak imkânlarını araştırmakla ve ruhlarını buna daima hazır bulundurmakla insanlar mükellef kılınmışlardır.

İşte birbiri arkasından gelen dinlerin inişlerindeki ilâhî hikmeti bu noktada aramak lâzım gelir. Evvelki bir dinin, dünya asırlarından ve nesillerinden artakalmış bazı cürufların kararttığı nurlarını tekrar parlatmak ve ona yeni nurlar katmak için zamanı gelince başka bir peygamber, başka bir dinle dünyaya indirilmiştir. Yoksa din birdir. Ve çeşit çeşit dinler yoktur. Yalnız, o tek dinin yaydığı esas hakikatler zaman zaman unutulur ve bundan dolayı insan ruhlarında sapıklıklar, uyuşukluklar ve duraklamalar ortaya çıkar. O zaman bu sapıklığı düzeltmek, bu durgunluğu kamçılamak ve bu duraklamayı harekete geçirmek için din, yeni hayat şartlarına ve icaplarına uygun bir yüz ile kendisini insanlar arasında yaymaya lâyık ve güçlü varlıklar, yani peygamberler ve mürşitler tarafından yeryüzüne tekrar arz edilir. İşte tek dinin, yani ilâhî yolun çeşitli dinler hâlinde görülen manzarası budur.

Doğru görüş ve kavrayış sahibi insanlara burada düşen iş, bu tek dinin çeşitli isimdeki çeşitli safhaları arasında, dünya durdukça değişmesi söz konusu olmayan ve her safhada söylenmiş bulunan ilâhî esasları ve hakikatleri; zamana göre değişmesi zarurî ve lüzumlu realitelerden ve hazırlayıcı tekliflerden ayırmak ve aradaki ayrılık ve gayrılığın ancak bu tali realitelerden, şekillerden ve merasimlerden doğmuş olduğunu anlamaya çalışmaktır. Aslında her din kurucusu kendisinden evvel gelen dinin hak yolu olduğunu söylemiş, ancak tekâmül icabı olarak, o yolun zamanla ifşası zorunlu hâle gelen bazı yeni yönlerini ve kaybolmuş esaslarını göstermiştir.

Din bir irşattır. (Evrim yolunu gösteren bir aydınlatmadır.) Ve din kuran peygamberler de birer mürşittir. İnsan bu irşadı kendisine, gene kendi kudretiyle bir cennet yolu yapabileceği gibi, kendi kudretsizliği ile korkunç bir cehennemin uçurumu hâline de sokabilir.

İnsan, hangi dinden olursa olsun, kendi dininden Allah'ın yoluna ait büyük esasları, dışsal görünüşe ve kimsenin telkin ve tesirine kapılmayarak; en büyük kurtarıcısı ve rehberi olan vicdanından aldığı ilhamlarla, hakikî yolunu bulup çıkarabilir ve onunla iş yaparsa cennetin yolunda sayılır. Ve muhakkak ki, vicdanının seslerini onun bunun hangi maksatlar peşinde olduğu belirsiz telkin ve hükümlerine feda edip, ruhunu kaybeden insan da, gene hangi dinden olursa olsun, hakikatin düz yolunda değil, azıp sapmışlığın uçurumu üzerinde bulunur. Allah bu hakikati görmek basiretini (anlayışını) insanlara versin ve onların biricik kurtarıcısı olan vicdanlarının nurunu parlatsın ve o vicdanların hürriyetini kendilerine hissettirsin.

İnsan, hem dünyada, hem de dünya ötesinde, yaptığı işlerin tek sorumlusu olarak kalacaktır. Sorumluluğunu idrak etmiş bir varlığın, fiil ve hareketlerini de gene kendisinin belirlemesi gerekir. Bunun içindir ki, Allah insanlara her devirde o devrin icaplarına uygun ve anlayış kabiliyetlerine göre konuşan mürşitler göndermiş ve o mürşitler insanların vicdanlarına, çeşitli araçları kullanarak, çeşitli dillerle ilâhî hakikatlerin anlayabilecekleri ve duyabilecekleri kadarını fısıldamışlardır. Yeter ki insanlar bu nurlanmış vicdanlarıyla başbaşa kalabilsinler, vicdan hürriyetine sadakat (bağlılık ve uyum)göstermenin bir tekâmül zarureti ve bir ilâhî murad olduğunu idrak etsinler ve Ebutalib'in yolunu tutmasınlar.

Kâinatta dünya dışı öyle sonsuz ruh hayatları ve âlemleri vardır ki, oralarda, varlıkların tek başına kalarak, kendi durumlarına gene kendilerinin çeki düzen vermesi icap edeceği zamanlar ve anlar gelecektir. İşte kimseden herhangi bir fikrin, bir nasihatın, bir tesellinin ve bir yardımın gelmediğini hissettikleri bu anlar, insanların tekâmülleri için geçici olan hayat safhalarından birer parçacıktır. Dünyada iken

tam bir hürriyet içinde vicdanlarıyla başbaşa kalarak, onların direktiflerine uyarak kendilerini bu aşamalara hazırlayamamış olanlar, bu hâl karşısında çok büyük zahmetlere ve sıkıntılara düşeceklerdir ki, bu da onların ruh hayatlarında azap ve işkence ile geçirecekleri birer aşama olacaktır.

O hâlde, akıllı insanların, henüz dünyada iken yapacakları en önemli iş, tek dinin her devirde ilâhî bir lütuf olarak bahşettiği çeşitli irşat yollarıyla vicdanlarını nurlandırmaları, bu nurlu vicdanlarının daima gelişen, gürleşen seslerini duymaları, onunla sık sık başbaşa kalmayı öğrenerek, o sesin gösterdiği yönlerde ne pahasına olursa olsun yürümek emek ve çabasını asla ihmal etmemeleridir. Bunun için insanların önüne her an çeşitli engeller dikilir ve bu engeller türlü türlü yüzlere bürünerek onu aldatmaya çalışır. Bazıları güya kutsal ve dinî bir tavır takınır, bazıları insanın şehvanî ve nefsanî duygularını gıcıklar, bazıları da para, ün, mevki vb. gibi birtakım çekici kimliklere bürünerek insanı sıkıca bağlamaya çalışır. İşte şeytan denilen şey, bu engellerin karşısında insanı durduracak, yolundan alıkoyacak ya taassup ve cahillik veya şahlanmış nefsaniyet ve ihtiraslardır. Çünki bu birçok başlı yılan, yani insanın içindeki bu şeytan, vicdanın en büyük düşmanı, en amansız bir katilidir. Ve bu canavarı tahrik eden (uyaran) bir kısmını yukarıda saydığımız engeller, hakikatte, akıllı insanların elinde yüksek aşamalara ulaşmak için ancak birer araç olarak kullanılması gereken birer deney unsurudur ki, biz denenme ve sınanmalara epröv diyoruz. İşte insanların dünyaya gelmelerindeki gerçek maksat da bu engelleri amaç edinerek, onları ayaklarına vurulmuş birer zincir yapmak değil, ilâhî gayeler yolunda birer geçici araç hâlinde kullanarak, bu sınavlarda başarılı olmanın yolunu tutmak fırsatını elde etmektir.

Allah insanları dünyadaki bu mücadelelerinde yalnız ve yardımcısız bırakmamıştır. Yükselmek ihtiyacını duyan ve Allah yolunu tutmak isteyen her insan, her devirde, her türlü aydınlatıcı yardıma kavuşabilir. İşte biz de bugün, yüksek ruh âlemlerinden almakta bulunduğumuz kıymetli tebliğler ve ilhamlarla desteklenmiş olmaktan duyduğumuz bir haz içinde, yalnız bırakılmadığını duyanlar ve idrak et-

mek mutluluğuna ulaşanlar arasında bulunduğumuzu hissetmekle sevinmekteyiz.

Bu sevincin kapısı herkese açıktır. Vicdanını esir olmaktan ve kökleşmiş kanaatlerin zorbalığından kurtarmak isteyen her iyi niyetli insan, bu kapıdan içeri girebilir. Ve girdikten sonra çok yerlerde, asırlardan beri birbiri üzerine eklenen beşerî ve nefsanî düşüncelerle bulandırılmış ve karartılmış tek dinin öğrettiği büyük ve ebedî hakikatlerin bir güneş gibi vicdanında parlamaya başladığını hemen hisseder. Bu hissediş, o güneşin sürekli olarak, ruhunda yayılan, bollaşan, sevinç, neşe ve huzur verici ılık nurlarının mutluluğunu ona tattırır. Ve böylece o, ilerlemekte olduğu ilâhî yolundan zerre kadar ayrılmayan, Allah'ı kalbinden bir an bile çıkarmayan ve çevresindekilere sürekli olarak nur saçan, kudretleri artmış, aktif, faydalı ve mutlu bir varlık olmanın yolunu bulur. Ve işte ancak böyle parlatılmış vicdanlarının ışığı altında hareket eden insanlardır ki, hangi dine bağlı olurlarsa olsunlar, Allah ve Hakikat yoluna ulaşmak mutluluğuna erişmiş kişilerdir. Allah, yüksek âlemlerdeki varlıklarına emir ihsan buyurarak (lütfedip emir vererek) aydınlık isteyen her âciz ve muhtaç kuluna, bu yüksek varlıkların ilhamlarından bir parçacık nur nasip etsin. Onları da bizim kavuştuğumuz mutluluğa kavuştursun. Ve gözlerini kamaştıran nurlara bakmak korkusunu insanlardan kaldırsın.

İnsanlar, elden ele emanet edilerek yayılıp giden hakikat nurlarına böylece kavuşa kavuşa, hakikatlerin hakikati olan İlâhî Kaynağa -kökleşmiş bazı bozucu ve menfaatlere dayanan batıl itikatları ve hurafeleri araya sokmadan- ruhlarını yaklaştırırlar. Bazıları için çok kolay olabilen bu hareket, ne yazık ki, büyük bir çoğunluk için yukarıda bazılarını yazdığım güçlükleri gösterir. Ve bu güçlükleri yenemeyen insan, temiz vicdanının aldığı iyi ilhamlarla görebildiği hakikat yolunun yönlerinden sapar ve tehlikeli uçurumlara doğru âdeta güle oynaya ve hatta kendisini tatmin edilmiş de sanarak koşmaya başlar. Bu sırada ne yazık ki o kendisini en üstün bir ilhamın tesiri altında, ne veya nasıl olduğu kendisince bilinmeyen ve belirsiz bir mutluluğa doğru koşan yük-

sek bir hakikatin yolcusu sanır!.. Hakikatte bunların hâli, dümdüz ve tertemiz bir yolda yürüyüp dururken, yan bir sokak başında aldatıcı güzelliğiyle birdenbire karşılarına çıkıveren küçük bir bahçenin çekiciliğine kapılarak veyahut bin bir korkutmayla kendilerini o sokağa zorla sürüklemek isteyen bir canavarın korkunç pençesine takılarak, vicdanının emri zıddına o temiz düz yolu bırakıp bu yan sokağa sapan insanların hâline benzer. Fakat bu sokaklar belki uzun, zahmetlerle yüründükten sonra tekrar dönülmesi gerekecek birer çıkmazdır. Ve belki de insanın kayadan kayaya çarpa çarpa çekilerek yuvarlanacağı ve paramparça olacağı korkunç bir uçurumdur.

Çevresinde böyle her türlü nurlandırıcı araçların bollukla var olmasına rağmen, birtakım maddî ve dünyevî hesaplarla, kökünü bencillik endişesinden veya bilgisizlikten almış, vicdana karşı gelen isyankâr hareketlerle, maddî hazların doğurduğu ruh gevşekliğinin şiddetli arzuları karşısında güçsüz olarak Allah yolundan ayrılanlar, bu yolun objektif ve hatta sübjektif aşamalarında çeşitli sapıklık hâllerinden birine düşerler. Bu hâlleri üç grup altında toplamak mümkündür:

1- Allah'ı inkâr veya ihmal edenler.

2- Maddelerden, objelerden, yani kıyaslanabilir ve başka bir şeye bağlı olarak değişmek zorunda olan (nispî ve izafî) yaratıklardan bazılarını kendilerine Allah yapanlar.

3- Kendi kendilerinin Allah olduklarına veya günün birinde bu mertebeye varacaklarına inananlar.

Çok önemli gördüğümüz ve bilgisizlik, görgüsüzlük yüzünden birçok insanın suçsuzca bir iyi niyetle doğru yolun dışına yuvarlanmasına sebep olarak gördüğümüz bu tehlikeli kanaatler üzerinde biraz durmak ihtiyacını duyuyoruz.

1- Allah'ı İnkâr veya İhmal Edenler

Önce bunların en kötüsünden işe başlarsak, Allah'ı inkâr edenler Allahsızlardır. Veya daha doğrusu kendilerini

Allahsız zannedenler, Allah'a inanmadıklarını sananlar ve maalesef zorla uyuşturmak istedikleri ve uyuşturabildikleri fikrini taşıdıkları vicdanlarının gösterdiğinin aksine, böyle olmasını isteyenlerdir. Bu hareket, hakikat yolunda olan kimselerin görüşünde pek acıklı bir manzara oluşturur. Böyle insanlar ruhen parçalanmış kimselerdir. Yani iki zıt tesirin altında ruhları yenik düşmüş ve yenik olmaya mahkûm kalmış kişilerdir.

Bunlar, dünya hayatının gözlerine soktuğu maddelerle körleşerek ve avunarak ruhlarının bu parçalanışından doğan sıkıntıyı dünyada iken hissetmeyebilirler. Veya daha doğrusu bu hislerini boğabilirler. Fakat ruhlarının dünya maddelerinden ayrılmaya yüz tuttuğu her anda, bu ruh parçalanışı, gerçek bir parçalanma hâlinin bütün acı izlenimlerini onlara en şiddetli ve hiçbir şeyle sakinleştirilmesi mümkün olmayacak şekilde duyurur. Bu anlar, ağır hastalık anları, büyük hayat tehlikeleri anları ve özellikle bir daha geri dönmemek üzere ölümün yüzünü gösterdiği can çekişme anlarıdır. İşte hele bu sonuncu hâlde, ruhun ikiye bölünmüş olmasının meydana getirdiği zararların, kayıpların ve ıstıropların acı duyguları, vicdandan yükselen keskin ve azarlayıcı feryatlarla birlikte ruha sokulur ve onu yırtarcasına incitir. İşte bu kötü bahtlılar, ruh parçalanışının ne demek olduğunu o zaman anlamış bulunurlar. Fakat ne yazık ki o anda onların artık kendilerince yapılacak işleri kalmamıştır. Ve böyle kötü bir sona düşmemeleri için onlar, kendi çaba ve iradelerine bırakılmış olan koca bir dünya hayatının imkân ve fırsatlarını kaçırmış bulunmaktadırlar. Gerçi bu parçalanışın ve düzensizliğin onarılmasına, çok uzun sürecek zahmetlerden ve yeniden başlayacak üzüntülü ve ıstıraplı çalışma ve didinmelerle dolu hayatlardan sonra tekrar imkân hasıl olabilecektir. Fakat onların karşısına çıkan koca bir bilinmeyenler âleminin içinde bu onarma döneminin ne vakit başlayacağı, onlar için o anda düşünülebilmesi ve duyulması mümkün olan konulardan değildir. Bu sapıklık, yani Allah'ı inkâr etmek felâketi, Allah'ı araştırma yolunun özellikle henüz sübjektif safhasına girmeye vakit kalmadan, objektif safhalarında iken, insanın başına gelip çatan belâlardan-

dır.

Bütün varlıklarının gerçek değerini yalnız fizikoşimik maddelerde ve onların oluşumlarında arayan bir düşünce tarzının görüş alanı; sürekli olarak değişmek, bozulmak, dağılıp gözden kaybolmak vasıfları bulunan bu organik yapının ancak devamı boyunca sürer ve bu devamın ötesinde durmaya mahkûm kalır. Meselâ, şu kalemi idare eden elimin varlığına inanıyorsam, bu, onu gözümle gördüğüm, onun kalemle temasını duyduğum ve derin birtakım duygularla elimin hareketlerini takip edebildiğim içindir. Gözüme ve diğer duyu organlarıma, kolum hakkındaki bu izlenimleri kaybettirecek bir olay vaki olduğu anda, artık ben bu kolun varoluşundan haberli olamam.

Bunun gibi bütün bedenim hakkında da vaziyet böyledir. Eğer ben kendi varlığıma ancak maddî organizmamın kuruluşları yoluyla inanmak durum ve seviyesinde bulunuyorsam benim için varlığım, bu organizma hakkındaki duygularımı ve izlenimlerimi ayakta tutan yapısal kuruluşlarının, yani bedenimin, vücudumun varlığı ile kaimdir. Ve ben bunu o kadar kesin bir realite olarak kabul eder ve benimserim ki, kendi varlığıma ait aklıma gelebilecek bütün konuları, duyu organlarıma çarpacak bütün izlenimleri ancak bu açıdan gören ve bu açıya indirgemeye çalışan bir otomat hâline gelirim. Bu takdirde bedenimin var olmadığı yerde ben de kendimce yok sayılmışımdır. İşte bu görüş, dünya hayatını amaç olarak alan insanlara, bu hayat şartlarının kazandırmış olduğu maddî bir alışkanlıktır. Bu alışkanlıkla kâinattaki bütün kıymetleri ancak üç buutlu realiteye bağlı yoğun maddelerde aramak habersizliğine düşen bazı dar görüş sahipleri, hiçbir değerle ilişiği ve kıyaslanması söz konusu olmayan Allah'ı elbette hiçbir yerde bulamayacak ve inkâr etmeye kalkışacaklardır. Bu insanların ruhları henüz yeterli derecede bir duygu seviyesine yükselememiştir. Ne yazık ki bunlar, duygularının böyle aşkın konulara ilişkin olabilmesi için gerekli ve zarurî olan gelişmelerini beklemeden acele etmişler ve ebede kadar yükselmesi gereken tekâmül merdiveninin daha sekiz on basamağını bile aşamadan bittiğine ve son bulduğuna inanmışlar ve bu basamakların yüksek ve

asıl verimli kısımlarına ulaşmadan o bir arpa boyu olan sekiz on basamaklık yükselişlerinden sonra, "Bir şey göremedik. Ve artık gördüklerimizden başka bir şey de kalmadı." kanaati üzerinde saplanıp kalmışlardır.

Demek ki bu sapıklık, insanın, bütün hakikatleri ve özellikle hakikatlerin hakikati olan Allah'ı, kâinat varlıkları içindeki takdir kabiliyeti sıfır olan, yetersiz maddî duygu organlarıyla araştırmak zorunluluğundan kendisini kurtaramadığı zaman kapısına gelir, dayanır ve onu zorlar. Eğer o kapıyı biraz gevşek ve açık bulursa içeriye bir canavar gibi dalar ve kapıyı da arkasından kapayarak içerde sımsıkı hapsettiği o ruhu istediği hâle benzetir.

Küçük çocukların herkesçe bilinen bir ruh hâli vardır. Onlar, gördükleri, tuttukları, işittikleri şeyleri, daima maddî duygularıyla anlamaya çalışırlar ve bir şeyin varlığına da ancak bu yoldan kanaat sahibi olurlar. Çünki onlar dünyada, henüz gerçek ruh kudretlerini idrak edecek kadar bir şuur seviyesine varmış değillerdir. Çocuklar, beş duyu sistemine o kadar bağlıdırlar ki, ruhun insanlık âleminde en esaslı melekelerinden birisi olan ve öz varlığın derin duygularından kökünü alan tahayyül kudretleriyle ruhlarında canlandırmak istedikleri şeyleri bile muhakkak kendilerince bilinen en maddî kavramlara uydurmaya ve benzetmeye çalışırlar ve bunun dışında hiçbir şeyi anlayamazlar. Meselâ, hayalî bir umacı kavramı çocuğun bakışında; dişleri meydanda, çocukları kapan ve yiyen korkunç bir hayvandır, insandır, vs. İşte bunun içindir ki çocuklar, meselâ sevgilerinin veya sevildiklerinin kesinlikle maddî belirtilerini göstermek veya görmek isterler. Onlarda, duyguları gelişmiş insanlardaki gibi sevginin ruhtaki derin hazları ile yetinerek tatmin olma hâli henüz oluşmamıştır. Özetle çocuğun anlayabileceği, inanacağı ve kabulleneceği her kıymet objektiftir ve beşerîdir. Yani küçük bir çocuk için, ancak üç buutlu realite içinde kalan madde ve duyularla ilgili kavramlardır ki, gerçek varlık değerini kazanabilirler. Ona Allah'ı bile anlatırken, ancak gökyüzünde oturmuş, parlak yüzlü, çok büyük ve iyi ve belki de sakallı bir Allah babadan bahsederler. Çünki çocuğun bundan başka türlü anlamasına, kabul etmesine ve inan-

masına imkân yoktur.

İşte bazı insanların çocukluktan kalma bu alışkanlıkları, ilerlemiş yaşlarına kadar sürer gider. Ve bu hâl onların da bütün sübjektif veya aşkın hakikatler karşısında ruhen tıpkı bir çocuk kadar madde ve duyularına bağlı kalmaları sonucunu doğurur.

Böyle insanlar her hakikati, muhakkak beş duyu organı ile değerlendirmiş oldukları eşya ve olaylara göre düşünmek ihtiyacını duyarlar ve bu ölçüye girmeyen her şeyi red ve inkâr ederler. Yalnız bunların, kendilerini bir bakıma çocuklardan daha verimsiz hâle getiren kötü bir tarafları da; ileriye fırlayıp daha üstün şeyleri görebilmelerine yarayan tahayyül melekelerini, bozuk düzende ve çocuklar kadar da olsa işletmek faaliyetini, birtakım maddî hesaplarla alıkoya koya, hemen hemen kaybedecek bir duruma gelmiş olmalarıdır.

İşte böyle insanlar, maddî realitelerin yüksek aşamalarını ve onlardan daha yüksek aşamaları tanıyabilmelerine yarayan tahayyül melekelerini ve bu arada ruhlarında gizli derin duygu idraklerini, çocukluk döneminden kalma bir ruh hâli içinde gelişmekten alıkoyarlar. Ve bu gelişmemişlik onları öyle bir hâle getirir ki, üç buutlu maddenin dışında hiçbir kavram artık onlarca reel bir kıymet olamaz. Yani ruhları böyle embriyona benzer hâlde kalmış kimselerin reel olarak kabul ettikleri her değer, ya doğrudan doğruya bu maddelerdir veya ancak bu maddelerin meydana getirdiği aktif belirtilere bağlı olaylardır.

Her ne kadar dünyamızdaki eşya ve olayların hepsi maddî ise de, bu maddeler arasında görünen ve parlayan, ruhumuza ait olayların ve değerlerin hiç biri maddelerin malı değildir. Bu nedenle dünyamızdaki ruh dışı değerleri haklı olarak dünya malı sayanlar, ruhî değerleri de aynı işleme tâbi tutunca şaşırıp kalacaklardır. Ve madde üstü bir varlık olan ruhu inkâr edince de bu değerlerin gerçek sahiplerini bulamayacaklar, o zaman işi safsatalara, spekülasyonlara ve boş lâflara dökmeye kalkışacaklardır. Bütün bunların sonunda kendilerince yapılacak iki iş kalır: Ya bu değerleri, dejenere birtakım varsayımlar içinde boğmak veya daha kes-

tirmesi, onları topluca inkâr ederek susmaktır ki, çoğunlukla yapılan ve yapılmakta olan şey de budur.

Fakat alelâde madde dışı varlıklar gibi, dünyanın hiçbir kıymetiyle ölçülmesi mümkün olmayan maddeler hakkındaki bu düşünce sahiplerinin yanında; maddelerin ve varlıkların hiç birisiyle ilgisi ve kıyası söz konusu olmayan Allah'ı da aynı işleme tâbi tutmaya kalkışanlara ne diyelim? İşte sapıklık olarak adlandırdığımız hareket tarzlarından birisi de budur.

Allah'ı böylece inkâr ederler ama, bu inkâr, hakikatte gene bir lâftan ibaret kalır. Çünki ne kadar karartmış olurlarsa olsunlar, ruhlarının yaratıcı tahayyül melekeleri ve vicdanları hakikati görmüş, duymuş ve onların bu hareketlerini asla uygun bulmamıştır. O hâlde bunlar iki basıncın arasında sıkışıp kalmışlardır. Bu basınçlardan birisi, dünyaya bağlılıktan doğan maddî alışkanlıkların, nefsaniyet ve ihtirasların akıl ve duygu üzerindeki menfî baskısı, diğeri insanın asıl hakikî varlığın ebedî malı olan tahayyül ve vicdan kudretlerinin gene akıl ve duygu üzerindeki müspet baskısıdır. İşte bu iki zıt baskı arasında kalan insanın, yukarıda söylediğim ruh parçalanışı vaki olur. Ruh parçalanır. Daha doğrusu insan varlığı parçalanır. Ve bu parçaların gene en ağır kısmı ruh tarafında kalır. Çünki Allah'ın varlığını maddî baskılara uyarak ne kadar inkâr etmeye kalkışırsa kalkışsın, insanın öyle zamanları, bir şimşek hızıyla gelip geçse bile öyle anları olur ki, o anlarda ruh, için için sızlar, kanar ve Allah'ı inkâr etmenin gelecekteki acı reaksiyonlarının sarsıntılarını bazı gizli anlamlı duygu belirtileriyle içten içe insana sezdirir. Fakat ne olursa olsun, bencilliğin en kabarık bulunduğu dönemlerinde insan, bu cılız görünen ruh sezişini yenmenin ve boğmanın yolunu kolaylıkla bulur. Ve bunda hiçbir güçlük çekmeden, hatta fazla bir çaba göstermeden, belki dünya hayatı bitinceye kadar da devam edebilir.

Hakikatte, Allah'ı kimse inkâr edemez. Eder görünür, ettiğine kendisini zorla inandırmaya çalışır. Hatta bu işte biraz da güçlük çektiği anlar olursa, o zaman kendi kendisine, "Canım," der, "böyle budalaca ve amiyane (bayağı, adice) inançlara senin gibi aklı başında, aydın bir adam kulak asar

mı?"

Güya bu onun kendi kendisine verdiği akıllıca bir nasihattir. Fakat o takdir edemez ki, bu nasihat aynı zamanda kendisinin en değerli mürşidi, öğreticisi ve kurtarıcısı olan vicdanına karşı çevirmiş olduğu korkunç bir cahillik silâhıdır. Ve bu silâhın tehdidi, daha doğrusu baskısı altında zavallı vicdan, çaresiz kurtarıcı; uyuşur, siner, fakat içten içe gene mırıldanır ve fırsatını buldukça da gene feryat eder. Ta ki bir gün egemenliği bütünüyle eline alıp, asî sahibinin yuvasını yapmanın sırası gelinceye kadar...

İnsan kendisini yalnız dünya maddelerinden ibaret sandıkça, ruhunun evrim ve gelişmesine dünya varlığının ancak bir araç olduğunu unutmakta devam ettikçe ve asıl kötüsü, gerçek varlığını, yani ruhunu inkâr ettikçe, onun bu söylediğimizden başka türlü hareket etmesine de imkân kalmaz.

Demek ki Allah'ı bulmaya girişmeden önce, insanın kendi gerçek varlığını araması ve bulması lâzımdır. Kendisini kaybetmiş ve bir madde yığını içine bütün değerleriyle birlikte ruhunu gömmüş bir insan; Allah'ı ne duyabilir, ne bulabilir, ne de arayabilir. Bu da bir hakikattir. Bununla beraber gene tekrar ediyoruz: Bu zorunlu inkârına ve unutkanlığına rağmen, asla yok edemediği ruhunu, gömülü bulunduğu madde yığınından kurtarıp çıkarmak için o insanın vicdanı, uyuşuk ve ezik hâliyle bile boğuk ve derinden gelen sesini kesmez ve sürekli olarak sahibine duyurmaya çalışır.

O hâlde Allah'a inanmak, ilâhî titreşimleri ruha yerleştirmek, daha doğrusu bu titreşimlerin ruhtaki varlığını idrak etmek her insan için bir zarurettir, bir ihtiyaçtır. Bunun aksine olan inkârcılık; ruhun bünyesine uygun olmayan, onda gizli kudretlerle zıtlık hâlinde bulunan, dış âlemin kötü telkinlerinden, daha doğrusu dış âlemin çeşitli tesirleri altında uyanmış kötü ruh tepkilerinden doğan, er geç giderilmeye mahkûm bir arızadır, sakat bir nedendir.

Kıymetli ruh dostlarımızdan Akın'la bir konuşmamız sırasında onun vermiş olduğu tebliğleri aşağıda naklediyorum. Bu tebliğlerde konumuzu ilgilendiren çok önemli bilgiler vardır.

Akın: (13.11.1948)

"Allah'ı tanımak sonuç değil, sebeptir. Allah'ın tanınmamasına imkân olmadığını göz önüne aldım. Bununla beraber Allah'ı tanımayı, insanı tanımak gibi düşünmeyiniz. Allah'ı tanımak değil, duymak, O'nu kendi ruhunda hissetmek lâzımdır. Eğer insan O'nu duymazsa O'na inanamaz. Duymayanlar ise çok geri ruhlardır. Meselâ hayvanlar da Allah'ın varlığını duymazlar."

B.R.- "Bazıları vardır ki hayatta fedakârca hareket ederler. Fakat bunlar bir taraftan da Allah'ı inkâr ederler. Fedakârlıkları bu kadar ilerlemiş olduğu hâlde, yani ruhen ilerlemiş oldukları hâlde bu insanlar Allah'a nasıl oluyor da inanmıyorlar?"

Akın- "Bunlar dünyaya, ancak fedakârlık melekelerini geliştirmek için gelmişlerdir. Aslında bunlar, kendi şuur ve idrakleri dışında vermek fiiline yöneltilirler. Yani bu veriş, onların ruhunda otomatik olarak meydana gelir. Eğer bunu yapabiliyorlarsa sınavlı deneylerini başarıyla geçiriyorlar demektir."

İyi anlaşılabilmesi için, psişik bazı bilgileri gerektiren bu son cümleyi biraz açıklamak lüzumunu hissediyorum.

İnsanın otomatik faaliyeti ne demektir? Eğer bu bilinmezse yukarıda geçen son cümlelerin mânâları anlaşılamaz.

İnsanların şuur ve idrakleri maddî âlemde, yani dünyamızda iki tür belirti gösterir. Bunlardan birisi, dünyada görünen, dünya bedenine bağlı şuur ve idrak şeklidir ki biz buna bağlı şuur ve idrak diyoruz. Diğeri de alışılmış hâlde, yani bedene bağlı hâlde görünmeyen şuur ve idraktir ki buna da serbest şuur ve idrak diyoruz. Örnek olarak, benim şu anda elim hareket ediyor. Bunu ben idrak ediyorum ve şuurumla takip edebiliyorum. Bu benim bağlı şuur ve idrakimdir. Halbuki kalbim de hareket ediyor. Fakat onun hareketini ne idrak edebiliyorum, ne de şuurum buna ulaşabiliyor. Bununla beraber kalbimin hareketini de yöneten elbette benim varlığımdır. Ama bunu ben bilmiyorum. Halbuki bilgisiz olarak hiçbir iş yapılamaz. O hâlde kalbimin hareketi hususunda benim bilgimin ve idrakimin olması lâzımdır. Kaldı ki kalbi-

min ve diğer iç organlarımın gördüğü işler, benim dış bedenime yaptırdığım işlerden daha çok karmaşık ve naziktir. Demek ki kalbimin hareketi, benim dünyadaki hayat şartlarımın içinde idrakime ulaşmayan, şuurla birlikte irademe bağlı bir yönetim işidir. İşte hayatın icaplarına göre, bu iç organlarımın faaliyetini sağlayan irademe ilişkin şuurum, bedenime bağlı olan dünya hayatımdaki varlığımla idrak edemediğim irade kudretimin güzel bir örneğini oluşturmaktadır ki, biz bu hâlde bulunan bütün ruh kudretlerine serbest ruh kudretleri dediğimiz için buna da serbest irade ismini veriyoruz. Ve böylece serbest şuur ve iradeye ilişkin olup, dünyada maddeye bağlı ruh hâlinin bağlı irade ve şuuruna ulaşmayan faaliyetlere de otomatik veya spontane faaliyetler diyoruz.

Bu açıklamayla otomatik faaliyet deyiminin mânâsı iyice anlaşıldıktan sonra, Akın'ın sözünü ettiği yukarıdaki otomatik fedakârlık faaliyetini de kısaca şöyle açıklamak mümkün olur: Bunlar öyle insanlardır ki, ruhta gelişmiş bir fedakârlık melekesine henüz sahip değillerdir. Ve onun içindir ki bu melekeyi, dünya şuur ve iradelerine de ulaşabilecek bir kudretle henüz kullanamazlar. Ancak onlar spatyomda iken serbest irade ve şuurlarıyla vermiş oldukları bir kararın tesiri altında dünyaya indikleri zaman, o tesirin devamından ibaret olan bir içgüdü, bir iç zorlama ile, fedakârca bazı işleri yapmak durumunda kalırlar. Dünyada çeşitli icaplar ve tesirlerle çarpışması ve çöküntülere uğraması daima muhtemel bulunan onların bağlı irade ve şuurları, bu tarzdaki fedakârca faaliyetler üzerinde kesin tesirler meydana getiremez. Ancak böyle hareket ede ede, bu cebrî ve içgüdüsel tesirler altındaki fedakârca hareketlere uya uya, dünyanın yıkıcı ve ezici şartları altında kalan bu insanların irade ve şuurları gittikçe kuvvetlenir, gelişmeye yüz tutar ve nefsaniyetlerinin, ihtiraslarının pençesinden kurtulabilmek imkânını böylece kendiliğinden kazanmış olurlar ki, bu da ilâhî kanunların derin hikmetlerle (nedenlerle) dolu icaplarıyla kararlaştırılmış ayrıca bir tekâmül yolunun örneğini oluşturur. Şimdi tebliğe devam ediyoruz:

"İşte bu hâlde iken bu ruhlar Allah'ı tanımayabilirler.

Çünki henüz O'nu tanımalarına yarayacak kudretlerini harekete geçirebilecek tekâmül derecesine bunlar varmış olmayabilirler.

Ne kadar geri olurlarsa olsunlar, ruhlar melekelerini işletmek için dünyaya gelmişlerdir. Meselâ, bir köpek bile sahibi için kendisini feda edebilir. Fakat Allah'ı tanımaz. Böyle bir insanın her şeyden evvel bu melekelerinin gelişmesine yararlı eprövlerini dünyada tamamlaması lâzım gelir. Bu suretle o, fedakârlık yaptıkça, hayatında yeni bir ufkun açılmasına sebep olur. Ve bu da gelecek hayatında daha yüksek bir basamağın kazanılması için bir atılım oluşturur."

B.R.- "Demek ki bu insan birçok melekelerini geliştirmek için dünyaya geliyor. Ve ancak bu melekelerin ruha kazandırdığı atılımlarla Allah'ı tanıyabilecek, öyle mi?"

Akın- "Ruhu bunu duyacaktır (1). Fakat bunu duyuncaya kadar geçen zaman içinde onun dünyaya gelişleri ve ıstırapları o ölçüde artacaktır. Bu dediğiniz kişi de herhalde çok ıstırap çekmiş bir insan olmalıdır. İşte bu ıstıraplar onu inceltecek ve ruhunu Allah yolunda imana sevk edecektir."

Akın'ın tebliğinden çıkan önemli sonuç da şudur: Dünyada herhangi bir insanın gösterdiği iyi bir harekete bakıp, o insanın muhakkak her sahada yükselmiş olduğuna hüküm vermek doğru değildir. Ve bunun içindir ki insanlar, diğer insanların tekâmül dereceleri hakkında, onların dünyadaki fiil ve hareketlerine bakarak hüküm verecek durumda değildirler. Onların bu hususta daima hataya düşmeleri muhtemeldir. Bu hususu daha önce yayınladığımız Ruh ve Kâinat isimli kitapta üstatlarımızdan, yani yüksek ruh âlemlerinin varlıklarından almış olduğumuz tebliğlerle de belirtmiştik. Bu nedenle dünyada bazı yüksek insanlık vasıflarını açıkça göstermelerine rağmen Allah'ı tanımayacak kadar ruhen geri kalmış varlıkların da bulunabileceğini daima göz önünde tutmak gerekir.

---

(1) Burada dikkate değer bir nokta vardır: Yazar soruyu sorarken, Allah'ın tanınmasından söz ediyor. Halbuki bu sözün yanlış düşüncelere yol açabileceğini hemen kavrayan Akın dostumuz, bu kelimeyi "duyacaktır", şeklinde düzeltiyor ki, doğrusu da budur.

Allahsız insan, korkunç fırtınalarda kayalarla dolu açık bir denizin ortasında, dümensiz kalmış gemiler gibi çok kötü ve tehlikeli durumdadır. Ve Allah yolu, her istendiği ve ihtiyaç duyulduğu anda hemen kazanılamaz. Herkes için kaderleşmiş olan bu nimete ve nasibe, insanın devamlı bir emek ve çaba sarf ederek hazırlanması ve O'na yaklaşmayı samimî ve bütün menfaat düşüncelerinden kurtulmuş bir özleyişle istemesi lâzımdır. Yoksa evvelce bu ihtiyacı duymamış olan ve yalnız tehlikeli an gelip çatınca da aklı başına gelerek, "Allah!" diye bağıran bir insanın bu hareketi, yuvarlanmaya başladığı uçurumdan kendisini kurtarmaya yetmez. Bunun için, o uçurum henüz görünmeden ve tehlikeler gelip çatmadan evvel insanın, o büyük ismi anmaya lâyık bir ağzı, duymaya lâyık bir ruhu kendisinde hazırlamış olması icap eder. Bu hazırlığı yapmamış, yani hayatının hiçbir safhasında Allah'ı düşünmemiş, özlememiş ve O'na inanmamış bir insan, istediği anda Allah'a yaklaşmak gücünü kendisinde bulamaz. Bu çok önemli ve unutulmaması gereken bir hakikattir.

O hâlde aklı başında olan insan, Allah'ı aramak ve bulmak ihtiyacını ve özleyişini her an, her yerde, hiçbir merasime muhtaç olmadan kendisiyle beraber taşır. Çünki O'na yaklaşmak arzu ve ihtiyacı, Allah kanunlarının icaplarındandır. Hiçbir varlık bu kanunların kapsamı dışına çıkamaz. Yalnız bu yola girmek herkesin kendi kudret, güç ve derecesine göre çeşitli yönlerde ve zamanlarda vaki olur. Kadri'nin aşağıdaki tebliğinde bu hususlara dair çok değerli sözler vardır.

Kadri: (3.5.1948)

"Yaratıklar daima Yaradanları'na yaklaşmak için ellerinde O'na doğru çırpınan bir kudret taşırlar (Ne mutlu bu hakikati bilip de o kudretlerini harekete ve faaliyete geçirebilen kişilere! -Yazar-).

O kudret, Yaradan'a yaklaştıkça, onu taşıyan varlığı geri çevirip mahzun etmezler. Yeter ki o, Yaradan'a ulaşmak yollarını aramış, bulmuş ve hiç olmazsa kalbinden geçirmiş olsun.

Allah o kadar büyüktür ki, ben bir celsede bunun tarifine imkân olmayacağını söylemiştim. O kadar rahimdir ki bu, hiçbir kelime ile açıklanamaz. Bunu bilen ve inanan ve Allah'ı bir kere bile candan anan korkmasın. Yalnız O'nu özlemesini bilsin ve içinden istesin. Ve daima kendinden küçüklere elini uzatmasını bilmiş bir varlık olsun, bu bile yeter. Ama bu kadarı size yetmez. Siz bu kadar küçük işlerle yetinmeyiniz. Çünki onların ödülleriyle siz yetinemezsiniz. Siz de kendi bilginiz, derece ve kabiliyetiniz kadar isteyiniz ve almaya gayret ediniz.

Ne mutlu ki siz kendi kudretinizle kendinize yeni bir yüz verecek bir irade sahibi, karşılığını gözetmeden bir mal vermekten çekinmeyen iflâs etmiş bir tüccarsınız. Bunun için dünyada sizinle alay edenler çoktur. 'Elinize bir şey geçmeden kıymetli vakitleriniz kayba uğruyor.' derler. Ne yapalım!.. Dünyada böyle cahillere, aptallara ihtiyaç olacak ki akıllı geçinenlere yol göstersinler.

Azim ve kudretinizle her zaman yeni bir kapıyı açacak cesareti gösteriniz. Eksik bilgileriniz size rehber olmuyorsa beklersiniz. Zamanı gelince daha büyük şeylere ulaşmak imkânını da bulursunuz.

Temiz kalınız. Kendi benliğinizi tanıyınız. Bir adam çıkıp da içinizden geçenleri sizin yüzünüze karşı söylemek kudretini gösterirse ve bu sözlerden sizin yüzünüz kızarmazsa o zaman sevininiz."

Bir defa Allah'ı inkâr etmeye kendisini alıştırdıktan sonra, insandaki nefsanî duygular, yani ruhun madde baskısı ile soysuzlaştırılmış bazı kudretleri azgınlığını arttırdıkça arttırır. Kin, düşmanlık, kıskançlık, bencillik ve özellikle kendini beğenme canavarları, ruhta birer karanlıklar sultanı hâlinde yerleşerek taht kurar. Ve işte o zaman kısır döngü kurulmuş olur. Ve ruh, kendisini kurtarmaya yarayacak kudretlerini bu kısır döngü içinde bütünüyle kaybetmemek için kullanmaya başlar.

Bu döngüyü kapatan eğri, özellikle nefsaniyetin en azılı unsuru olan kibir, gurur ve bencilliktir. Ve insanı yükseltmek maskesi altında çok defa düşüren ve perişan eden, izzet-i nefs (onur, kendine düşkünce saygı) davası, bu kibir,

gurur ve bencilliğin doğurduğu ruh hâllerinden birisidir ki, işte bu izzet-i nefsini kurtarmak gayreti, insanı ilâhî yoldan uzaklaştırdıkça uzaklaştırır. Ben tanıdığım bir zata, sıkıntılı zamanında Allah'a dua etmesini tavsiye ettiğim zaman, gözlerini hayretle ve biraz da gücenmeyle açarak, bana şu korkunç cümleleri söylemişti: "Doktor ne diyorsun? Ben ellerimi açıp da Allah'a yalvarmak alçaklığına nasıl katlanabilirim? Yalvarmak küçüklüktür. Ben bunu yapamam. Benim izzet-i nefsim var." İşte çaresizliğin ve zavallılığın şaheseri budur. Doğrusu o adam bu sözleriyle belki nefsaniyetinin onurunu kazanmış olabilir, fakat buna karşın ruhunu kaybetmiş ve öz varlığının onurunu çiğneyip geçmiştir. Ve bu bakımdan korkunç bir sapıklık içine saplanıp kalmıştır.

Allah'a karşı izzet-i nefs davası nasıl söz konusu olabilir? Sen kimsin, Allah kim!... Allah, o Büyük Varlık senin varlığını aslında aziz kılmış; sana, senin de tasavvur edemeyeceğin bağışlamaların en büyüklerini lütfetmiş ve mânâsını bile anlayamadığın ve asla anlayamayacağın, tasavvur ve tahayyül dahi edemeyeceğin onurları sana lütfen nasip etmiş ve mukadder kılmıştır. Buna rağmen senin O'na karşı aziz kılmaya çalışmandan çok, ayaklarının altına alarak, çiğneyip geçmen gereken gurur ve nefsaniyetini Allah'a karşı hâşâ bir silâh olarak kullanmaya kalkışmanı, korkunç bir ruh karanlığı saymayan hoşgörülü kimseler bile en hafif deyimiyle bir cüretkârlık sayarlar.

Sevgili dostum Kadri'nin aşağıdaki sözlerini dikkatle okuyanlar, bu hususta ondan çok faydalı fikirler çıkarabilirler.

Kadri: (16.7.1947)

"İnsan, büyüklerine karşı izzet-i nefsinden fedakârlık etmesini bilmelidir. Bu bir fazilettir ve bir vicdanın sesini duymaktır.

Bir çocuğa, hatta kendisini idrak etmiş bir gence, babası bir tokat atsa, bu çocuk izzet-i nefsim kırıldı diye babasına karşı gelebilir miydi?

İşte kendisinden çok büyük bir varlığa, milyarlarda bir parçasına bile yetişmeye imkân bulunmayan ve insana bü-

tün ebedî hayatını ve varlığını bahşetmiş olan büyük, azametli Cenab-ı Hakk'a karşı izzet-i nefs düşünülebilir mi? O'nun kapısına gelirken kusurlarını, kötü hareketlerini açıkça itiraf edeceksin ki, O da seni affetmek lütfunda bulunsun. Sende kibir, gurur parçaları mevcutken, sen bunu yapacak kudreti kendinde bulamaz ve sonsuza kadar karanlık yolların bekçiliğini yaparsın."

Ruh âleminin büyük tebliğlerini dünyamıza bildirenlerden kıymetli ruh dostumuz Kadri'nin bir tebliğini daha burada hemen yazmak ihtiyacını duyuyorum.

Kadri: (16.7.1947)

"Dünyada izzet-i nefsi öyle bir yerde kullanmalısınız ki, onu kullanmadığınız takdirde, hayatî vazifelerinizin ifası çok zor duruma girecektir.

Fakat gurur ve nefsinden fedakârlık etmek endişesiyle kendini Allah'a yakın görmek ve O'nun kapısına gelirken bile bu sıfata bürünerek yaklaşmak çok tehlikelidir."

Bir de çok basit bir düşünceye kapılarak şöyle diyenler vardır: "Eğer böyle Kadir, Hâkim bir Allah var olsaydı, insanların O'nu inkâr etmesine nasıl imkân tasavvur edilebilirdi? Yani böyle bir harekete nasıl müsaade ederdi? "Bu, çok basit bir düşüncedir. Çünki, önce, Mutlak karşısında sıfır olan her şey gibi O'nu inkâr edenlerin küfürleri de O'nun varlığı karşısında sıfırdır. Yani hiçbir kıymet ifade etmez. Sonra, imansızların bu küfürleri, ancak kendilerine mahsus ve lâyık, azaplı ve sarsıntılı bir tekâmül yolunu hazırladığı için, o anda kendilerine en uygun gelen bir hareket tarzı olur. Öyle insanlar vardır ki ve bunlar o kadar geri durumdadırlar ki Allah'a karşı gelmenin, ruhlarında doğacak acı sonuçlarını tadarak, ancak bu acılığın şiddetli tesiri altında, âtil ve cılız ruhlarını harekete geçirmek imkânlarını elde edebilirler. Ve Âdil Allah hiçbir kimseyi kendisine lâyık tekâmül yolundan alıkoymaz. Kendisine küfredenleri, değişmez yasalarıyla çizmiş olduğu yollardan -bu yollar ne kadar azaplı olursa olsun- ayırmaz. Çünki Allah, o ezelî yasalarına, şu veya bu tarzda uymakta herkesi tamamen hür ve serbest bırakmaktadır. Bu nedenle iradesini kullanmakta hür olan insan, is-

ter belâsını bulur, ister mevlâsını...

Allah, ezelden takdir etmiş olduğu, sonsuz ve değişmeyen yasalarının icaplarını her an, her yerde, insanların anlayabilecekleri ve ihtiyaç duydukları şekil ve ölçüde, vicdanlarına ilham edici araçları lütfedip dünyaya göndermiştir ve göndermektedir. İnsanlar bu tür ilham ve bilgi kaynaklarıyla gerçekten birçok defa karşılaşmışlardır. Buna karşın insan, bencilliğinin kör içgüdüsü ile hareket ederek, nefsaniyetini her şeyden olduğu gibi, bütün bu ilham ve bilgi kaynaklarından da üstün görür ve onlara ruhunun antenlerini açmaya yanaşmazsa, Mutlak Adalet onun bu hareketine karışmaz. Çünki insan öyle istemiş ve bunun kendisine önceden haber verilmiş sonuçlarına katlanmayı da göze almıştır. Böylece o, evrim yollarının en çetinini, en üzücü ve azaplı olanını kendine seçmiş bulunuyor. Buna kim ne der? Nitekim o, bu kayıtsızlığı ve imansızlığı ile tuttuğu yolda azaplı ve zor durumlarla karşılaştığı zaman, bu kurtarıcı azap ve işkencelerle ruhunu yıkayacak, temizleyecek ve ondan sonra herkes gibi vicdanının sesine uyarak, imana gelmesini öğrenecektir. Hayat da bir okuldur. Her öğrenci okulu bitirebilir. Fakat bazısı bir yılda birkaç sınıf atlayarak, bazısı da birkaç yıl bir sınıfta kalarak ve birçok zahmetler çekerek... Büyük yardımcımız Kadri, imansız bir insanın sonunda ulaşacağı hâli, gittikçe gerilmekte olan bir lâstiğin şiddetle geriye çekilmesinden doğacak sonuca benzetiyor. Şöyle ki:

"Kuvvetli, fakat fazla uzamak özelliği bulunan ve uzadıkça çekme şiddetini artıran bir lâstik bağla herhangi bir merkeze bağlanmış bir top tasavvur ediniz. Bu top merkezden sürekli uzaklaşmakta olsun. Topu merkeze bağlayan lâstik bağ, ilk zamanlarda onun bu hareketine engel olmaz. Bu nedenle top istediği gibi merkezden uzaklaşabilir. Fakat o uzaklaştıkça lâstik bağ da gerilir ve gerildikçe, topu merkeze doğru çekme şiddetini arttırır. Top merkezden ne kadar çok uzaklaşmış ise, onu tekrar merkeze geçecek olan lâstiğin çekme şiddetinin derecesi de o kadar artmış olur. Sonunda öyle bir an gelir ki, lâstiğin bu çekici gücünün şiddeti, topun merkezden uzaklaşmak için harcamakta olduğu kuvvete galip bir kuvvet derecesine ulaşır. Ve o zaman topun direnci

kırılır ve kendisini bütün varlığı ile lâstiğin çekici gücüne bırakır. İşte bu anda gerginliği en yüksek hadde varmış olan lâstik, onu bütün şiddetiyle ve hızıyla merkeze doğru çeker. Ve böylece şiddetle çekilip merkeze çarpan top parça parça olur. Biz bu lâstiği vicdanın ve bu parçalanışı da inkârcı ruhun, zamanı gelince uğrayacağı yırtıcı azap ve hüsranlarının sembolik bir ifadesi olarak kabul ederiz."

İrşat eden dostumuz Kadri, bu konu ile ilgili başka bir tebliğinde top örneğini tekrar ele alarak şöyle konuşuyor:

Kadri: (24.11.1947)

"Allah o kadar büyüktür ki, bu büyüklüğünü, kendisi aleyhinde bulunanlara göstermeye tenezzül etmez. Bazıları, 'Şayet Allah varsa, şimdiye kadar bizim cezamızı vermez miydi? O hâlde böyle bir şey yoktur.', derler. İşte anlattığım lâstik meselesi budur. Bu, onun cezasını çekeceği öyle bir andır ki, o zaman artık geri dönmeye de imkân kalmamıştır."

Şimdi, hiç şüphesiz öncekiler kadar şiddetli olmamakla beraber gene az çok bir sapıklık sayılan, bazı insanların Allah'a karşı gösterdikleri ihmalkârlığa ve lâubalîliğe (senli-benli olmak) de biraz değinmek istiyorum.

Bazı kimseler vardır ki herhangi bir dine girmiş bulunmaları bakımından Allah'ın varlığını inkâr etmezler. Fakat onlar, Allah'a karşı olan vazifelerini sanki bu kadarla bitirmişcesine kendilerini bırakırlar ve selâmette görürler. Bu da bir gafilliktir. Çünki insanın, kendisini böyle henüz lâyık olmadığı bir güvenlik içinde görerek bırakmasından doğan, Allah'a karşı öyle ihmalkârlıkları ve hatta o kadar kendisini hoşgörürcesine lâubalî hareketleri olabilir ki, bu hareketler onun büyük zararlı sapıklıklara ve karanlık uçurumlara sürüklenmesine yol açar. Örneğin maalesef sık sık ve rastgele yalan yere Allah adına yemin ederek, O'nu, ismi ancak büyük bir saygı ve ruh sarsıntısıyla anılabilen Allah'ı; insanları aldatmak için bir kötülük aracı olarak kullanmak istemesinin dehşetli sonuçlarını düşünemez. Örneğin, Allah adına ant vererek, bazı kimseleri en basit ve bayağı, hatta çok kere kötü ve zararlı dünya işlerine sevk etmekten çekinmez. Ve

sırf bazı kimselere ve hatta bazen en yakınlarına bile fenalık yapmak için o büyük ve mübarek ismi sıkılmadan kullanarak, hiçbir insana yakışmayan ve Allah tarafından asla hoş görülmeyen yollarda beddua etmeyi alelâde işlerden sayar. Çünki onun Allah'a imanı içten duyulan bir ruh ihtiyacı sonucunda doğmamıştır. Ve o insan, ancak doğuştan herhangi bir dine katılmış olmanın sonuçlandırdığı otomatik hareketleri yapar.

Allah'ı yalnız küçük, hasis ve maddî işlerde düşünen ve O'nun ismini kazançlarına -hâşâ- bir sermaye gibi kullanmak cüretinde bulunanlar hakkında spatyomdaki yardımcı dostlarımızdan çok kıymetli tebliğler aldık. Bunlardan bazılarını okuyucularımıza bildirmek istiyoruz. Çünki bu konuda insanlar tarafından sık sık gösterilmekte olan kayıtsızca lâubalîliğin, yüksek âlemlerde çok üzücü tesirler bıraktığını bilmemiz faydalı olur. İşte bu tebliğlerden bir tanesi Kadri tarafından verilmiştir.

Kadri: (10.11.1947)

"O yüksek varlığın ismini anacak dünyada çok az ağız vardır. Ben size müsaade ediyorsam bu, kabiliyetinizden çok, kalbinizin açıklığından ve fikirlerinizin karışık olmamasındandır. Nasıl o büyük ismi anarken bakacak, dünyanızda yer yoksa, O'nu anmaya lâyık ağız da çok azdır.

Temiz kalınız, düşüncelerinizi hiç bozmayınız. Allah'ın takdiri ne zaman erişirse, siz bu hakikatlerin ifade ettiği mânâyı o zaman anlarsınız. Şimdi boş söz gibi gelen bu yazılar o zaman mânâlarını değiştirerek karşınıza başka şekilde çıkarlar ve size başka yollarda birçok ışık daha tutarlar."

Bir de gene basit ve maddî çıkarları yüzünden bazı insanlar, Allah namına yemin etmek suretiyle bu mübarek ismi bir oyuncak hâline getirmekten çekinmezler. Ve onu dillerine o kadar sık dolarlar ki rastgele her yerde, olur olmaz vesilelerle ve hatta hiç bir vesile olmadan da sırf gevezelik yüzünden tekrarlayıp dururlar. Bu tekrarlamalar Kadri'nin, O büyük varlığı anarken, bakacak temiz yer dünyanızda ancak gökyüzünüzdür", sözü ile taban tabana zıtlık teşkil edecek kadar kötü, pis yerlerde büyük bir kayıtsızlık ve lâubalî-

lik ile yapılır. Ve bu hâlin dehşetini duyabilecek kadar idrak sahibi olanların, bu manzara tüylerini ürpertir. Dostumuz Kadri'ye bu hususta sorduğumuz bir soruya onun vermiş olduğu cevabı bütün insanlık âlemine takdim ediyorum.

Kadri: (24.11.1947)

B.R.- "Bazı insanlar vardır ki alelâde işlerinde bile Allah'ın ismini öne sürerek yemin ederler. Bu doğru mudur?"

Kadri- "Allah'ı nasıl korkarak andığımı hatırlayınız. Her şeye bu mübarek sözü koymak çok kötüdür. Bazı masum hatalar vardır. Size bir şeyin girişim anındaki hareket noktasına bakınız, demiştim. Böyle bir hareket iyi niyet ve iyilik maksadı esasına dayanıyorsa, büyük bir fenalık ve bir azap başlangıcı olmakla beraber mazur görülebilir."

Burada kötü sonuçlarını bilmeksizin safiyetle, iyi niyetle ve iyilik maksadıyla yapılmış bir yeminin mazur görüleceği sözünün arkasında bile gizli duran ıstırap ve azap fikri, kötü niyetle yapılacak yeminin korkunç sonuçları hakkında bizi gerektiği kadar aydınlatmaya yeter. Yani iyilik yolunda, bilmeden yapılan ve mazur (özürlü) görülen bir yeminin arkasında, insanı bu hareketinden dolayı azaplı sonuçlar bekliyorsa, kötü yollarda, adam kandırmak için yapılacak yeminin, acaba insana hazırladığı son ne olsa gerektir? Bunu Kadri'nin tebliğinin devamındaki şu sözlerden öğrenebiliriz:

"Fakat başkasını kandırmak, maddî bir işte bir hainlik hazırlığı vesilesi olarak Allah'ın ismini kullanmışsa fena ve çok fenadır."

Kim bilir bu "fena" kelimesinin ifadesi altında ne korkunç ve anlatılamayacak mânâlar gizli bulunmaktadır. Şu hâlde Allah'ı duyan, O'nun Büyüklüğünü, ilâhî kudretlerini, öz varlığında idrak etmek yolunu tutmuş bulunan bir insan, hiçbir bahane ve sebeple, hiçbir şey hakkında Allah'ın ismiyle yemin edemez. Allah, hiçbir zaman, hiçbir kimse tarafından, hiçbir sebep altında şahit veya kefil tutulamaz. Böyle bir hareketin düşüncesi bile korkunçtur. Sen kimsin ki yalnız şükranla borçlu bulunduğun ve yalnız dua ve dileklerin-

le, lütfuna erişerek şereflenmek liyakatini kazanmaya çalıştığın Tanrı'yı; mahiyetlerinin ve sonuçlarının dahi ne olduğunu veya ne olabileceğini bilmediğin günlük aldatmacalarını daima seni aldatan ve hataya sürükleyen ve böyle olması da dünya kanunlarınca zarurî olan, keyfine ve heveslerine göre yürütmek gibi basit ve hasis işlerde, bir emniyet süpabı olarak kullanmak cüretine kalkışmak talihsizliğini göze alabiliyorsun!.. Allah seni böyle bir hataya düşmekten korusun.

Allah ancak sevilecek, yalvarılacak, büyük bir hayranlık ve saygı ile anılacak ve daha ileride de içten gelen ateşli ve güçlü bir istek ve aşkla duyulacak Kudret'tir. Küçük bir maddî kazanç için başkasını kandırmaya vasıta alınacak bir varlık olmaktan o Yaratıcı Kudret kesinlikle arınmıştır.

Yarım ağızla sadece Allah var demekle veya mânâsını anlamaya bile lüzum görmeden ve hiçbir şey duymadan, ezberden bir iki formül okumakla tam iman olmaz.

Duymadan, düşünmeden ve özellikle Allah'ın muradını yerine getirmek amacıyla iyi bir yola girmeyi, hayırlı bir işe girişmeyi kendilerine tatsız bir meşgale, yorucu bir angarya sayacak kadar ilâhî vazifelerden kaçarak Allah'a inandığını sanmak, oldukça tehlikeli bir yolun yolculuğunu yapmak demek olur. Allah'ın dünya kanunları icaplarıyla da tezahür eden (görünür hâle gelen) muradına uymadan veya hiç olmazsa uymaya çalışmadan ve uyamayınca da vicdan azabı duymadan, ilâhî yola girilmiş olmaz.

Her kul, Allah'a karşı şu veya bu yönden suçlu olabilir. Yaratıklar için ve özellikle insanlar için kaçınılması mümkün olmayan bu hâl, onların âcizliği ve göreceli olmalarının icaplarındandır. Ve Allah yolunda olmaya bozukluk getirmeyici bir durumdur. Ancak insan bunları bildiği hâlde, değerlendirmez ve suçunu kabul etmezse, Allah'a karşı insanlık vazifelerini yapamamış olmaktan doğan bir üzüntü duymaz ve onların tamiri yönüne gitmezse, hatta bu hâl karşısında büyük bir kayıtsızlık içinde omuz silkip geçer ve hele Allah'ın mübarek ismini maddî bir çıkarını sağlamak yolunda diline oyuncak yapmaya kalkışırsa, o zaman iş kötüleşir ve Allah'ı inkâr edenlerle kendisi arasında pek az bir mesafe

bırakmış olur ki, bu da kendisine elbette hayır getirmez.

Allah'ın muradı, her şeyden evvel başta Allah'ı kalbinden bir an bile çıkarmamaya çalışmak olduğu hâlde, insanlar arasında fedakârlık, sevgi, şefkat, yardım, af ve hoşgörü, iyilik ve fazilet duygularının yayılması şeklindeki bütün iyi ruh hâlleriyle vicdanlarda görünür. Kibir, gurur, bencillik, kin, garaz, düşmanlık, kıskançlık gibi başkalarının zararına sebep olan ve iyilikle bağdaştırılamayan ve yalnız nefsaniyetin tatminini hedef tutan hareket ve davranışlar, Allah katında makbul değildir. Ve bu hareketleri alışkanlık hâline getirenler, ne Allah'ın ismini lâyıkıyla anabilirler, ne de onu hatırlarına getirmeyi isterler.

İşte bütün hayatını; böyle fenalığa. kötülüğe, fesada, çevresindeki insanları kendi maddî çıkarları için üzücü ve rahatsız edici hareketlere ayırmış ve bu kötü hareketlerinden zevk duymak alışkanlığını kazanmış bir insanın, hangi dinden olursa olsun, Allah yolunda sayılması mümkün değildir. Yeter ki o, bütün bu fenalıkları bilmeden, istemeden veya herhangi bir ruh zaafına kapılarak yapmış olduğunu idrak edip, bunun üzüntüsünü içinde duymuş olsun ve bir daha bunları tekrarlamamayı özleyerek ve Allah'tan af dileyerek O'na her an yalvarmasını bilsin.

Ben öyle insanlar gördüm ki bunlar bir taraftan ibadethanelere giderken ve arada sırada, yani başkalarını kandırmak icap ettiği zaman Allah'tan, peygamberlerden bahsederken, hatta mânâlarını duymadan, düşünmeden ve duymaya ve düşünmeye de çalışmadan birtakım dinî formülleri, sırf gösteriş olsun diye herkesin yanında papağın gibi mırıldanarak tekrarlar dururken, diğer taraftan da başkalarına ve hatta yakınlarına reva gördükleri en zarar verici kötülüklerin plânlarını kafalarında en şeytanî tertiplerle düzenlemeye çalışırlar. Halbuki bu ibadethaneler, birer ilâhî denetim ve dünyayı unutma yeridir. Oralarda yalnız Allah'ı duymaya ve Allah yolundaki temiz hareketleri düşünmeye çalışılmalıdır. Dinî kelâmlar ise insanı Allah'ın huzuruna ve Allah yoluna hazırlayan birer büyük kıymettir. Onlar ancak hemcinslerinin iyiliği ve mutluluğu uğrunda, nefsaniyetten yapılacak fedakârlıklarla, yardım, şefkat ve sevgi esasına

dayanan temiz düşünce ve duyguları harekete geçirerek, insanı hakka hazırlar.

Özetle, bütün bunların güttüğü yüksek amaç, insan düşüncesini ve kalbini aşırı menfaat duygularının kirletmiş olduğu kötü yollardan ve niyetlerden uzaklaştırıp, Allah'ın muradına ve rızasına uygun temiz yollara ve iyi niyetlere yaklaştırmaktır.

Bu nedenle, bütün hayatı boyunca alışkanlık hâlinde tekrarlayıp durduğu kötü düşünce ve niyetlerinde ısrar etikçe ve başkalarına karşı kalbinde beslemekte olduğu çeşitli fena duygularının tatmin edilmesini kendisine vazgeçilmez bir zevk edindikçe, hiçbir insanın sadece ibadethanelere gitmekle ve makine gibi ezberden formüller okumakla Allah yolunda olabileceğini, vicdan huzuruna ve istirahatine kavuşabileceğini düşünmek çok güç bir iş olur. Çünki bu huzur ve istirahat, ancak ve ancak vicdanın emrettiği bir hakikat yolu olan ilâhî muradı yerine getirmekle mümkündür. Ve illâ, bu emrin karşıtı olan herhangi bir yol, görünüşteki bütün çekiciliğine ve güzelliğine rağmen, büyük zarar ve sapıklığın ardına kadar açılmış kapısından içeri girer. Bu da bir hakikattir. Ve hiç ihmale gelmez. Bağlı bulunduğu dinin bu yüce amacını anlamış ve ondaki ilâhî maksadı az çok keşfetmiş bulunan her gerçek din adamı bunu böyle düşünürken; kötü hareketlerin, kötü niyetlerin, ilâhî rızaya ve murada aykırı olduğunu bütün ruhu ile duyarken; temiz bir yürekle, yüksek bir vicdanla, saygıyla, nefsanî bir düşünceden ve başkaları için nefsinden fedakârlık yapmak arzusuyla hareket ederken; bütün bunların aksine olan işlerin kötülüğünü ve zararlarını bütün ruhu ile anlayıp dururken; sadece ismen veya şeklen bir dine bağlı olduklarını çevresindekilere göstermeyi veya kendi vicdanlarına karşı bir kalkan hâlinde kullanmayı yeterli bir kefaret sayarak, her türlü kötülüğü meslek edinmekte zarar görmeyen bazı gafil insanların, bu hareketlerinin fena bir şey olduğunu ve çok zararlı sonuçlar doğuracağını hiç olmazsa bilmeleri ve idrak etmeleri (anlamaları) pek faydalı olur. Eğer onlar, çok acı ve yakıcı zarar ve azap ülkelerinin, ilerledikçe her noktasından aynı kolaylıkla dönülmesi mümkün olmayan aldatıcı yollarının birer mut-

suz yolcusu olmak şanssızlığına düşmek istemiyorlarsa ve eğer ilâhî yolun sonsuz huzur ve mutluluk kaynağı olan büyük nimetlerini bol bol tatmaya lâyık yolculuğuna aday birer mutlu varlık olmayı özlüyorlarsa... Allah, bütün insanlara bu sonuncu dileği nasip etsin. Her insanda bulunan kurtarıcı vicdan gücünün, doğru yolu gösteren temiz sesini gürleştirsin. Herkese er geç mukadder olan ruh huzuru ve mutluluğuna en kısa yoldan ulaştırıcı güçleri bütün varlıklara bağışlasın ve insanların birbirine yardımları için, kalplerindeki merhamet ışığını biraz canlandırarak, yüzyıllardan beri ağlamakta devam eden beşeriyetin gözyaşlarını dindirsin.

2- Maddelerden, Objelerden veya Varlıklardan Bazılarını Kendilerine Allah Yapanlar

Allah'ı inkâr etmek sapıklığı yanında, çoğunlukla masumane ve iyi niyetle yapılmış bir hareket daha vardır ki o da insanların, çevrelerinde bulunan eşyadan veya varlıklardan bazılarını Allah sanmalarıdır.

Ruhen az çok bir şeyler duymaya başlamış olmakla beraber, bu duyuşun henüz yeterli derecede olmaması yüzünden, ruhta bulunan objektif müşahedelerin izlenimlerinin, bu duygulara hâkim bir duruma geçmesi sonucunda meydana gelen bu hâl, esas itibariyle kötü bir maksada yönelik değildir. Aksine bu, insanın kendisini yaratan Kudret'i anlamak ve O'na minnet, şükran ve saygı duygularını sunmak ihtiyacının doğurduğu bir ruh hâlidir.

Her insan Allah yolunu aynı kudrette tutamaz ve her insanın Allah'a yönelebilen bir tarafı, bir kudret ve takat derecesi vardır. Bu da o insanın tekâmülü sonucunda ulaşmış bulunduğu anlayış ve duyuş düzeyine göre değişir. İşte ilkel, örneğin mağara devrindeki basit düşünceli ve duygulu bir insanın Allah anlayışı, kâinat hakkındaki görüşü ve duyuşu, ona oranla ilerlemiş ve kapsam kazanmış bugünün ileri durumda bulunan bir insanınkine göre elbette geridedir. Böyle olmakla beraber, Allah duygusuna sahip olmak, en ilkel bir insanın da ihtiyaç olarak duyabileceği en doğal bir

haktır.

Halbuki kâinat hakkındaki bilgi ve düşüncesi, yetenekleri çok sınırlı duyu organlarının değerlendirebildiği maddî değerlerin üstündeki değerleri idrake uygun olmayan böyle bir insan için en büyük kudret, yine o değerdeki varlıklardan biri olacaktır. Diğer yönden, ilkel bir insanın herhangi bir kudret hakkındaki anlayışı, bugünkü ileri bir insanın anlayışına göre başkadır. O, kudret derken kendi ölçüsüne ve değerlendirmesine göre, maddî ve beşerî mânâda, gerek kendisi ve gerek çevresi için, ya en yararlı veya en korkunç veyahut en gizemli gördüğü olaylara sebep olan varlıklara ait özellikleri düşünür ve göz önüne alır. Örneğin akan bir nehir, ateş, güneş, ağaç, öküz, kuş, şu veya bu, kutsal birer kudret ve varlık hâlinde onun için tapılacak birer konu olur. Fakat o bunların maddî varlıklarına değil, o varlıkların birer niteliği olan kudretlerine bağlanarak, Allah kavramına doğru tırmanmaya çalışır.

Tapılan bu konular, böyle eşyalardan veya doğa güçlerinden birisi olabileceği gibi, bir kral, bir firavun veya herhangi bir insan da olabilir. Bütün bunlar, maddeden başka bir şey bilmeyen insanların tasarlayabilecekleri en büyük kudreti, zorunlu olarak yine maddeler arasında aramak mecburiyetinden kendilerini kurtaramamış olmalarının bir sonucudur. Bu hâl, basit ve ruhsal tekâmül düzeyi henüz belirli görgü ve deneyimlerle yeterince yükselememiş varlıklar için bir hata olmaktan çok bir zorunluluktur. Ve Allah bu durumdaki basit insanların ruhunda ancak bu yoldan Kendisi'ne doğru bir kapı açmıştır, çünki ondan daha büyük bir kapıdan içeri girebilmeye ne o ruhun dayanma gücü vardır, ne de anlayış yeteneği ve gücü buna uygundur. İşte o ilkel insan, böylece, kendisini yaratan veyahut yaşatan Kudret'in, çevresinde gördüğü en güçlü şeylerden birisine ait olduğunu sanacak ve kendisine put yaptığı o şeye tapmaya başlayacaktır.

Çok basit ve bilgisiz insanlar arasında Allah'a iman ihtiyacının en ilkel, fakat samimiyetle ve iyi niyetle, inanılarak gösterilen başlangıç bir tezahürü hâlinde kaldığı sürece, böyle bir iman da makbuldür. Çünki o insanlar, öz varlıkla-

rında duymakta bulundukları, ilâhî varlığa ait istek ve özlemlerini, görgü ve deneyimleri ancak bu kadarına müsait bir idrak alanı içinde tatmin edebilmek imkânına sahiptirler.

Büyük dostumuz Kadri'nin aşağıdaki tebliği bu noktayı aydınlatmaktadır.

Kadri: (5.1.1948)

"İnsanlar bilmedikleri ve kavrayamadıkları şeylere muhakkak bir sıfat vererek onları canlandırmaya çalışırlar. Bu ezelî bir kuraldır. Çok eski zamanlardaki insanlar da Cenab-ı Hakk'ı düşünmek için karşılaştıkları zorluğu yenebilmek maksadıyla birtakım şeyleri O'na bağlayarak, daima onun aracılığı ile Allah'ı anmaya çalışmışlardır.

Bilmedikleri ve birçok kudretlerini gördükleri ateşi Allah'a benzeterek ona tapmışlardır. Hakikatte diledikleri ateş değil, gene Allah'tı. Sonra güneşe, taşa, nihayet öküze kadar inmişlerdi. Öküze inenlerin bulundukları bölgede en faydalı şey öküz olduğundan, onu kabul etmişlerdi. Sonra yavaş yavaş fikirler gelişmiş, bu defa insanlar dünyada gördükleri en muazzam şeyin kendileri olduğunu kabul etmişlerdir. Çünki içlerinde olduğunu zannettikleri ruhlarının, büyük bir şey olduğunu idrak edebilmişlerdir. Bu en büyük şeyin Cenab-ı Hakk'a bir bağlantısı bulunacağını düşünerek, kendi kendilerine tapmaya başlamışlardır. Sonuç gene kendileri değil, kendilerini aracı ederek Allah'ı anmak ve ona sevgilerini göndermektir."

Demek ki, büyük ruh dostumuz Kadri'nin kıymetli tebliğinde açıkça belirtildiği gibi, Allah'a inanmak ve O'na tapmak ihtiyacını duyan insanlar, tekâmül derecelerine göre ilk zamanlarda, ancak en kudretli gördükleri maddî teşekküller veya canlı varlıklar ve nihayet kendi varlıkları kanalı ile O'nu aramaya ve bulmaya çalışmışlardır. Bu hâl çok doğal ve insanların kudretleriyle ayarlı ve ölçülü bir icaptır. Allah'ın varlığını duymak özlemi ile hareket eden böyle bir insan, ilkel de olsa, beşerî, maddî veya nefsanî birtakım karışık düşünce ve hesaplara uyarak, Allah'ın varlığını sistemli bir şekilde inkâr etmekte ısrarlı olan başka inkârcı bir insan-

dan elbette daha ileride bir duygu sahibidir. Dostumuz Kadri'nin aşağıdaki tebliği bu konuda bizi aydınlatacaktır.

Kadri: (21.6.1948)

İ.A.- "İlkel insanın 6.000 yıl evvelki Allah anlayışı ile, şimdiki insanın bu hususlaki düşüncesi arasında fark var mıdır?"

Kadri- "Anlayış bakımından çok fark vardır. İlk insanlar güneşin ne olduğunu takdir etmez, dünyanın durumunu henüz kavramamış ve doğal kuvvetleri insana yararlı bir hâle getirme imkânlarının bulunabileceğini düşünmek kudretine ermemiş varlıklardır. Yalnız onlar da Allah'ın büyüklüğünü, çok kudretli bir varlığın bütün doğaya hâkim bulunduğunu his ve idrak etmişlerdi. Kendi bilgileri ölçüsünde buna bir şeyler katarak, o inandıkları varlığa inançlarını kanıtlamanın çarelerini aramışlardı. Hâlâ Afrika'da birçok vahşilerin anlayışları gene buna yakındır. Neden bu kadar uzaklara... ta 6000 yıl öncesine kadar gidiyorsunuz? İki arkadaşın bile bu hususlaki anlayışlarını yakından inceleyiniz, aradaki farkı hemen anlarsınız. Bu kadar uzun yıllar geriye gidince bu anlayış farkı da o kadar değişir.

Fakat o zamanlarda bile bugünkü en kuvvetli anlayış ve kavrayışa sahip olanlar derecesine yakın, yüksek kudretli insanlar gene vardı. Şuna da emin olunuz ki, ilim şayet ruhî kudretlerle beraberce işlenirse onların meydana getireceği eser de o kadar büyük olur.

Onların (yani geçmiş zamanlardaki o bazı ileri kudretteki insanların) ruhî kudretleriyle beraberce işleyecek ilimleri eksikti. Fakat temel sağlamdı. Örneğin, o zaman olağanüstü yüksek bir müzik kudreti gösteren bir varlık, elinde bulunan iki tahta parçasından veya içini oyduğu bir odundan nağmeler çıkararak bir şeyler ifade etmeye çalışıyordu. Bugün kullandığımız müzik âletlerine onlar sahip değillerdi. Şimdi bu insan, elinde böyle bir âlet bulunmadı diye acaba hiçbir zaman müziğin vermiş olduğu o yüksek duyguyu duymamış mıdır?

Arada tekâmül ve asırların doğurduğu incelik farkı vardır. İlim rehber olmuş, bugünkü insanları daha yetişkin, an-

layışlı ve yüksek bir hâle getirmiştir. Şu hâlde bugünkü insanların, Allah'ı daha iyi kavramış, O'nun yüksek kudretlerine büyük bir değer olarak dört elle sarılmak zorunluluğunu hissetmiş olmaları lâzımdı, fakat öyle mi? Değil. Bilgi artmış, insanlar kavrayış bakımından yükselmiş, fakat ruh hakkındaki düşüncelerde çeşitli şekilde tesirler hasıl olmuş ve durum gene bugünkü bildiğimiz şekle girmiştir.

Bugünkü evrimleşmiş bir insan, elindeki birçok araçlardan yararlanmak imkânına sahiptir. Fakat öteki zavallı, elindeki bir küçük değnekle -bugünkünün ulaştığı kadar mesafe alamamış bile olsa- böyle bir kudreti gösterebildiği için yüzyılınızdakilerin kazanç derecelerine pekâlâ ulaşmıştır.

İnsanlar, gösterdikleri kudret, cesaret ve inançlarının derecesi oranında ödüle hak kazanırlar. Hiçbir asır değişikliği bunda etkili olamaz. İki bin yıl önce dünyaya gelmiş, büyük fedakârlıklar yapmış bir insan, kavrayışı az olduğundan birtakım yanlış yollara sapmış ise mazurdur (mazereti makbuldür). O, gene tekâmülünü yapmıştır. Yalnız, bugünkü insan, elindeki o yüksek imkânlara rağmen yanlış bir yön izliyorsa onun, o eski insan derecesine kadar da yükselememiş bir varlık olması gerekir. Adalet de bu değil midir?"

Demek ki Allah duygusu ve özlemi ile hareket eden bir insanın, çevresinde bulunan idrak ve bilgi alma araçlarının imkânı ölçüsünde tutabileceği yol ne olursa olsun makbuldür. Buna karşın, bugün insanların büyük bir kısmı yeterli derecede bilgi imkânlarına ve geniş bir anlayış ve duyuş yeteneğini sağlayıcı araç ve kudretlere sahip bulunmaktadır. Ve asırlardan beri her devirde dünyamıza büyük bir cömertlikle verilmiş ve verilmekte olan irşatlarla istedikleri anda nurlanabilecek bir durumdadırlar. Buna karşın bunların bir çoğu, dinamik ruh kudretlerini bu alanda faaliyete geçiremez ve uyuşuk bir hâlde kalır. Ve herhangi gizli veya açık maddî bir çekiciliğin tesirine karşı güçsüz olmaktan kendini kurtaramayarak, vicdanının gösterdiği ilâhî yoldan ayrılır. Bir kısmı da her şeye rağmen, ne olur ne olmazcı zihniyetle hareket ederek, ruhunun derinliğinden nurlarını yansıtan hakikatleri görmemeye çalışır. Ve ruh kudretlerini bu yolda

harekete geçirmek hususunda hiçbir hamle yapmak emek ve çabasını göstermez. Babasından kendisine geçen ve üzerinden birkaç yüksek realite geçmiş bulunan çok eski zamanların kökleşmiş itikatlarına makine gibi uyar, bir şey düşünmez ve Allah yolunda yükselerek O'na daha çok yakınlık duymak çarelerini araştırmayı bir an bile aklına getirmek istemez. Değişmeden, kendi hâlinde ebediyen kalmayı kendisi için yeterli ve hatta zorunlu görür. Fakat ilâhî yasaların ve muradın kapsamının dışına çıkması asla söz konusu olmayan ve bu yasalar hükmünce, âtıl, hareketsiz ve durgun bir hâlde kalması caiz bulunmayan ve bunun için de taşkınlık gösteren içindeki ruh kudretlerini, kendisine ve hemcinslerine bütünüyle yararsız ve belki de zararlı, küçük ve değersiz maddî işler yolunda bol bol harcamaya koyulur. İşte hâlâ ilkel insanların döneminden kalma ruh hayatına otomatik olarak varis olmaya razı olan böyle insanların putperestliği hiçbir zaman makbul ve mazur değildir.

Aslında böyle insanların ruh hâli, büyük dostumuz Kadri'nin dediği gibi, iki bin yıl önceki insanlarınkinden başka türlüdür. Çünki eski zamanlardaki inceleme ve algılama araçlarının eksikliği yüzünden, eskiler hakikati ancak o zamanın imkânları ölçüsünde görebiliyorlardı. Ve iyi niyetlerine, Allah'a kendilerini yakın hissetme özlemlerine dayanan bu hareketleri, onların araçsızlıktan doğan anlayış eksikliğini gidererek kendilerini başarıya ulaştırıyordu. Bugünkülerin ise kabul edilebilecek böyle bir mazeretleri yoktur.

Çağımızdaki bilimsel gelişmelerin insanlara sağlamış olduğu hayırlı faydalardan yararlanan bir insan, ondan aldığı kuvvetle, ruh kudretlerini işleterek hiçbir asırda insanların kolay kolay varamayacakları büyük başarılara pekâlâ ulaşabilir.

Bugün dünyamız, çok eski zamanlardakine oranla birçok bakımdan ilerlemiş bulunmaktadır. Özellikle bugünkü insanların elinde tabiat olaylarını öncekilerden daha iyi anlayabilmelerine yarayacak daha gelişmiş araçlar vardır. Tabiat olaylarını daha ileri bir görüşle anlamak demek, tabiatta bulunan eşya ve olayları Sebep Sonuç Yasası çerçevesi içinde, öncekilere göre daha kapsamlı bir kavrayışla değerlendi-

rebilmiş ve müşahede edebilmiş olmak demektir. Örneğin, çok eski zamanlarda, bir ağacın yeşermesi, güneşin doğması, bir nehrin akması veya bir timsahın hayatı, bir ateşin yakışı bugünkü botanik, fizik ve zooloji bilimlerinin öğrettiği realitelerden çok başka ve daha basit realiteleri ifade ederdi. Astronomik bilimlerin bugünkü kapsamı ile insanlarca bilinmediği çok eski çağlarda insan, güneşi gökyüzünün en güçlü varlığı olarak tanımış ve onu kendi hayatının sebebi sanmıştı. Böyle basit bir insan için Allah kavramı, güneşten daha yükseklere ulaşamazdı. Bunun için onun güneşe tapması doğal bir hareketti. Halbuki güneşin evrende bir zerre dahi sayılamayacak kadar küçük ve önemsiz bir cisim olduğunu açıklayan bugünkü astronomik çağda, bir insanın hâlâ güneşe tapmakta devam etmesi, ancak onun affedilmez ve hiçbir şekilde mazur görülmez tembelliğinin ve ruh durgunluğunun bir ifadesi olur.

Bundan başka, daha önce de söylediğimiz gibi, yüksek ilâhî kaynaklardan, ilâhî muradın ve yasaların gerçekleşmesine yönelik olarak dünyaya her asırda, hadis, vahiy, ilham, tebliğ gibi çeşitli yollardan inen irşatlar, ancak insanların tabiat olayları hakkındaki bilgi ve anlayış yetenekleriyle orantılıdır. Bu nedenle örneğin, gökyüzünde en büyük gücün ve kuvvetin güneş olduğunu sanacak kadar tabiat bilgisi eksik bir insanın ruhuna inecek ilhamların da o oranda sınırlı ve dar kapsamlı olması gerekirdi. Çünki başka türlü onun bu yollarda bir adım bile atabilmesine imkân oluşmazdı. Bu ise genel tekâmülün duraklaması olurdu. Halbuki ilâhî murat ve yasaların emrettiği tekâmül ve hiç durmadan daima ileriye atılış, adım adım da olsa, gerçekleşmek zorunda bulunan bir durumdur. O hâlde ilk insandan başlayarak, evren hakkındaki görgü, tecrübe ve bilgisi artan ve yükselen insanoğullarına, tekâmül dereceleriyle orantılı olan anlayış kudretlerine göre ilâhî yoldaki irşatlar gittikçe kapsamı genişletilerek, derinleştirilerek ve zamanın icaplarına uyularak verilmiştir. Bugünkü bilimsel anlayışların insan ruhlarına kazandırmış olduğu geniş idrak ölçüsünde, yüksek irşatları kapsayan ve dünyanın her köşesine ilâhî bölgelerden inen tebliğler, Allah hakkında tek dinin her asırda öğretmiş oldu-

ğu büyük hakikatlerin, bizim anlayışımıza göre daha geniş kapsamlı mânâlarını açıklamaktadır. İşte bu kitap, bu tebliğlerin açıkladığı büyük hakikatlerden birine ve en büyüğüne tercüman olarak yayınlanmış bulunmaktadır.

3- Kendilerinin Bizzat Allah Olduğuna veya Günün Birinde Allah'la Tek Vücut Olacaklarına İnananlar

İnsanlar, kendilerini tanımaya ve ruhlarını duymaya ilk başladıkları zaman, büyük dostumuz Kadri'nin yukarıdaki tebliğinde açıkladığı gibi, öz varlıklarından fışkırdığını hissettikleri ruhsal kudretlerin tesiri altında kalarak, onların kuvvetli çekimine tutulmuşlardır. Ve bunun sonucu olarak da ya kendi öz varlıklarını evrenin en büyük kudreti sanmışlar ve kendilerine Allah demişler veya içlerindeki bu kudretin büyüklüğünü hissederek, onun Allah'la bir ilişkisi olabileceğini düşünmüşler ve günün birinde Allah'la tek vücut olacaklarını, yani kendi varlıklarını Allah'ın varlığında kaybederek, -hâşâ- Allahlık mertebesine çıkabileceklerini veya çıktıklarını sanmışlardır.

Allah'ı ancak çevresinde görebildiği en büyük tabiat kuvvetlerinde arayan, önceki bölümde incelediğimiz ilkel bir insanla böyle bir insan arasında elbette göreceli bir ileri görüş farkı vardır. Yani öncekilerin yalnız maddî kavramlara dayanan kanaatlerine bu ikinciler ruhsal unsurları da karıştırmaya başlamışlardır. Fakat çevrelerinde gördükleri tabiat kuvvetlerinden üstün kuvvet ve kudretleri idrake görgü ve tecrübeleri müsait olmayan öncekilerle, kendi öz varlıklarında henüz sezebildikleri ve duyabildikleri bazı ruh kudretlerinin tesiri altında kalarak, onlardan daha üstün bir kudretin var olmasına akıl erdiremeyen bu sonuncular arasındaki mesafe, ister uzun, ister kısa olsun, gene bir mesafedir. Yani bunlar, aralarında az çok bağlantı bulunan iki komşu anlayıştır. O hâlde bunlar da öncekiler hakkında öne sürülmüş şartlar ve kayıtlar altında, yani beşerîyetin henüz bugünkü geniş idrak ve algılama araçlarından yoksun bulunduğu çağlarda bu kanaatlerinde mazur idiler. Çünki bunla-

rın amacı Allah'tı ve onlar bu amaçlarında samimî idiler. Onların çağında kendilerini irşat eden varlıklar, onların bu ruh kudretlerinin derecesini ve amaçlarındaki samimiyeti idrak ederek kendileriyle o tarzda konuşmuşlar ve Büyük Hakikat'le ilgili sözlerini, onları tatmin edici fakat aynı zamanda daha ilerisini görmeye başladıkları zaman ileri kavramları da anlayabilmelerini sağlayıcı şekilde söylemişlerdi. Böylece onlar o zamanki kanaatlerinde haklı idiler, duygularında samimî idiler ve yollarında doğru idiler. Fakat dediğimiz gibi, insan ruhu hep aynı tekâmül düzeyinde duramaz. O hâlde daha üstüne oranla geri olan varlık, bulunduğu noktada kalmakta ebediyen devam edemez. O nokta, bir evvelki noktaya göre kazanılmış bir aşamadır ve bir yükseliştir. Ancak gelecek daha yüksek bir aşamayı kendisine kazandırmaya bir araç olmak şartıyla. İnsanlar eğer kendileri için hakikat yolu olan, samimiyetle inandıkları bir kanaati, değişmez ve son bir aşama sayarlar ve onun ötesine geçmek emek ve çabasını göstermezler ve orada ebediyen saplanıp kalırlarsa, o kanaat sapık bir yönün yolunu tutar ve ilk temizliğini ve saflığını kaybeder. İşte o zaman tek dinin yeni habercileri, çeşitli isimlerde veya hiçbir isim taşımadan o insanların arasına hakikatin yeni ışıklarını saçarak, bu yönünü değiştirmiş yolda olanlara tekrar eski temizlik ve saflığını kazandırmaya çalışırlar. Bu da yükselmeyi, Allah'a kendisini daha yakın duymayı ayırıcı âdet edinen insanlar için büyük bir fırsat olur. Böyle fırsatlarla karşılaşıp da ondan yararlanmayanlar ve bulundukları noktaya çivi gibi saplanıp kalanlar, biraz vicdanlarının sesini dinlerlerse, bu hareketleriyle ne kadar büyük hata işlemekte olduklarını anlamakta gecikmezler. Böyleleri, vicdanlarının kendilerini ileriye, yani ezelden ebede kadar giden hakikatin nuruna doğru fırlatıp yükseltme kudretini içlerinde duydukları hâlde, hangi tesirin altında, ne sebep ve maksatla olursa olsun buna direnerek, huzur ve istirahatlerini eski tempolarında ısrarlı olarak yürümekte arayan gafil kişilerdir. Böyle sistematik ve vicdana aykırı bir Allahlık iddiasında ısrar etmek de artık tehlikeli ve sapık bir yola düşmek olur.

İşte bugün doğuda, batıda, kuzeyde ve güneyde görüle-

bilen bu ruh hâli üzerinde biraz durmak istiyoruz. Bu işe başlamadan evvel gene tekrar edelim ki, daha ilerisini görmeye ruh kudretleri henüz yetmeyenlerin, her yerde olduğu gibi buradaki samimî inançlarına da saygı gösteririz. Çünki Allah'ı amaç edinerek, başka hiçbir çıkar düşüncesini araya karıştırmayarak ve vicdanın emrinden dışarı çıkmayarak iyi düşüncelerle ve büyük bir Allah sevgisi ve özlemiyle harekete geçmiş her ruhun tuttuğu yol, ne olursa olsun, kutsaldır, mübarektir. Ve o varlığın yürüyebileceği en doğru yol da bu yoldur. O hâlde bizim bu bölümde değineceğimiz noktalar böylelerine ait değildir.

Panteistçe kanaatlerin çeşitli zamanlarda, çeşitli çevrelerde ortaya çıkan ve birbirinden ufak tefek farklarla ayrılan şekilleri ve tarzları vardır. Fakat bütün bunlar bir tek temel noktada birleşmek suretiyle ortak bir ruh hâlini ifade eder. Biz bu şekiller ve tarzlar üzerinde ayrı ayrı durmayacağız. Çünki maksadımız herhangi bir dedikoduya yer açmak değildir. Genel prensipler bakımından biz sadece bu ortak ruh hâlini ifade eden o tek noktayı ele alacağız. Bu nokta; Allah'ın insandan ayrı olmaması ve ileride bir an gelince insanın Allah'ta yok olması, yani beşerî hüviyetin ilâhî hüviyette kaybolması kavramı çevresinde toplanır.

Bu noktanın incelenmesi kitabımızın en nazik bölümünü kaplayacaktır. Bu konu üzerinde durmakla biz, bir hakikati ifade ederek, vicdanımıza karşı duyduğumuz borcu ve Allah'a karşı olan insanlık vazifemizi ifa etmiş oluyoruz.

Önce şunu tekrar arz edelim ki insan, hiçbir zaman Allah olamaz. Bir zamanlar taşı, ağacı, hayvanı ve firavunu Allah sananlar, nasıl ilkel bir ruh hâli içinde bu hataya düşmüşler, fakat ancak ruh kudretlerinin yetersizliği bu hatalarından dolayı bazılarını mazeretli göstermişse, bugün daha ileride olması gereken insanlar arasında da kendilerinin Allah olduklarını veya olacaklarını sanan ve büyük bir bölümünün mazeretli görülmemesi gereken insanlar vardır. Ve bu insanları bugünün ve özellikle geleceğin dünya varlıkları olarak saymak biraz güç olur.

En büyük amacı ve tek ideali Allah'ın yeryüzünde ve her yerde tecelli eden (görünen) Muradı'nın gerçekleşmesi yo-

lunda nefsini feda etmek olan ve Mutlak konusunda arz ettiğimiz şekilde, bugünkü insan idrakinin varabileceği en ileri bir anlayış ve duyuş düzeyine yükselip, Allah'ı sonsuz bir aşk ve özlemle anarak O'na yönelen ve O'nun tanımlanması ve vasıflandırılması imkânsız Kudreti'nin büyük tecellilerinin en küçük bir zerresini bile öz varlığında duyunca O'na bütün varlığıyla bağlanan mutlu insan, hangi isim ve kimlik altında ve hangi yolda olursa olsun hürmete lâyıktır, mübarektir ve Allah yolundadır. Bu amacın, bu istek ve özlemin, bu bağlanışın gerçekleşmesine giden bütün yollar birer araçtan ibarettir. Ve bu istek ve özlemin, bu bağlanışın gerçekleşmesine yarayan her araç meşrudur ve makbuldür. Yeter ki o araç, böyle bir idrak ve özleyiş içinde, temiz bir kalp ve düşünce ile kullanılmış olsun.

Fakat kendi bencilliğini ve kendini beğenmişliğini esas tutan ve bütün değerini, yüceliğini, kudretini ve hâlinin iyi olmasını bu bencilliğinin ve kendini beğenmişliğinin tatmininde arayan, hele Allah'ı ve ilâhî kudretleri kendisine maletmiş görünerek, ya bencilliğinden doğan kibir ve gururunu tatmin etmek amacını güden veya başkalarının vicdan hürriyetlerini boğarak, onların temiz ve yüksek kudretlerini kendisine birer sömürü aracı yapmaya kalkışan insan kötü bahtlıdır. Kendi tembelliği ve inadı ile sebep oluşturduğu cahilliği yüzünden aldanarak, pek büyük zannettiği maddî ve nefsanî birkaç küçük ve gelip geçici zevkin çekiciliğinden ayrılıp, gerçek nuru uzaktan görmeye başladığı zaman bu insanın duyacağı büyük zararın büyük sıkıntısı kendisini çok sarsacaktır. Çünki böyle bir insan, Allah'a inanmış görünen bir Allahsız olduğunu bile idrak edemeyecek derecede anlayıştan, bilgi ve duygu gücünden yoksun, cahilliği ve ihtirasları içinde boğulmuş zavallı bir kişidir. Bunlar, hemen her zaman gittikleri yolun kötülüğünü bildikleri hâlde, nefsaniyetlerinin doymak bilmez kudretinden almış oldukları emirlerle iradelerine çizdikleri yöne doğru kendi vicdanlarını ve çevrelerindeki insanları, bin bir dereden su getirerek aldatıcı çeşitli dekorlar içinde sürüklemeye çalışırlar. Fakat bilmezler ve takdir edemezler ki, bu sürüklendikleri yol, nasıl bir karanlıktan çıkmış ise gene öylece bir karanlığa doğru gider.

Allah bütün dostlarımızı ve insanlığı böyle bir sapıklığın yolculuğuna düşürmesin. Düşmüş olanları da bir an evvel kurtararak, onların temiz ve asil ruhlarını ışıldatsın.

Bu konu üzerinde gözlem, kontrol, sonuç çıkarma ve bazı belirtilerden ileriyi görme yollarıyla elde ettiğimiz sonuçları, yüksek âlemlerde bulunan büyük ruh varlıklarından elbette soruşturarak, onların nurlarından yararlanmak ihtiyacını duymuş bulunacaktık ve duyduk. Çünki biz, tek başına hareket eden ve kendi fikirlerini yanılmaz sayan kişilerden değiliz. Önce böyle bir kuramın hakikatine, samimî olarak ve bütün şiddetli isteklerden ve çıkarlardan kurtulmuş bir ruhla, daha iyisiyle karşılaşmak fırsatını bulamadıkları için inanmış insanları mazur gösteren, büyük dostumuz Kadri'nin bir tebliği ile işe başlıyor ve yüksek ruh plânlarında dünyamıza yansıtılmış büyük irşatların bu konu ile ilgili olan bölümlerini sevgili okuyucu dostlarımıza bildiriyoruz. Bu sözler bizim değildir. Yüksek ruh âleminin, birçok kimse tarafından kolaylıkla anlaşılamayacak kadar geniş ve kapsamlı mânâlar hâlinde ve insanların anlayabilecekleri tarzda dünyamıza göndermiş olduğu kıymetli bir tebliğdir, bir mesajdır.

Kadri: (20.8.1947)

Soru- "Vahdet-i vücut felsefesi hakkında ne düşünüyorsunuz?"

Kadri- "Bu vardı. Böyle bir meslek eski zamanlarda mevcuttu. O zamanın yolları şimdikilere göre pek kapalı ve çok sınırlı alanlar için oluyordu. Bu çıkmazlık hâli içinde, herkes kendisine uygun düşecek bazı kuramları kabul ediyor ve bunu inandırıcı bir tarzda çevresine yayıyordu. Bu, o zaman için itiraz gerektirmeyen bir hareketti. Fakat başka çıkar yol da yoktu.

O zamandan beri beşeriyetin gelişmesi, insanlarda araştırma özelliklerini çok arttırdı. Birtakım yolların gelişmesi için büyük insanlar çalıştı, çabaladı, bazı hakikatlere çok yaklaştı. Bu kuramların, bu yükseliş ile beraber yıkılması gayet doğal değil midir? Şimdi size bir şey sorayım: Bu vahdet-i vücudu kabul eden insanlar, bu ideali, bu ülküyü

taşıyan çevre, şimdiki zamandan kaç yıl evvel var olmuştu? O hâlde vahdet-i vücuda inanmış, bu kuramı kabul etmiş insanlar da bu kadar yıl sizden geridir.

Her deneme, bir dönem için gerekli bazı hakikatleri muhakkak taşır. Bir insan bütün hayatında asırlarca evvel geçmiş deneyimleri aynen kabul eder. Ondan sonra bunlardan yararlanarak, kendisi de bunun üzerine birtakım büyük şeyler (katkılar) yapmaya gayret eder. Bu olmazsa gelişme olmaz. Dünya olduğu yerde kalır.

Kendi fikrinden, kendi bilgisinden bir kelime bile katmadan, yüzlerce yıl evvel kabul edilmiş bir kuramı bugün aynen kabul etmek, yukarıda söylediğim gibi gelişme değil, o kadar yıl geri gitmektir.

Yalnız, bu kuramı o zaman kabul etmiş olanlar çok haklı idiler. Yani kendilerini ancak bu şekilde kurtarabilmiş ve çevresindekilere böylece bir mânâyı ve bir hakikati ancak anlatabilmişlerdi. Şimdiki usullerle bunun arasında çok fark vardır.

Bir kere Cenab-ı Hakk'ın büyüklüğü böyle bir kuramı düşünmeye bile imkân vermez. Arada o kadar açık fark vardır ki bunun tartışması, bir insanın ancak o ayara düşmesiyle mümkün olabilir. Bunlar geçmiş birer kuramdan ibarettir. Neden daha önceki putperestlik zamanının zorlayışlarını savunmuyorlar? Madem ki geriliktir, bir adımlık gerilik de koşuda kaybı gerektirir. Ha yüz yıl, ha bin yıl... Fark yoktur. Onlardan yararlanmak için okumak ve yararlandıktan sonra hakikate uyan yerlerini bulmak, daha kuvvetlisini ortaya koymak lâzımdır.

Onlar geçmiş birer tarihtir. Tekrarlanmaz ve aynen kabul edilmez. Çok yükselmiş birtakım görüş ve hakikatler varken bir batağa saplanmak, ancak cahilliğin ve tembelliğin bir örneğidir. O tembeller ne kendileri bir tek damla katabilirler, ne de kendilerinde böyle bir faaliyet yeteneği bulabilirler. Her söyleneni aynen kabul etmişlerdir. Eğer isterlerse bunlar orada pineklesinler. Siz yürür gidersiniz."

Kadri'nin aracı olduğu bu tebliğe ilâve olarak gene kıymetli ruh dostlarımızdan ve yardımcılarımızdan Akın'ın aracılığı ile dünyamıza verilmiş, yüksek plânın diğer bir mesajı-

nı dostlarımın bakış yararları önüne koyuyorum.

Akın: (2.2.1949)

"Ruhlar en yüksek hâllere girerler. Tekâmül sonsuzdur. Fakat onların Allah olacağını sanmak asla doğru olmaz."

Eski İslâm ve İslâmdan gayrı düşünürlerden bazıları, zamanlarındaki insanlara ilâhî yollarda, onların ruh kudretleriyle ve anlayış kabiliyetleriyle ayarlı bazı şeyler söylemişlerdir. Ondan sonraki zamanların genişlemiş idrak sahibi insanlarına dahi, öncekilerden daha yüksek tertipler içinde düşünmeleri, duymaları ve kabul etmeleri şartıyla bir şeyler öğretebilecek kudrette olan bu sözler, eğer bu şartlara uyacak yetenek ve liyakatteki insanların eline düşmez ve ilk söylenmiş olduğu devirlerdeki insanların bir oranda görgüsüz ve basit ruh hâllerine ait bir idrakle anlaşılır ve kabul edilirse, bütün değerlerini kaybettikten başka, zararlı birtakım yolların kapılarını da açmak şanssızlığına ve değersizliğine düşerler. Örneğin, böyle bir kapıdan içeriye girmiş insanlar arasından kendilerinin Allah olduklarını iddia eden kimseler ortaya çıkabilir. Bunlar, Allahlıklarını duyabilmenin zevklerinden bahsederler ve böyle kötü bir hareketten ürkerek uzaklaşanları da bu zevke erememiş gafillerden sayarlar.

Halbuki hakikî zevk nedir? V e kendilerinin duyduklarını sandıkları bir yere dayanıp kalan, ilerisine bir adım bile gidemeyen ve hatta biten tükenen sınırlı ve temelsiz bir zevkin; hiçbir sınır, hiçbir son ve duruş tanımayan ve zevk içinde, zevk hâlinde perde perde açılarak yayılmakta sonsuza kadar süren gerçek, nurlu ve sınırsız zevklerin yanında ne kadar dar ve hazin bir durumda kaldığını ah, bu dostlar, hakikatte çok iyi olan, iyiliği ve mutluluğu isteyen ve arayan bu insanlar bir duyabilseler! Ve anlayabilseler ki Allah'a iman eder kılıklı Allahsızlık idrakinden doğma bir zevk, nur içinde karanlık bir nokta gibi çevresini karartan zevksizliklerin en büyüğüdür. Ve hakikî zevk, Allah'ın erişilmez, her şeye hâkim, her şeye girmiş, her şeyin sebebi ve hikmeti olan ve her şeyi kucaklayan Mutlak Kudretlerini öz varlığında duymakta ve

nefsaniyetinden ayrılıp, bütün insanlığın mutluluğu, huzuru ve selâmeti uğrunda yapabileceği fedakârlıklarla O'nun Muradı'nın naçiz bir kulu, bir hizmetçisi olduğunu idrak etmiş olmanın verdiği hızla kendisini yana yana Allah'a bağlamakta ve sonsuz bir tatminkârlık içinde ebediyen sönmek bilmeyen ve giderek artan ilâhî aşkın ve özlemin sonsuz ateşini içinde duymaktadır. Allahım, bütün varlıklara bu kutluluğu duymak mutluluğunu bağışla.

İşte vaktiyle söylemiş olduğu sözlerin, bugün de o zamanki gibi anlaşılmış olmasından üzüntü duyan kıymetli bir varlığın aşağıdaki tebliği, birçok dostlarımız için ibret verici ve düşündürücü mahiyet arz eder.

Muhiddin-i Arabî: (9.5.1948)

Soru- "Bugün var olan eserlerinize başka eller karışmış mıdır?"

Muhiddin-i Arabî- "Dünyadaki eserlerim (in) hâli, bir vecd ve hayret anında bulunduğum şu devrede beni çılgına döndürüyor. Eserlerim nerede? Ne yaptım? Ne oldu? Neler söyledim? Hepsi ruhumda bir azap kıvılcımı hâlinde başladı ve gittikçe büyüyor. Çünki onları dar zihniyet hâlâ kavramadı. Sabrederek düşünmedi. Birsürü havaî lâflarla beni zorluklar içine sürüklediler."

Burada biraz duracağız. Biz ruhların oradaki durumlarını, yükselmiş olmalarına rağmen, dünyada yapmış oldukları işlerin tesirlerinden kurtulmuş saymayız. Onlar dünyada iken iyi ve yüksek maksatlarla başlamış oldukları işlerin ruh âleminde yükselirken, iyi veya kötü sonuçlarını idrak ederek sevinirler veya hüzünlenirler. Bu hâl, bizim ruh âlemiyle temaslarımızda birçok örneğine şahit olduğumuz olaylardandır. İşte Muhiddin-i Arabî kimliği ile kendisini tanıtan bu muhterem varlığın, o andaki hâli de böyledir. Tebliğe devam ediyoruz:

"Ben ne dedimse o dediğim, kendinden gayrı değildir. O hâlde ne lüzum vardı ki, kitaplarım içerisinde(ki) en basit hakikatler dahi anlaşılamamış gibi evrilip çevrilmiş, çeşitli şekil ve suretlere sokulmuş manzaradadır."

Burada biraz duralım. Bu zat kitaplarının tahrif edil-

mediğini söylemekte, fakat bu kitaplarıyla kendisinin anlatmak istediği şeylerin bugünkü insanlarca başka türlü anlaşıldığından şikâyet etmektedir.

"Hayır!... Kitaplarım bozulmadı, fakat ne yazık ki fikirlerim bozuldu. Yani onların saflığı bozuldu. Yeni baştan üzerinde dursunlar. Görecekler ki ben ne söyledim ise, Müslümanlar daha garip bir fikir tulûatına (dogmalarına) tutuldular ve uzaklaştılar. Yabancılar hakkımda daha doğru ve isabetli duruyorlar.

İnsanlara âdeta yalvararak, benim yürüdüğüm yolu saptamanız lâzımdır. Fakat hakkımda bu kadar konuşmam neye yarayacak?"

Bu tebliğdeki sözlere katabileceğimiz bir şey yoktur. Anlamak kudretini gösteren, hür bir vicdanla tarafsız düşünen ve herhangi bir dış tesirin esaretinden ruhunu kurtarmak mutluluğuna ermiş bulunan her insan, bu sözlerin hakikî mânâsını anlayacak ve anladıkça da geçmiş zamanın iyi niyetli ve nadir yetişmiş insanlarının, kendi zamanlarındaki insanlara, ancak onların anlayabilecekleri beden diliyle anlatabilmek imkânını buldukları hakikatleri, ruh kulağıyla duymaya çalışacaktır. Ve böyle yaptıkça da ruhunu parlatacak, güzelleştirecek, tazeleyecek ve yükselme yollarına ulaştıracaktır. Çünki hangi isim ve kimlik altında olursa olsun, şu veya bu tesir sevkiyle Allahlık iddiasında bulunarak gafilliklerin en büyüğüne düşmüş bir insanın bile ruhu, gene bir cevherdir, bir kıymettir, bir nurdur. O insan, bu gafillikten kurtulduğu andan itibaren, o nuru çevresindekileri de aydınlatabilecek güçlü bir ışık hâline getirmek mutluluğuna her an erişebilir. Bunun için ondan beklenen şey; idrakini hapseden her türlü sınır ve son kavramından kendisini kurtarıp, sonsuzluğu da yaratan ve kucaklayan Allah'ın Mutlak Kudret olduğuna Mutlak hakkında duyup anlayabildiği en yüksek mânâda inanarak, duygusuyla, fikriyle, fiil ve hareketi ile o Büyük Yaratıcı yolunda yaşamak ve yükselmek zevkine erişebilmenin yollarını araştırmaktır ki, bunun da çaresi, bu yola girmeyi bir ihtiyaç hâlinde duymaya ve özlemeye çalışmaktır.

Gene sözlerinin bugünkü anlayışa göre yanlış sonuçlar

vermesinden üzüntü duyan kıymetli ruh varlıklarından, tebliğlerini kitabımızın çeşitli yerlerinde saygı ve sevinçle ilettiğimiz Mevlâna Celâleddin-i Rumî'nin bir soruya vermiş olduğu cevabı da hakikat araştırıcılarını aydınlatıcı bir tebliğ olarak yazıyorum.

Mevlâna Celâleddin-i Rumî: (27.3.1948)

Soru- "Divanınızın birinde -Ey Allah'ı isteyen insanlar, siz Allahsınız. İstemeye hacet yok, sizsiniz. Bir şey kaybetmediniz. Ne arıyorsunuz? Sizden başka kimse yoktur. Nereye gidiyorsunuz? Evde oturunuz. Kapı kapı dolaşmayınız. Çünki siz hem ev, hem ev sahibisiniz... -Buyurduğunuzu tefsir buyurur musunuz?"

Mevlâna Celâleddin-i Rumî - "İnkâr etmeyelim ki bu sözlerim sizde tamamen zıddına bir tesir bırakmış. İnsan, insandır. Allah elbette onu yaratan. Fakat insan, insan olalı Allahsız değildir. Öyle ise Allah'la her zaman birlikte. Bir an O'nsuz insan olamazdı, ne demektir?

İnsan O'nunladır. Yani O, âmil olmuştur. Siz bunu daha ileri götürerek, biz Allah'tan, biz Allah'a, deyiniz. Bunda O'nun tamlığını bozar veya O'nun kusurunu tamamlar bir şey, bir mânâ ararsanız Allah'ı inkâr edersiniz. Çünki Allah ne tamamdan, ne noksandan, ne eşyadan, ne de insandan münezzehtir (uzaktır)(1). Öyle ise siz ilâhî yolda insansınız. Evlâdım, Allahsız insanı anlayamıyorum."

Kendisini Allah zanneden ve hakikati panteizmde ve vahdet-i vücutta, yani evrenin Allah ile birliğinde gören bazılarına karşı, zamanlarındaki insanların anlayış ve düşünce tarzlarına ve yeteneklerine göre konuşmuş olan eski fikir

(1) Mevlâna Celalettin-i Rumî'nin anlatmak istediği insanın Allah'sız olmadığıdır. Ancak ilk ve yüzeysel bakışta bu ifade yanlış bir anlayışa, ters bir kavram oluşmasına yol açabilecek gibidir. Çünki yüzeysel bir anlayışla bakıldığında taşıdığı mânâ "Allah tamamdan, noksandan, eşyadan ve insandan münezzeh değildir." tarzındadır. Halbuki bu sayılanlar sıfatlıdır, görecelidir. Allah ise sıfat ve kıyas kabul etmeyen Mutlak Kudret'tir. Bu itibarla ilk bakışta bu cümlenin orijinal hâlinin, yanlış olduğu kanaati hasıl oluyor.

Oysa hedeflenen anlamın, yaratılmış hiç bir şeyin Allah'sız olamayacağı hakikati olduğu göz önünde bulundurularak bu cümle yeniden okunursa, yanlış gibi görünen orijinal ifadenin, aslında ana fikre tamamen uygun bulunduğu anlaşılır.

adamlarının sözlerini, yüzyıllarca sonra bugün dahi aynı anlamda ve tarzda anlamaya çalışmalarının kendilerini ne kadar yanlış yollara götüreceğini yukarıdaki tebliğ açıkça göstermiyorsa çok yazık olur.

Her hakikat, her insana aynı dille, aynı tarzda söylenemez. Bunun hem faydası yoktur, hem de büyük sakıncaları vardır. Hele tekâmülün insanları asırdan asıra, düşünce, idrak ve anlayış bakımından daha ileri aşamalara götürmesi zorunluluğunu kabul ettikten sonra, hakikatin çeşitli zamanlardaki insanlara ancak o zamanın anlayış seviyesine uygun bir lisan ve tarzda söylenmesi gerekeceğini de zorunlu olarak kabul etmek gerekir. Orta düzeyde düşünebilen her insanın da akla yakın göreceği bu hâli, zamanlarında insanlara hakikat yolunda bir şeyler anlatmak vazifesini yüklenecek kadar görgüleri olağan bir insan düzeyinin üzerine çıkmış varlıkların takdir edememiş olduklarını düşünmek abestir. Bunun böyle olmasının neden gerektiğini, basit örneklerle bile kendi kendimize açıklayabiliriz:

Ömründe ne pikap, ne radyo, ne de buna benzer teknik bir araç görmüş olan cahil bir ailenin üç yaşındaki çocuğu, bir radyo alıcısının karşısında size radyodan duyulan seslerin nereden geldiğini sorduğu zaman, siz hemen ona, bir elektronik mühendisi ile konuşuyormuş gibi radyo verici ve alıcılarından, bunların nasıl faaliyet gösterdiklerinden, Hertz dalgalarından, dalga uzunluğu farklarından, titreşimlerin saniyedeki hızından, dünyanın çeşitli ülkelerindeki verici ve alıcı radyo cihazlarından bahsetmeye kalkışırsanız, o çocuğa böyle ifadelerle hiçbir şey anlatmış olamayacağınız gibi, size soru sorduğu için de onu pişman olmuş bir duruma

Ayrıca bugünkü anlayışımıza göre Allah, İlâhî Muradı ve Yasaları ile bütün varlıkların var oluşlarının her an sebebidir ve varlıkları tamamen Ilâhî Iradesi ve Tanrılık tasarrufu içerisinde bulundurur. Bu itibarla Allah yoluna yaklaşmak, ancak O'nun yasalarını daima daha iyi anlamaya ve idrake çalışmakla mümkün olur. Daha başka bir deyişle O, yasalarıyla varlıkları en yakınlarından, ta içlerinden sarmış ve kavramıştır. Hiç bir varlık Allah'sız olamaz. Ancak varlık, bilgisi, görgüsü, şuuru ve idraki geliştiği ölçüde İlâhî Yasalar'la ilgili bu hakikatlerin sonsuz yollarında ilerleyebilir, yükselebilir. Bu varlığın mukadderidir. Ancak varlık çeşitli yollar arasından hür iradesini kullanarak tercihlerini yapabilir ve Allah'ın Muradına idrakle yaklaşmanın sonsuz mutluluğunu duyabilir.

sokmuş bulunursunuz. O hâlde burada sizin yapacağınız en akıllıca iş, kısaca, çocuğun zekâsına ve anlayış yeteneğine göre ve onu hazırlayıcı nitelikte bir şeyler uydurup, o an için tatmin etmeye çalışmaktır. Siz bunu o çocuğun her yaş ilerleyişinde, genişlete genişlete idare ederek başarıyla yapabilirseniz, o çocuğun yetişmesine çok büyük bir yardımda bulunmuş olursunuz. Çünki sizin sözlerinizin, yaşına göre onu tatmin etmiş olması, o çocuğun o yaşta bilmesi gereken şeyler hakkında onu ileriye doğru hazırlayıcı en uygun yolda bulunup söylenmiş sözler olduğunun güzel bir kanıtıdır. Çünki Allah insanların her adımını, bir ileriki adımından daha geri, fakat o adımı hazırlayıcı kudrette yaratmıştır. Yeter ki siz bu hakikati bilip, öğreticiliğinizi ona göre yapasınız. Böylece o çocuğun yaşı ilerler. Ve her ilerleyişte sizin ona anlatacağınız realiteler öncekilere göre daha yüksek ve kapsamlı olur. Ve böylece onun anlayışı, sizin anlatışınız yükselе yüksele sonunda ona, 30-40 yaşına gelmiş deneyimli bir elektronik mühendisinin anlayabileceği şekilde, bu radyo hikâyesini anlatmak zorunda kalırsınız. Buna rağmen, yani o, bu yaşa geldikten sonra da bu hikâyeyi hâlâ üç yaşındaki hâliyle ve anlayışla dinlemek ve kabul etmek isterse o zaman bunun açık mânâsı şu olur: Yaşının ilerlemiş olmasına rağmen o kişinin zekâ ve anlayış yeteneği maalesef üç yaşındaki hâlinden pek fazla ileri gidememiştir.

Bir insanın hayatında böyle çeşitli çağların çeşitli anlayış yetenekleri bulunduğu gibi, bütün bir beşeriyetin de çeşitli evrim çağları ve bu çağlara özgü çeşitli anlayış yetenekleri vardır. Siz hiçbir vakit bir mağara adamına bugün bizim anladığımız ve kabul ettiğimiz yüksek mânâdaki Allah kavramının yüzde birini bile anlatamazsınız. Bununla beraber o, Allah'a karşı belki oldukça derin duygulara sahip olmuş bulunabilir. Fakat bu duygusunun sebebini, esaslarını ve kapsam derecesini belirlemek ve analiz etmek ve anlayabilmek bakımından onun kudreti sizinkine asla yaklaşamaz. Demek ki, bir mağara adamıyla sizin aranızda aşılacak yüzlerce aşama vardır. Ve her aşamanın da o aşamada bulunan varlıklara müsaade ettiği belirli ve sınırlı anlayış ve idrak imkânı vardır. Her insanla, ancak onun bulunduğu evrim

aşamasında konuşulan dille konuşulabilir. Bunun dışında başka bir dille söylenen sözlerin hiçbir faydası olmaz ve belki de yanlış mânâlara ve yorumlara yol açarak onlar için zararlı sonuçlar da doğurabilirler. İşte bu nedenledir ki, bu kitapta geçen sözlerin herkes için olmadığını baştaki bir iki söz sayfasında belirtmiştik. Çünki bugün dahi, daha asırlarca zaman önceki ruh hâli içinde yaşamakta bulunan milyonlarca insan vardır. Ve böyle olması da dünya yasalarının icaplarındandır. Evrime inanan her insan bu icabı takdir ve kabul eder. Yalnız dilenen ve özlenen husus, insanların bu geri aşamaları hızla atlatmaları ve insanlıktan bugün beklenen olgunluk yaşının icaplarına uygun bir anlayış ve görüş düzeyine mümkün olduğu kadar çabuk ulaşmalarıdır. Bu da her an parlamaya, her an ileri atılmaya ve her an ön saflara geçmeye elverişli olan ve her insanda var olan ruh kudretlerinin harekete geçirilebilmesi oranında başarılabilen bir iştir. Yeter ki o insan, dediğimiz gibi, bunu istesin. Ve istemek için de kendisini çivilemiş olduğu bir kazığa ebediyen ve sımsıkı bağlı tutmaya çalışan kökleşmiş kanaatlerini yeni bilgilerle, yeni ilhamlarla nurlandırarak, hiç olmazsa bir adım daha yukarı doğru yükselmekle vicdan hürriyetine kavuşmanın yolunu tutmuş olsun.

Ruh âleminin yüksek plânlarından alınıp, çeşitli kanallardan bize iletilmiş büyük hakikatleri taşıyan tebliğlerin istisnasız olarak hepsi, insanın Allah olduğu veya Allah'la birleşeceği fikrini kesin bir ifade ile reddetmektedir. Özellikle kendisine sarsılmaz güvenimiz olan ve fikirlerimizin dayanağı bulunan bir büyük ruh üstadımızın aşağıdaki sözleri, ruhların hiçbir zaman Allah veya Allah'ın parçası olamayacağı noktasında ısrarla ve açıkça durmaktadır.

Üstad: (31.5.1936)

B.R.- "Ruh bir madde midir?"

Üstad- "Bunu önce de söylemiştim. Ruh ancak perisprisiyle maddedir."

B.R.- "Bizzat ruhun kendisi nedir?"

Üstad- "Madde değildir. Bir lemai ilâhîdir (İlâhî bir pırıl-

tıdır). Bu kadar tarif edebilirim."

B.R.- "Madem ki ruh bir lemai ilâhîdir, o hâlde onun ilk zamanlarda tecrübesiz ve görgüsüz olduğunu nasıl kabul edebiliriz?"

Üstad- "Unutmayınız ki lemai ilâhîye dediğim zaman, size ancak bu kadar tarif edebilirim demiştim. Ancak bunu Allah'ın bir alevi mânâsına anlamayınız."

B.R.- "Allah'ın büyüklüğü ile ruhun tecrübesizliği ve görgüsüzlük hâlini nasıl bağdaştırabiliriz?

Üstad- "Unutmayınız ki -hâşâ- Allah'ın bir cüzü, demedim."

B.R.- "Bir cüzü demediniz. Fakat Allah'tan sâdir olan... (çıkan)"

Üstad- "Sâdır da demedim."

B.R.- "Allah'a nispet edilen? (Nispet - Bağlılık, ilgi - **Kıyaslama** - orantı) (Kıyas - Bir tutma - **Karşılaştırma**) Bu sözü tekid buyuruyor musunuz? (Tekid - Sağlamlaştırma, pekiştirme)"

Üstad- "Allah'ı kastediyorsanız hayır! O'nun yarattığını, O'nun vücut verdiğini kastediyorsanız evet."

B.R.- "Şu hâlde lem'ai ilâhîye sözünüzden maksat, Allah'ın vücut verdiği, halk ettiği (yarattığı) demektir, öyle mi?"

Üstad- "Evet, başka türlü tarif edemem."

Bu tebliğdeki sözlerin yüksek mânâsı, bütün büyük din kitaplarının Allah'la ilgili bölümlerinde yazılmış olan sözlerin hiçbir yoruma bağlı tutulmadan anlaşılan mânâlarının ta kendisidir. Yani, Allah kâinatı ve bu arada ruhları yaratmıştır. O'nun benzeri, ortağı ve eşi yoktur. O, hiçbir varlıkla karşılaştırılamaz, hiç bir sıfatla nitelendirilemez. Yaratıklar, hiçbir vakit Yaradan olamaz. Yaratıkların ezelde veya ebette yaratan oldukları kabul edilince, yaratma kavramı ortadan kalkar. Yaratma kavramı ortadan kalkınca, Allah kavramı bir sözden ibaret kalır. Allah kavramı sözden ibaret kalınca da delâlet (Azgınlık, sapıklık) bütün dehşetiyle

ve korkunç ruh tahripkârlığı ile ortaya çıkar. Bugün dünyanın birçok yerinde olduğu gibi.

Allah'ın emir ve yasalarına uyan yüksek ruh plânının izni ve direktifi altında dünyamıza tebliğ vermek yoluyla bizlere doğru yolu göstererek uyarmış kıymetli ruh dostlarımızdan Mustafa Molla'nın bu büyük konu ile ilgili bir tebliğini burada saygı ile iletiyorum:

Mustafa Molla: (22.4.1950)

"Asırlardan beri ölü konuşanlar!.. Allah'ı, kâinatı ve insanı yek vücut sayan sapıklık yolcuları!.. Bir zerrenin dahi sırrını çözemezken, kendi içlerindeki başıboş ışık sellerini Yaradan'ın makarrı (bulunduğu merkez, yer) sanmışlardır.

Çok şey dilersiniz. Her şeyi alırsınız. Pek az düşünür, pek çok yanılırsınız. Büyük bahtsız, kendini aldatmış olandır."

Burada biraz duracağız. Hayatının her saniyesinde idrak etmiş olduğu âcizliğini görerek, kendisinin asla Allah olamayacağını bilmesi gereken insanın gene Allahlıktan dem vurması, kendisini, yani vicdanını aldatmış olmaktan başka bir şey ifade etmez. Biz daha önce de biraz bahsetmiş olduğumuz bu hâle, ruh parçalanışı ismini vermiştik. İşte bu ruh parçalanışı mutsuzlukların en büyüklerinden birini oluşturur.

Birkaç yıl evvel, bir yerde, yeni felç olmuş zavallı bir şeyh efendi ile tanışmıştım. Kendisinin bir tarafı baştan aşağı tutmuyordu. Diğer bazı kimselerin de hazır bulunduğu bu mecliste, felçli şeyh, zannedersem başka bir hoca efendi ile bir süre önce yapmış olduğu bir konuşmasını şöylece anlatmıştı:

"Kur'an'dan aldığım ayetlerle adama sözlerimi birer birer kabul ettirerek, insanın Allah olduğunu ispat ettim. En sonunda, o hâlde ben Allah'ım dedim. Sustu ve itiraz etmedi. Öyleyse, dedim, madem ki ben Allah'ım, haydi bakalım şimdi bana secde et! Hoca, bu sözüm karşısında irkildi ve 'yoook! Bunu yapamam!' dedi. Yapamaz, çünki adamın kafası işlemiyor. Kur'an'ın görünen mânâsından dışarı çıkamıyor." Bu

sırada mecliste hazır bulunanlardan birisinin küçük bir itirazı karşısında, şeyh efendi fena hâlde gazaba gelmişti. Bu yüzden artan rahatsızlığını gidermek için, masanın üzerindeki damla ilâcını almak ihtiyacını duydu. Fakat masa yanında olduğu hâlde, uzanıp onu oradan alarak bardağa boşaltmak kudretsizliği buna mani oldu. Bu aczini gördü ve çevresindekiler de gördüler. Özellikle o anda dikkatini benim üzerimde toplamış olduğu için, biraz önceki korkunç iddiası ile şimdiki şu çaresiz âcizliği arasındaki ibrete değer zıtlığa, derin bir acıma hissi duyarak baktığımı, keskin zekâsıyla anlamış ve bu hâli izzet-i nefsine (nefsinin gücüne) yedirememişti. İşte o zaman, nefsaniyetinin şahlanışı ile ruhundan kopup gelen şu yanan yakınan, aynı zamanda isyankâr sözleri, kendi kendine veya vicdanından nefsaniyetine hitaben, görünürde kalenderce bir neşe içinde söylemişti: "Behey adam! Bir taraftan Allah'ım dersin. Öbür taraftan yanındaki masada duran bir ilâç şişesini bile almaktan âciz olursun. Bu ne biçim Allahlık? Ve hazır bulunanlara dönerek şunları ekledi: "Eğer altı aya kadar bu dertten kurtulamazsam, kendimi denize atarım. Böyle çarpık Allah olmaz. Allah beni mademki Allah yaptı, bu çarpıklığımı düzeltsin." Dehşet!... O zaman gerçekten daha çok acıdım. Bütün dış görünüşe rağmen o, bunları şaka olsun diye söylemiyordu. Yani felç olmuş bir adam bu şekilde bir şaka yapamazdı. Bu ancak ruhen parçalanmış insanlara özgü çok karakteristik bir ruh hâlinin belirgin ve acıklı bir ifadesiydi. Ve ancak, böyle beşerî âcizliğin duyulduğu anlarda nefsaniyetle vicdanın, idrak alanına çıkan zorlu mücadelesinin bir belirtisiydi. Bununla beraber, bu adamın ruhundaki derin ıstırapları, geçici birkaç maddî çekicilik, bir çocuk oyuncağının ağlayan çocuğa sağladığı gelip geçici sevince benzer bir sakinlikle geçici olarak belki gene dindirilebilir. Ve bu hâl özellikle böyle parçalanmış insanların kendilerini tekrar toplayabilmelerine imkân bağışlayan büyük bir ilâhî lütuftur.

Allah, ruhları bölünmüş böyle insanların, hiç olmazsa bu geçici sükûnet anlarından faydalanarak, kendilerini toplayabilmelerine yardım edecek ilhamları onların kalplerinden eksik etmesin. Ve hiçbir kimseyi parçalanmış ruh hâli-

nin böyle kötü azaplarına düşürmesin. Tebliğe devam ediyorum:

"Bir ucu ezelde, bir ucu ebette olanla, bir ucu doğuşta, bir ucu mezarda olan nasıl bir değilse; insan, kâinatın odağı insan da hiçbir zaman Allah'ta değildir. Fakat O Allah ki, kendini sizde temaşa ettiğini söyleyerek ne büyük tevazu göstermiştir. Onun içindir ki, ancak alçakgönüllüler Tanrı yolundadır.

İradelerinin elleri, ihtiras zincirleriyle benliklerine bağlı yaşayanlar, siz daha mutsuzsunuz."

Burada gene duracağız. Kendilerini Allah sananlar, Allah tarafından yaratılmış olduklarını inkâr edenlerdir. Çünki Allah'ın kendi kendisini yaratması söz konusu olamaz. Böylelerinin ruhlarında, şahlanması her an beklenen kibir, gurur ve bencillik yılanları, büyük bir alçakgönüllülük elbisesi içinde pusu kurmuş hâlde fırsat kollamaktadır. Ve yazık ki bu yılanın azgınlık dönemi geldiği zaman, ilk sokacağı varlık, gene onların kendi ruhları olacaktır. İşte bu gerçeği görmeyip, o bencillik ve kibir yılanının aldatıcı alçakgönüllülüğü ile vicdanlarını uyuşturmaya çalışan insanlar, bütün iradelerini bencilliklerine terk etmişler ve bencilliğin gizli hırslarla dolu sürükleyişlerine kendilerini pasif olarak bırakmışlardır.

Tebliğe devam ediyorum:

"Çünki insan iki yolda tutukluluk dairesine girer. Biri, kendini kaybedip her şeyde şuursuzlaşan; diğeri, her şeyin şuurunu kendi benliğinde kaybedenlerdir ki, bir çemberin aynı noktasından, zıt yönde aralıksız ve göremeden koşarlar."

Kıymetli dostlarımın izinleriyle burada tekrar duracağım. Bu sözlerden benim anladığım mânâ şudur: İnsan iki bakıma göre yolunu şaşırarak, kendisini kapalı bir dairenin içine hapseder. Bunlardan birisi inkârcı maddeciliktir. Bu yolu tutanlar, öz varlıklarını inkâr ederler. Ve kendilerini doğadaki sayısız maddelerden bazılarının biraraya toplanmasıyla oluşmuş ve nedense geçici olarak şuurlanmış bir atom topluluğundan ibaret sanırlar ki, günün birinde bu atomlar darmadağınık hâle geldikleri zaman, onlar da bireysel şuur

ve idraklerini evrenin cansız maddeleri içinde ebedî olarak kaybedip gideceklerdir. Diğer yolu tutanlar ise, panteistlerdir. Bunlar da kendilerinin Allah'la birleşeceklerini sanarak bireysel şuurlarının Allah'ta ve evrenin şuurunda, dolayısıyla kendi şuurlarında kaybolacağını sanırlar. İşte bu yolsuzlukların her ikisi de birbirine zıt yönlerde yürümekle beraber, karanlık bir noktada birleşmeye mahkûmdurlar ki bu nokta da; şuur ve idraklerinin bir bütün içinde eriyip gitmesi, yani varlıklarına ait şuurun yok olmasıdır. İşte bu hâl, onların ruh kudretlerinin ve özellikle iradelerinin selâmetini bozan ve kendilerini er geç yutacak olan karanlık bir bilinmeyenin durağan veya amaçsız yolcusu hâline getiren bir kanaatin doğurduğu bir hâldir.

Tebliğin kalan kısmına devam ediyorum:

"Size gökler sitem etmiyor... Aksine sizinle, çiçeklerin güzel kokusu kadar hoş, mehtabın ipek telleri kadar yumuşak ve yıldızların yanılmaz dikkatleri kadar uyanık bir dille, Tanrı her an en güzeli, en doğruyu, en iyiyi konuşuyor."

Bu sözler ilâhî adaletin ve iyiliğin büyük görünüşlerinin çok küçük bir bölümünü ne güzel bir ifade ile anlatıyor! Gerçekten bütün bu aykırı kanaatleri besleyenlere, bu yanlış yolları tutan gafil yolculara Allah sıkıntı vermez ve düşmanlık etmez. İlâhî Kanunlar onları, her uyandıkları ve hakikat güneşini görmeyi istedikleri anda yüksek bölgelerin ve ucu bucağı bulunmayan en görkemli ve parlak âlemlerin mutlu varlıkları hâline getirmeye hazır bir vaziyettedir. Yeter ki, insan bu hakikati görsün veya görmeye çalışsın ve onun güzelliğini, doğruluğunu ve iyiliğini duyabilmek kudretine erişmenin yollarını araştırsın. Özetle, eskilerin "fena fillah" sözünün anlamı ve ifadesi bize göre şudur: İnsan maddî ihtirasları ve nefsaniyeti ile sürüklenmiş olduğu pisliklerden kendisini kurtardıkça, içinde var olan temiz, yüksek ve aşkın ruh kudretlerinin ışığını hissetmeye başlar. Ve maddî zevklerin hiç birisiyle karşılaştırılması mümkün olmayan bu hissedişin ona verdiği büyük zevkler, o zamana kadar tatmamış olduğu sonsuz bir hayatta kendisini yaşatır. İşte bu anda o, öz varlığının kâinat değerindeki sonsuz kudretlerinden bazılarının küçük bir pırıltısını görkemli bir ışık deni-

zi ve tufanı hâlinde duyar. Bu deniz, gene onun öz varlığında bulunan ve öz varlığının amacı ve hayatının sebebi olan İlâhî Murad'a doğru yükseliş özleminin ve Allah aşkının huzur ve mutluluk verici dalgalarıyla beslenir ve derinleşir.

İşte böyle Allah'a karşı duyulan aşk ve özlemin kucaklamış olduğu bir ışık denizi ve tufanı içine kendini gömülmüş gören insan, artık Allah'tan başka bir şey düşünemez, duyamaz, göremez ve anlayamaz olur. Ve kendisini o anda bütünüyle unutur. Bu öyle ulvî bir andır ki, eğer insan sonsuz ve her türlü kapsam kavramını da kucaklayan Allah'ın mutlak varlığı kavramı üzerinde o zamana kadar hiç durmamış ve bir şeyler düşünmemiş idiyse, beşerî mânâda ancak vecd deyimi ile ifade edilebilen bu andaki ruh hâli içinde, o insan; kendi varlığının, Allah'ın varlığında kaybolduğunu, eridiğini ve hatta yok olduğunu sanarak masumca bir hataya düşer ve bunun sonunda da kendi idrak ve şuurunun, günün birinde böyle yokluk âleminin sonsuzluğu içinde yok olacağını bir ideal, bir amaç edinmek gibi bâtıl bir fikre ve kurama saplanabilir.

Allah'ın erişilmez ve hiçbir şeyle kıyaslama kabul etmez mutlak varlığı hakkındaki aşkın kavramlara insan girebildikçe böyle vecd hâllerinin O'na yaklaşmak değil, O'nda tükenmek değil, O'nda yok olmak, O'nda ebedî sona ve yokluğa kavuşmak değil, aksine O'ndan hızını, kuvvet ve gücünü alan öz varlığının bütün sınır, zaman ve mekân kavramlarını aşan ve kapsamına son olmayan ebedî kimliğiyle, ilâhî aşk ve özlemin perde perde açılarak, kendisinde doğacak, daima yeni ve daima birbirinden nurlu ışıklarını duyması ve idrak etmesi mânâsını taşımakta olduğunu anlar, kabul eder ve bu anlayış, kabul ediş, o tükenmez hayatın sonsuz ve bitmeyen mutluluklarına kendisini ulaştırır.

İşte eski hikmet ve ilim sahiplerinin, "fena fillah", sözünün, onların zamanlarında anlaşılan mânâsını göz önüne almıyoruz. Bugün bu sözden, vahdet-i vücudu değil, bu açıkladığımız mânâyı çıkarmak ve anlamak lâzımdır. Yoksa, insanın kendi içinde her an duyması mümkün olan en küçük bir pırıltıyı görür görmez, hemen onu Allah sanıvermesi; ilkel bir insanın gökyüzündeki güneşin parlaklığı karşısında

ona tapmaya kalkışması kadar kolay, basit, fakat bugün için sapıkça bir ruh hâlinin ifadesi olur. Ama bugünün ileri aşamalarında bulunan insandan beklenen anlayış bu kadar basit ve küçük olamaz.

Allah yolu oyuncak değildir. Herkes için zorunlu ve mukadder olan bu yolun çeşitli kapıları, ancak elde bulunan anahtarların şekline göre açılırlar veya açılmazlar. Ve açılmayan kapıların önlerinde birer cehennem yatar ki, bu cehennem gene insanın kendi içinde her an kendisiyle beraber taşıdığı vicdanıdır. Allah, herkesin kendisine isterse bir cehennem de yapabileceği vicdanını, ilâhî zevklerle dolu cennetler hâline getirmek kaderini insanlara bahşetsin.

Allah Duygusu

Daha önce Mutlak hakkında konuşurken, Üstat'tan naklen bazı tebliğler yazmıştım. Üstad'ın bu sözlerinin diğer varlıklar tarafından verilen devamı üzerinde durmazsak, bazı kimselerin bunlardan yanlış fikirler çıkarmaları tehlikesiyle karşılaşabiliriz.

Meselâ, bu düşüncelere göre, hiçbir duygu ve mânâ içinde Allah'a yaklaşmanın mümkün olmayacağı ve ilâhî kavramlardan insanların uzaklaşmaları icap edeceği kanaatinde olduğumuzu zannedenler bulunabilir.

Aslında Üstad'ın "Mutlak'tan bahsetmeyiniz. O'nun yakınına varmak mânâsında, O'na yaklaşmak mümkün değildir." sözleri hakikati özlü bir şekilde ifade etmiş olmakla beraber, bu alandaki yüksek ve derin fikrin mânâsını, herkesin anlayabileceği tarzda biraz daha açıklamak mecburiyeti ortaya çıkmaktadır.

Üstad: "Allah'a yaklaşamazsınız." dediği zaman, yaklaşmak deyimiyle burada amaçlanan mânâ şu idi: Yaklaşmak denince beşerî anlayışa göre akla çeşitli fikirler gelebilir:

Birkaç örnek verelim:

1- Yanına gitmek, O'nun bulunduğu çevreye girmek, kendisiyle temas (yakın ilişki) hâline geçmek ve en tehlikelisi

de Allah'la birleşip, O'nun bir parçası hâline gelmek mânâları düşünülebilir. Tamamıyla maddî bir görüşe dayanan bu anlayışla Allah'a yaklaşmanın, asla söz konusu olamayacağı fikri üzerinde daha önce durmuştuk.

2- Yaklaşmak deyimiyle, O'nun kudretlerine yakın kudretler kazanmak, bazı yönlerden O'na benzemek veya O'nun gibi olmak, O'nun düzeyine yükselmek gibi mânâlar da akla gelebilir. Bu mânâdaki yaklaşma kavramı da reddedilen ve kabul edilmeyendir.

3- Allah'a yaklaşmak sözünden, Allah'ı anlayabilecek, tanımlayabilecek, O'nun kudretlerini kavrayacak, ne ve nasıl olduklarını idrak edecek duruma veya evrim düzeyine ulaşmış olmak mânâları da çıkarılabilir ki, bu tarzda yaklaşmak da asla düşünülemez ve kabul edilemez.

4- Allah'a yaklaşmak deyiminde, insanın ruhî ve manevî kudretlerinin ve varlığının ilâhî varlıkla birleşerek O'nda yok olucu bir son bulması fikri de hedeflenmiş olarak düşünülebilir. Böyle bir mânâda Allah'a yaklaşmak düşüncesi asla uygun olmaz ve hiçbir vakit kabul edilebilir sayılmaz.

İşte bu türlü fikirlerle Allah'a yaklaşabileceğini savunmak bir kul için mânâsız, faydasız ve hatta zararlı bir hareket olur. Çünki bu gibi düşünceler ve kuramlar, insana hiçbir şey öğretmeyeceği ve hiçbir ruhî fayda sağlamayacağı gibi, onu ilâhî rızaya ve kanunlara asla uygun olmayan tehlikeli bir gururun ve kibirin oyuncağı hâline getirerek, felâketli uçurumlara sürükleyebilecek tehlikeleri de hazırlar.

Bütün bunlar iyice incelenip göz önünde tutulduktan sonra, Allah'a yaklaşmak deyiminin tamamen mecazî bir mânâ taşıdığını ve bunun da beşerî ifade darlığından doğan zorunlu bir sonuç olduğunu kabul etmekten başka çare kalmaz.

Üstad'la konuşmalarımızda konularımızın bu dereceye kadar getirilmesine vaktimiz müsait olmamıştı. Bu nedenle bu hususta kendisinden daha fazla aydınlanmayı başaramamıştık. Fakat Tanrı'ya şükrederiz ki, yıllarca sonra, Üstad'ın da vaktiyle işaret ettiği gibi **(1)** bu tebliğlerin devamı,

(1) "Dünyanızla dört buutlu âlem arasında ilk kavuşma bu celselerdir. Bunların şimdi burada kalması mukadderdir ve kararlaştırılmıştır. Bu iki âlem arasındaki kavuşmanın devamı sizin ölçünüzle uygun bir zaman sonra olacaktır." (Üstad, 7.2.1937)

başka varlıklar aracılığıyla daha sonra, yani yaklaşık on yıl sonra verilmeye başlanmış ve böylece eksik kalan bilgilerimin önemli bir bölümü tamamlanmıştır.

Gerçekten artık bugün idrak edebiliyoruz ki, yukarıda söylediğimiz mânâların dışındaki bir mânâ ile Allah'a yaklaşmaya çalışmamız sadece mümkün olmakla kalmaz, aynı zamanda Allah'a karşı kulluk ve şükran borcumuzun en ileri gelen vazifelerinden ve zaruretlerinden birini oluşturur. Ve hatta bundan da öteye geçerek, ruhumuzun sönmez, tatmin edilmez sonsuz bir ihtiyacı, ateşli bir isteği hâlini de alır. İşte bu konu üzerinde durmanın sırası şimdi gelmiş bulunuyor.

İlâhî yolda yürümek, Allah'ı duymak ve O'nun rızasına geniş bir idrak içinde ulaşmak, uğrunda ebediyen yürümek ve yükselmek kavramı hakkında mümkün olabildiği kadar hatasız bir fikir edinmek için, önce bu kavramı bütün maddî kavramlardan tamamen yalıtmış ve hiçbir yönden onun böyle maddî bir düşünceye değinen tarafı kalmayacağını belirtmiş olmamız gerekir. Bunun için de her şeyden önce bizim, Allah, Mutlak karşısında bütün varlığımızın bir sıfırdan ibaret olduğunu ve hiçbir kıymet taşımadığını tam olarak düşünmemiz gerekir. Kaldı ki, bütün maddî ve manevî değerlerin üzerinde bulunan Allah kavramına gitmeden evvel, Allah tarafından yaratılmış bir kâinat kavramı içinde dahi insanın, sıfır derecesinde küçük ve basit bir varlık hâlinde kaldığını her aklı eren insanın bilmesi ve kabul etmesi gerekir. İşte bunun için biz, ilk önce insanın, kâinat içindeki hiçliğini belirtmeye çalışarak işe başlayacağız. Ve zihnî bir kâinat gezintisi yapacağız. Bu gezinti, dünyamızdan başlayarak gittikçe uzaklaşan, büyüyen ve genişleyen maddî bir kâinat kavramı içinde, beşer hüviyetiyle ne kadar küçük bir varlık olduğumuzu bize öğretmeye yetecek ve bu görkemli büyüklük karşısında duyacağımız küçüklük duygusu, bizi asıl amacımıza, yani ilâhî duyguya hazırlayıcı objektif ilâhî araştırma yolunun ilk basamağına ulaştıracaktır.

Daha önce yayınladığımız Ruh ve Kâinat kitabında,

maddî âlemler ve maddenin hâlleri hakkında söylenmiş düşüncelerden bazılarını kısaltarak burada tekrar gözden geçirmek istiyorum.

Maddî kâinatı oluşturan maddelerin makro ve mikrometrik bir alan içinde ve bu alanı da aşarak, bizim için araştırılması ve idraki mümkün olmayan bir akıcılık düzen ve dizisinde yayılıp gittiğini orada görmüştük. Ve makrometrik âlemin de idrakimiz karşısındaki görkemli büyüklüğünü belirtmek için önce gökyüzünde zihnî bir yolculuk düzenlemiştik. Şöyle ki:

Gökyüzüne başımızı çevirip baktığımız zaman orada, sayısı belirsiz birçok parlak noktacıklar görürüz. Bunların içinde iki tanesi büyüklük ve parlaklık bakımından diğerlerinden ayrılır. Bunlardan birisi güneştir. Güneş, diğer küçük yıldızların yanında bize çok büyük ve parlak görünür. Ve bu yüzden biz ona gökyüzünün hâkimi gözüyle bakarız. İşte basit bir insan düşüncesinden doğan bu realite asırlardan beri birçok insanlar arasında hüküm süregelmiştir.

Doğrusu, gökyüzünde ancak büyükçe bir portakal kadar küçük görünen gökyüzümüzün bu gururlu güneşi, aklımızın alamayacağı kadar büyüktür. Yani bizim dünyamız büyüklüğünde 1.326.472 tane dünya biraraya gelmelidir ki, güneşimizin yaklaşık büyüklüğü meydana gelebilsin. Bu karşılaştırmayı gözümüzün önünde canlandırabilmek için, bir metre çapında büyük bir küre düşünelim. Bu, güneşi temsil etsin. Bu kürenin yanında dünyamız, çapı ancak bir santim olan bir bilye tanesi kadar küçük kalır.

Halbuki dünyamıza oranla bu kadar büyük görünen güneş, evrende bir zerreden ibarettir. Bu alandaki incelemelerimizde bir adım daha ilerleyince öyle dev gibi küreler ve uzaysal kuruluşlarla karşılaşırız ki, onlara göre güneşimiz, bize göre olan bütün heybetine rağmen göklerin hâkimi olmak özelliğini hemen kaybeder. Ve o zaman biz, uzayda hangi yıldızın büyük olduğunu bilemez hâle geliriz. Çünki güneşten daha büyük o kadar çok yıldız ve onlardan da büyük gene o kadar çok başka yıldızlar vardır ki, bunlardan hangisinin en büyük olduğunu belirlemek mümkün olmaz. Halbuki yeryüzünden biz onları arasıra görünüp kaybolacak

kadar küçük ve bazen çok sönük birer nokta veya leke hâlinde görürüz. Ve bazen de hiç göremeyiz. Sayısı milyonları bulan ve hakikî sayıları belli olmayan bu olağanüstü büyük sistemlerden bir tanesini ele alalım: Bu Andromeda nebülözüdür. Bunun büyüklüğü güneşe oranla olağanüstüdür. Acaba küçük ve sönük bir leke hâlinde görünen bu nebülöz, gökyüzümüzün güneşinden ne kadar daha büyüktür? Bin kere mi, milyon kere mi, yoksa milyar kere mi? Hayır. Bu nebülöz, güneşimizden 232 trilyon kere daha büyüktür.

232 trilyon aritmetik bir kavramdır. Ve bu da bize hiçbir şey ifade etmez. Bunu geometrik bir kavrama çevirelim. Bunun için de dünyamızdan 1.5 milyon kere büyük olan bir küreyi düşünelim. Bu, yaklaşık güneşimizin büyüklüğüdür. İşte bu çok büyük kürenin, 232 trilyon tanesini biraraya getirirsek, bu nebülözün büyüklüğü hakkında kaba bir fikir edinmiş oluruz. Fakat dünyamızdan 1.5 milyon kere büyük bir kütlenin, 232 trilyon tanesini biraraya getirmek ne demek? Daha doğrusu önce bu rakamın mânâsı nedir? Bir insanın en büyük gücünü ele alarak, kesintisiz şekilde bir saniyede iki rakam sayabileceğini düşünelim. O insanın bu şartlar altında yukarıdaki rakamı sayıp bitirebilmesi için, yaklaşık dört milyon yıl saymaya devam etmesi gerekir ki, bu rakamın ifadesi, öyle bir saniyelik zaman içine iki tanesini sığdırıverdiğimiz, şimşek hızıyla gelip geçici bir kavram değil, dünyamızdan 1.5 milyon kere daha büyük bir cisim olan güneşin büyüklüğü hakkındaki kavramdır. Böyle aklımızın alamayacağı rakamlarla ifade edilen bu büyüklük karşısında bir insanın maddî varlığının ne değeri kalır?

Olağan araçlarla insanlar tarafından görülebilen yıldızlar, uzay bilimcilerin söylediklerine göre, lântiküler bir alan içinde toplanmışlardır. Bu alana samanyolu diyorlar. Bir samanyolu içinde bulunan yıldızların sayısı yüzlerce milyona ulaşmaktadır. Samanyolu, uzay bilimince belirli bir alandır. Ve bu alanın bir ucundan diğer ucuna kadar olan uzaklık 150-200 bin ışık yılına eşittir **(1)**. Dünyamız aşağı yukarı bu alanın merkezine yakın bir yerde bulunuyor.

(1) Işık yılı demek, bir saniyesi 300.000 kilometrelik hız değerini ifade eden bir yıllık yol demektir.

Bu rakam insanı ürkütecek dehşette bir değer ifade eder. Saatte 1.000 km hızla giden bir uçak farz edelim. Bu uçağın, gece-gündüz durmadan uçması şartıyla Samanyolumuz'un bir ucundan diğer bir ucuna varabilmesi için, uzayda 210 küsur milyar yıl uçması lâzımdır.

Fakat gene uzay bilimciler diyorlar ki, bu kadar büyük bir alan içinde yüz milyonlarca yıldızdan oluşan Samanyolumuz, uzayın biricik varlığı değildir. Bizim Samanyolumuz'un dışında kalan daha birçok samanyolları, yani ekstra galaktik sistemler vardır. Bunların her birinin büyüklüğü de hemen hemen bizimki kadardır. Bunların aralarındaki uzaklıklar da, bir samanyolunun kapladığı alanın uzunluğuna yakındır. Buna göre, saatte 1.000 km yol alan uçağımızla Samanyolumuz'un bir ucundan diğer ucuna 200 küsur milyar yılda vardıktan sonra, diğer komşu nebülözün sınırına ulaşabilmek için, uçağımızın gene 200 küsur milyar yıl daha uçması gerekecektir. Bu, dehşetli bir mesafedir. Ve bizim en büyük hızımız bile bu uzaklığın karşısında sıfır mertebesinde kalır. Fakat iş burada bitmiyor. Yukarıdaki çok büyük rakam, ancak uzayda iki samanyolunun işgal ettiği alana aittir. Acaba uzayda böyle kaç tane nebülöz var? Efsanevî mesafelerle birbirinden ayrılan ve akla sığmayacak kadar büyük olan bu nebülözlerin gerçek sayısı astronomlarca bilinmiyor. Ancak son (1955) keşiflerle varılan sonuçlara göre bu nebülözlerden bilinenlerin sayısı iki milyonu bulmuştur. Bu hesaba göre baş döndürücü bir hızla uçan o uçağımızla astronomik âlemimizin bir ucundan diğer ucuna hiçbir zaman varamayacağız.

Fakat unutmayalım ki maddî kâinatımız bu kadar küçük değildir. İçinden çıkamadığımız bu hesaplar evrenimizin, ancak bildiğimiz küçük bir kısmına aittir. Evrenimizin o kadar uzak yerlerine gitmeye hacet yok. Samanyolumuz, yani kendi nebülözümüz içinde bulunan yıldızların bize en yakını gene bir parseklik mesafeden daha uzaktır. Ve bu uzaklık yaklaşık üç ışık yılına eşittir. Meselâ, bize en yakın olan komşu yıldız Proksima Centauri bizden 1,11 parsek uzaktadır ki, bu yaklaşık 3 küsur ışık yılı eder. Yukarıdaki büyük mesafeler yanında bunun önemi yoktur, demeyiniz. Çünki

saatte 1.000 km hızla uçtuğunu düşündüğümüz uçağımızla bu en yakın komşumuza gidebilmek için, gece gündüz sürekli uçmak şartıyla 3.5 milyon yıl uçmamız gerekir.

Şimdi, bu yıldızlardan biraz daha uzaktaki diğer bir yıldızı, meselâ kutup yıldızını ele alalım. Acaba uçağımız bu yıldıza kaç yılda varacaktır? Kutup yıldızı, dünyamızdan 46 ışık yılı uzaktadır. Yani uçağımızın oraya varabilmesi için, 50 milyon yıl aralıksız uçması gerekir.

Ya yukarıda sözünü ettiğim efsanevî mesafelerdeki yıldızların bize binlerce asırda gelen ışıkları karşısında neler düşüneceğiz?

Meselâ, en güçlü teleskoplarla fotoğrafları alınan yıldızların bize olan mesafeleri 44 milyon parsektir. Bu, 140 milyon ışık yılının karşılığıdır (1990 uzay teleskobu 12 milyar ışık yılı uzaklığı gözlemliyor). Bunun da asıl mânâsı şudur: Bu yıldızlardan bugün kopan bir ışık ışını, bize ancak 140 milyon yıl sonra gelecektir. Daha doğrusu, biz o ışığı ancak 140 milyon yıl sonra görebileceğiz.

Astronomların bize öğrettiği şeyler, uzayın bütün sistemlerini kapsamlarında bulundurmaz. Kimbilir daha ne kadar sonsuz alanlar içinde ne kadar keşfedilecek ve yazılacak veya keşfedilmeyecek ve yazılamayacak sistemler vardır?

Fakat bizim gözümüzde büyük kitleler ve sonsuz denecek kadar geniş mesafeler hâlinde yayılan bu maddî âlem, henüz keşfedemediklerimiz ve keşfedemeyeceklerimizle kıyaslanınca, bir zerreden daha küçük kıymet hâline düşüvermektedir. Halbuki bütün bu bilinmeyen âlemleri ve kâinatları içine alan ve hayalimizden dahi geçmesi akla gelmeyen ve mümkün olmayan sonsuz âlemler ve büyüklük kavramları vardır. Bunların hiç birisi ile kıyası ve bağlılığı, asla söz konusu edilemeyecek olan ve bütün bu varlıkları ve kavramları yaratan Allah'ın büyüklüğü (kudreti) ve bizim onun karşısındaki küçüklüğümüz (güçsüzlüğümüz) hakkında bir tek söz söylemeye bile kudretimiz ve cesaretimiz olamaz.

Âlemler yalnız büyüklükleriyle değil, küçüklükleriyle de hayrete değer rakamlara ulaşan bir genişlik içinde kâinatı doldurur. Bunu da mikrometrik âlem kavramı altında şöyle-

ce gözden geçirebiliriz:

Maddenin bize göre son basamağı atomdur (1946). Fakat bu anlayış görecelidir. Yoksa gerçekte atomun da son madde olduğunu kabul edenlerden değiliz. Atomlar da birer âlemdir. Birer güneş sistemidir. Atom çok küçük bir maddedir. Bir topluiğne başı büyüklüğündeki organik maddede bulunan atomların sayısını ne kadar tahmin edersiniz? Yapılan hesaplara göre bu sayı $8x10^{21}$ dir ki, bunun ifade ettiği mânâyı zihinde şekillendirmek mümkün değildir. Fakat bu sayının dehşeti hakkında belki kaba bir fikir veririz diye bir karşılaştırma yapacağız. Daha önce Andromeda nebülözü ile güneşimizi karşılaştırırken aradaki farkı gösteren sayının değerini belirtmek için, bir saniyede ikişer saymak şartıyla 4 milyon yıl saymaya devam etmek gerekir demiştik. Ve haklı olarak da bunu çok büyük bir sayı olarak düşünmüştük. Fakat toplu iğne ucu büyüklüğündeki organik maddeyi oluşturan atomların sayısına ait yukarıdaki değer, öncekinden çok daha fazladır. Yani gene bunu saniyede ikişer ve sürekli saymak şartıyla ancak 120 trilyon yılda tamamlayabiliriz. Bu ise bizim için gerçekten bir ebediyettir. Ve bu ebediyet bir toplu iğne başı büyüklüğündeki organik maddeyi oluşturan atom sayısının içine sığmaktadır. İşte insanın kafası burada sersemler.

Acaba bir atomun büyüklüğü ne kadardır? Bu hususta verilecek rakamlar bize hiçbir şey ifade etmez. Çünki bunlar bizim için hiçbir objektif değer taşımayacak kadar küçüktürler. Bununla beraber bu hususta kaba bir fikir edinmek için gene karşılaştırma yolu ile bazı düşünceler oluşturmak mümkündür.

Bir Crookes balonu alalım. Bu balonun içindeki hava, bir milyonda biri kalıncaya kadar boşaltılmıştır. Bunun kenarında endüksiyon akımıyla olağanüstü küçük, mikroskopik bir delik açılmış olsun. Acaba bu balonun içindeki havanın miktarı, doğal bir sınıra ulaşıncaya kadar geçecek süre ne kadar olacaktır? Bu tahminî hesabı yapabilmek için atomları o kadar küçük farz edelim ki, bu mikroskopik delikten bir saniyede 100 milyon tane atom rahatça geçebilsin.

Önce, ancak bir mikroskopla görülebilecek kadar kü-

çük bir delikten, bir saniyede yüz milyon tanesi kolaylıkla geçebilecek bir cismin küçüklüğünü tasavvur etmek (zihinde canlandırarak düşünmek) mümkün olmaz. Kaldı ki, iş bu kadarla da bitmeyecektir. Çünki eğer düşündüğümüz gibi bu delikten saniyede yalnız 100 milyon atom geçmiş olsaydı, acaba bu balonun dolabilmesi için ne kadar zaman beklememiz gerekirdi? Böyle bir soru karşısında hemen insanın aklına birkaç saatlik zaman gelir. Halbuki yapılan hesaplara göre, burada o kadar uzun bir zaman geçecektir ki, biz buna Crookes'la beraber bir ebediyet deriz. Çünki bu zaman, 400 küsur milyon yıldır. Bu hesaba göre eğer dünya ilk oluştuğu vakit böyle bir balon hazırlanmış olsaydı, bugüne kadar belki henüz yarılanmış bile olmazdı. Halbuki gerçekte iş hiç de böyle değildir. Bu balonun dolması için yarım saatlik bir zaman bol bol yetmektedir. İşte atomun küçüklüğü karşısında aklımız bu noktadan itibaren durmaya başlıyor. Çünki yarım saatte dolan bu balonun mikroskopik deliğinden, bir saniyede geçen atom miktarı bile bizim aklımızın kabul edemeyeceği rakamlara ulaşmaktadır. Yapılan hesaplara göre gerçekte bu delikten bir saniyede geçen atomların sayısı, $6x10^{21}$'dir. Bu ne demektir? İdrakimizin sınırından taşan her büyük sayı hakkında olduğu gibi, bu sayı hakkında da önce hiçbir fikrî reaksiyon göstermeyiz. Fakat bu sayının değerini de yukarıda olduğu gibi karşılaştırma yolu ile bulmaya çalışırsak, başımızın dönmeye başladığını anlarız. Deneyelim: Bu sayıyı da öncekiler gibi saniyede ikişer olarak saymak şartıyla, yaklaşık 100 trilyon yıl saymaya devam etmemiz gerekecektir. Bu hesaba göre atomun küçüklüğü hakkında edineceğimiz fikir ne olabilir? Atomlar o kadar küçüktürler ki saniyede ikişer saymak şartıyla, onların sayısını ancak 100 trilyon yılda bitirebileceğimiz miktarı, mikroskopik bir delikten bir saniyede geçivermektedir.

Atomun son maddî basamaklarda bir varlık olmadığından daha önce bahsedilmişti. Fakat atomun parçalarından ve parçalarının parçalarından bahsederken makrometrik âlemin incelenmesinde karşılaştığımız güçlüklerden ve imkânsızlıklardan daha büyük güçlükler ve imkânsızlıklarla karşılaşacağız. İşte buradan başlayarak maddenin, son-

suz maddî hâller âlemine adımımızı atmış bulunuyoruz. Şimdiye kadar sözünü ettiğimiz sonsuzluklar, maddenin bizim duyularımız karşısında değer kazanan büyüklüklerine aittir. Fakat maddenin üç buut realitesi içinde anlaşılması imkânından gittikçe uzaklaşılan, sonsuz öyle akıcı hâlleri vardır ki, artık bunlar bizim anladığımız mânâdaki cisim olmak kavramından çıkarak, enerjinin bilemediğimiz, anlayamadığımız ve duyamadığımız sonsuz şekilleşmelerini oluşturmak üzere kâinatta yayılıp giderler.

Klâsik bilime göre maddeler üç hâlde bulunurlardı. Fakat katı, sıvı ve gaz diye anılan bu hâllerin, ilk ve son hâller olmadıkları bugün anlaşılmaya başlanmıştır. Önce Faraday tarafından kuramsal olarak ortaya atılan radyan madde hakkındaki fikirleri, daha sonra Crookes uygulama alanına çıkardıktan sonra, maddenin gazüstü hâlleri konusundaki düşünce alanı çok genişlemiştir.

13 cm çapındaki bir balonun doğal şartlar altında taşıdığı atom sayısı $1x10^{24}$'tür . Bu hesap, Clausius ve Clarx Maxwel'in termodinamik yolu ile araştırmaları sonucunda bulunmuştur. Crookes bu balonun havasını bir milyonda bir kalıncaya kadar boşaltmayı başarmış ve bu yolla, balonun içinde kalan maddenin, olağan maddî özelliklerinden başka özelliklere sahip olan yeni bir hâle geldiğini görmüştür. Radyan hâl denilen bu maddede ağırlık, sertlik, şekil, nüfuz etme yokluğu ve renk gibi kaba özellikler yoktur. Fakat buhâl, acaba maddelerin en son seyyal haddi midir? Hayır.

Crookes balonunun havası, bir milyonda bir kalıncaya kadar boşaltıldıktan sonra acaba geride ne kadar hava kalır? Bu soruyla ilk karşılaşanların aklına, balonda az miktarda hava kalır gibi bir fikir gelebilir. Fakat gerçekte burada kalan havanın miktarı hiç de mühimsenmeyecek kadar az değildir. Çünki burada bir kentilyon tane atom vardır. Aslında maddî hâllerin sonu olmayınca, mutlak boşluğun da elde edilebileceği düşünülmez. O hâlde Crookes'un yaptığı bu işlemi sonsuz kere tekrarlamak mümkün olacaktır. Fakat bu kuramsal bir sözden ibaret kalır. Çünki en gelişmiş teknik araçlarla bu iş ancak bir defa bile güçlükle yapılabilmiştir. Ve madde-

ler seyyalleştikçe bu güçlük de karesi ile artacaktır. Buna göre, dünyamızın şartlarıyla bu işin, aslında bizce var olmayan sonuna kadar gidebilmeye imkân yoktur. Ancak şöyle düşünebiliriz: Doğal hava basıncını bu miktara indirdikten sonra, fikirlerimizi altüst eden yeni bir madde ile karşılaştık. Acaba bu işlemi bir defa daha tekrar etseydik, yani geri kalan hava miktarını da tekrar bir milyonda biri kalıncaya kadar azaltabilseydik, ne tür bir madde ile karşılaşacaktık? Halbuki bu işlemin tekrarına ebediyen devam edebilsek bile balonun içindeki maddeyi asla tüketemeyiz. Çünki bizim âcizliğimizin başladığı ve imkânlarımızın durduğu yerde ne maddelerin, ne de olayların durması gerekir. Biz bu işlemi, mümkün olsa da, balonda son atom kalıncaya kadar tekrar edebilsek, son atomun sonsuz parçalarından oluşmuş, bilmediğimiz âlemlerin sonsuz derinliğine doğru da gene aynı işlemle inmekte ebediyen devam edebiliriz. Bu işlemlerden doğacak sonuçların da bugün hiçbir insanoğlunun idrakine ulaşacak şeyler olmadığı kesindir.

Tabiatta boşluk yoktur. Boşluk fikri, ancak bizim kafamızın boş kaldığı yerlerden başlayarak kıymet kazanan boş bir düşünce ürünüdür. O hâlde atomun parçaları ve onların da parçaları olmak üzere, maddeler bir sonsuzluk içinde yayılır gider.

Birer güneş sistemi benzeri olan atom sistemlerinin protonlarıyla elektronları arasındaki mesafeler, bizim kaba ve basit görüşümüze göre ihmal edilebilecek derecede küçüktürler. Fakat bu, benmerkezli bir düşüncedir. Ve böyle basit bir düşünce ile kâinatın sırlarıyla ilgili konulara yaklaşılamaz. Bunun için olayları ve varlıkları yalnız duyularımızla değil, onların oluş hâllerini göz önünde tutarak incelememiz gerekir.

Gerçekte, bizim için ilk bakışta ihmali mümkün görünen, atom âleminin protonlarıyla elektronları arasındaki mesafenin; onların kendi büyüklükleri dikkate alındığında, güneşimizle plânetleri arasındaki mesafeye oranla 8.000 kat daha büyük olduğunu öğrenirsek, atom âleminin ne kadar muazzam bir sistem olduğu ortaya çıkar. Kendimizi bir elektron plânetinin üzerine oturmuş bir varlık olarak düşü-

nelim. Yukarıdaki hesaba göre, güneşimiz olan proton kütlesinin, bize şimdiki güneşimizden yaklaşık 8.000 kere daha uzak olan bu muazzam mesafesi acaba bomboş mudur? Hayır. Madde kâinatında her yer, bildiğimiz veya bilmediğimiz çeşitli şekil ve özellikteki maddelerle doludur. Aslında maddî kâinat, varlık demektir. Yoklukla madde kâinatı fikri asla bağdaşamaz. Çünki maddî kâinat, yaratılmış varlıklar âlemi demektir ki, burada yokluk fikri bu bakımdan da düşünülemez. O hâlde böyle bir kâinatta bizim kuramsal olarak yalnız bir fikir hâlinde kabul edebileceğimiz öyle maddeler de vardır ki, bunlar bir tek atom âleminin parçaları arasındaki olağanüstü büyük mesafeleri doldurmaktadır. Düşüncemiz ve hayal gücümüz burada durduğu için, atom âleminin parçaları arasındaki bu çok büyük mesafeleri dolduran maddelerin de ayrıca birer âlem olduklarından ve bunların arasındaki mesafelerde de gene sonsuz âlemlerin var olduğundan söz etmeye cesaretimiz kalmıyor. Bununla beraber, bu da bir hakikattir. Ve bunu bir hakikat olarak kabul edince, bir tek atomun da olağanüstü büyük bir kâinat olduğunu kabul etmek zarureti kendiliğinden meydana çıkıyor.

Kâinat âlemlerle doludur. Bunlar, bizim çok dar olan göreceli anlayışımız karşısında bir realite değeri göstermezler. Ve idrakimizi saran dar ufukların ötesindeki sonsuzluğun karanlığı içinde kaybolup giderler. Bu nedenle yukarıda arz ettiğimiz makrometrik ve mikrometrik değerler ancak bize göredir. İdraki genişlemiş, madde hakkındaki bilgisi artmış yüksek varlıklara göre, bu kavramlar bambaşka değerler kazanır. Atom ve güneş sistemleri, doğa yasaları karşısında aynı düzende, birbirinden az veya çok kapsamla ayrılan sistemlerdir. Bu bakımdan Crookes balonunu evrenimize benzetebiliriz. Ve makrometrik kâinatımızda sayısız sekstilyonları bulan yıldızları da birer atom gibi düşünebiliriz. Fakat bu takdirde görürüz ki, tabiat Crookes'dan çok daha kudretli olarak çalışmıştır. Çünki kâinat balonunun içindekiler Crookes'unkinden daha çok akıcıdır. Yapılan hesaplamalara göre bir cm^3 kâinata düşen maddenin ağırlığı, bir gramın bir trilyonda birinin, bir trilyonda birinin, onbeş milyonda biridir. Kocaman bir Crookes balonuna benzeyen, fa-

kat ondan daha çok ileride seyreltik ve akıcılık hâli gösteren evren balonunun içindekiler acaba ne muazzam ve dehşetli bir enerji deposu hâlinde bulunmaktadır? Bunun derecesini asla takdir edemeyiz.

Bundan sonra işi bir sonuca bağlayabilmemize yardım edecek diğer bir kavram daha vardır ki, o da buut kavramıdır. Biz üç buutlu bir âlemde yaşıyoruz, diyoruz. Bu ne demektir? Buut nedir? Buudun tarifi imkânsızdır. Belirli bir buut zaruretinden doğan sayılarla çeşitli buutlardan söz etmek de anlamsızdır.

Üç buut derken, biz ancak uzunluk, genişlik ve derinlik kavramlarından oluşmuş bir mekânı aklımıza getiriyoruz ki, aslında bunun dışında hiçbir buut düşüncesi de söz konusu olamaz (1955)

Bu üç buut kavramını doğuran unsurlar, bizim realitemiz içindeki maddelerin mekân zaruretinden kendilerini kurtaramazlar. İşte biz maddelerin, diğer hâllerinden doğan realitelerden ayırabilmek için, bu üç buutlu realitemize dahil maddelerin tamamına bir SAFHA diyoruz. Fakat yukarıda da belirttiğimiz gibi, maddelerin çeşitlerinin sonu olmayınca, üç buutlu mekân kavramının dışında kalmış olan maddelerin sayısız, sonsuz hâllerine göre değişen sonsuz safhalarının var olması gerekir. Ve artık bunların bizim anladığımız mânâda buutları söz konusu olamaz.

İşte üç buutlu maddî realiteden yukarı seyyaliyet (incelik, akıcılık) hâllerine doğru olan ilk safhaya biz, dört buutlu realite demiştik. Fakat bu sembolik bir ifadedir bir buut, yani bizim düşündüğümüz mânâda bir mekân ifadesi değildir. Bu sembol de bu safhanın, ancak üç buutlu safhamıza göre ilk yüksek bir madde safhası olduğunu gösterir.

Üç buutlu âlemin dışındaki maddî realitelerin bizim düşünebileceğimiz ilk ve belki de biricik vasfı, zaman ve mekân kavramlarından anladığımız mânâların, bu maddelerden oluşmuş âlemlerde bulunmayışıdır. Böyle olunca, bizim bu safhaları bilinen ve olağan duyularımızla idrak edebilmemize imkân kalmaz. Çünki bizim duyusal idrakimiz, ancak duyularımızın değerlendirme sınırları içine giren üç buutlu realite içindeki zaman ve mekân kavramlarıyla mümkün-

dür.

Bir maddenin varlığını duyularımızın yardımı ile kabul edebilmemiz için, onun kesinlikle az çok belirgin bir uzunluk, genişlik ve derinlik veya hacim değerleri taşıması şarttır. Aksi hâlde, bizim duyularımız onu algılayamadığı gibi, idrakimiz de onun varlığını kabul edemez.

Halbuki maddeler sonsuz ve üç buut kavramı da sınırlı olduğuna göre, ancak bu duyularımız aracılığı ile faaliyet gösteren, dış âlem hakkındaki anlayışımızın, kâinatın sonsuz varlıkları ve icapları karşısında bütünüyle âciz ve idraksiz kalması kaçınılmaz bir hâl olur.

O hâlde yukarıdaki düşüncelerimizi özetleyerek işi sonuca bağlayalım:

Biz, kendimize göre büyüklük ve küçüklük kavramı içinde yayılan maddî bir kâinatta yaşıyoruz. Bu kâinatın, duyularımız ve idrakimiz karşısında çok küçük ve belirsiz kalan bir tek atomuna düşüncemizi uzattığımız zaman bunun, âlemler içinde âlemler hâlinde genişlediğini, büyüdüğünü ve sonsuzlaştığını görüyor ve kendimizi bir sonsuzluk, bir sınırsızlık, bir büyük deniz içinde hissetmeye başlıyoruz. Bu takdirde kâinat büyüdükçe büyüyor ve idrakimizin, şuurumuzun dışına çıkıp, ebediyet ve ezeliyet içinde, zaman ve mekân dışında kaybolup gidiyor. İşte bu hâl, bizde bir büyüklük kavramı doğuruyor. Fakat bu büyüklük de hakikatte çok küçük bir şeydir. Çünki bu atom âlemi, sonsuz olarak diğer atom âlemlerini sinesinde taşıyan öyle bir kâinattır ki, o sinesinde taşıdığı âlemlerin de gene aynı tertipteki büyüklük kavramları karşısında, atoma kattığımız bu büyüklük niteliği çok küçük kalır. Şu hâlde mikrometrik dediğimiz atom âlemine doğru olan kâinat varlığı görünürde, büyüklük içinde küçüklük gibi göründüğü hâlde, gerçekte küçüklük içine maddî büyüklükleri de alan sonsuz bir ihtişam ve büyüklüktür ki, hiçbir beşerî idrak bu büyüklüğe ve sonsuzluğa erişemez. Fakat bu sonsuzluk, bu ihtişam ve bu büyüklük nedir? Bu nihayet, maddî bir varlığın bir tek parçasının oluş hâllerine ait bir görünüştür. Fakat bu oluş hâli acaba bütün kâinat mıdır? Asla! Çünki bizim maddemizin dışında bilmediğimiz ve kimsenin de bilmediği, sayıya ve hesaba sığ-

mayan diğer öyle oluş hâlleri vardır ki, yukarıda sözünü ettiğimiz ihtişam ve büyüklük kavramı, bu hâllerin sonsuz yayılışları içindeki, sonsuz parçalarının sonsuz parçaları hâlinde gittikçe artan büyüklük ve ihtişam kavramı karşısında bir sıfır, bir hiç gibi küçük kalır.

Acaba aklımız, bu sonsuzluk içinde sonsuzluk, ihtişam içinde ihtişam, büyüklük içinde büyüklük hâlinde yayılıp giden kâinatların başlangıcını ve sonunu nasıl bulacak ve onu yaratan Mutlak'ı nasıl anlayabilecek? Böyle bir şey olamaz.

Kâinatımızın bize göre makrometrik görünen büyük parçalarına gelelim. Burada da dünyamızdan başlayarak yayılan ve çevremizi saran sayısız dünya topluluklarını görmeye başlarız. Uzaktan bize küçük görünen, fakat dünyamızı yanlarında bir zerre kadar küçük bırakan güneşler karşımıza çıkmaya başlar. Bu güneşlerin büyüklüğünü aklımızın alamayacağı kadar yüksek rakamlarla ifade etmek zorunda kalırız. Bunlar kendi aralarında gene aklımızın alamayacağı büyük mesafelerle birbirlerinden ayrılarak, uzaklaşarak, bir ebediyet, bir sonsuzluk, bir ihtişam içinde genişler, yayılır ve çoğalır. O kadar ki, en büyük zannettiğimiz güneş sistemlerini, yanlarında çok küçük ve ihmali kabil birer zerre hâline getiren daha büyük güneş sistemleri ve bunları da gene büyüklükleriyle yanlarında sıfır derecesine indiren onlardan daha büyük galaksiler, nebülözler ve âlemler, makrometrik kâinatta birbirini izleyerek uzanıp gider. Ve artık ne bunların büyüklüklerini, ne de aralarındaki mesafelerin değerlerini kafamızda canlandırabilmeye yarayacak bir sayı, bir kavram ve bir düşünce kalmaz. Bununla beraber böyle büyüklükler içinde büyüklükler olan bu yayılışın sonu gelmez. Fakat acaba bütün kâinat, bu bizim görüp keşfedebildiğimiz veya sezebildiğimiz dünyalardan, güneş sistemlerinden ve galaksilerden mi ibarettir? Hayır. Söylediğimiz gibi sayısı milyonları ve milyarları bulan bu gök cisimleri, bilmediklerimizin yanında sıfır derecesinde az sayıda kalır. Yani bu da sonsuzluk içinde yayılan bir ebediyet kavramı hâlinde idrak alanımızda kaybolup gider.

Fakat bu, nihayet gene üç buut gibi sınırlı bir realite

içinde kalan maddenin oluş hâline ait bir sonsuzluktur. Halbuki üç buut aşaması da maddî hâllerin diğer sonsuz aşamalarından birisidir. İşte böylece sonu hiçbir insan, hiçbir ruh tarafından bilinmeyen maddî hâller ve bu hâllerden oluşan sonsuz maddî aşamalar ve her aşamanın, üç buutlu maddî aşamada olduğu gibi sonsuz âlemleri, dünyaları ve kâinatları vardır. Bu konuda küçük bir düşünce kapısı açabilmek için son yıllarda araçlı inceleme yollarıyla, astrofizikçilerin sözünü ettikleri bir küre hakkında biraz bilgi vermek istiyorum. Bu küre dünya dilimizdeki telaffuzu ile Origa olarak okunan bir isimle anılır. Bu gök cismini teleskoplarla doğrudan doğruya görmek mümkün değildir. Çünki bu küreyi oluşturan maddelerin ortalama yoğunluğu, bizim atmosferimizin yoğunluğunun milyonda biri kadardır. Demek ki bu dünya, bütünüyle bizim soluduğumuz havadan bir milyon kere daha hafiftir. Halbuki buna karşın bu kürenin kapladığı hacmin içine bizim güneş sistemimiz bütün plânetleriyle birlikte sığabilmektedir. Yani güneşimiz bu kürenin merkezinde bulunduğu takdirde Origa, güneşimizin hâlen en uzak gezegeni olan Plüton'a kadar, çevresindeki bütün küresel hacmi içine alacak kadar büyük bir küredir. Bununla beraber bu küre, uzayda bize pek yakın bile olsaydı biz onu gene göremezdik. Fakat o kocaman küresel maddî bir dünyadır. Ve elbette onun içinde de o dünyanın maddî şartlarına uygun varlıklar, ruhlar yaşamaktadır. Bu kadar hafif ve akıcı olmasına rağmen, Origa da gene üç buutlu realitemiz içindeki dünyalardan biridir. Bunun gibi bizce bilinmeyen kimbilir kaç milyon veya milyar tane görünmez dünya var?

Demek ki biz, üç buut idraki içinde varlığını hissedebildiğimiz belirli maddelerden oluşmuş bir kâinatta yaşıyoruz. Bu kâinat bizim bilmediğimiz, sezemediğimiz ve asla bilemiyeceğimiz sonsuz sayıdaki kâinatların içinde bir zerredir. Halbuki bu zerre bize göre büyüklük olarak, uzaklık olarak, incelik, akıcılık ve hatta yoğunluk olarak birer sonsuzluk içinde kaybolup gidiyor. Bu sonsuzluklar içindeki küçücük bir zerrenin sonsuzluğundan bile dışarı çıkamayacak kadar bir zerrenin, zerrelerinin zerresi dahi olamayan insan, nasıl

olur da bütün bu varlık ve yokluk ihtişamının yaratıcısı olan Allah'ı anlayabildiğini veya anlayabileceğini düşünebilir?

Kaldı ki, bütün bu sonsuzluk kere sonsuzluklar, Allah'ın sonsuz yaratıklarından ancak bir tanesi olan maddî kavrama ait realitelerdir. Ve bunun dışında kalan, yani maddî kavram dışında kalan ve bizce ruh ismiyle ancak bir tanesi yarım yamalak sezilen diğer sonsuz varlıklar ve kâinatlar hakkında bir tek söz söylemek veya düşünebilmek kudretinde dahi değiliz.

Meselâ, bunlardan biraz sezebildiğimiz bir tanesini, yani kendi ruhumuzu ele alalım: Ruh, bütün yapılarıyla beraber, yani bütün sonsuzluk ve ebediyetleriyle beraber maddî bir kâinat kadar ve hatta ondan daha çok büyük ve kapsamlı ve sonsuz bir kâinattır. Çünki ondan kaynaklanan tesirlilik gücü ile beraber şuur ve idrak, bütün maddî kâinatın ve kâinatların ne parçalarında, ne de bütününde var olmayan bir kudrettir ki, o bu kudretiyle maddî kâinata oranla Allah'a daha yakındır. Ve işte bunun içindir ki, bir tek ruh kâinatı, madde kâinatlarından çok çok yüksek, büyük, kapsamlı ve kudretlidir. Ve işte bunun içindir ki, madde kâinatına göre, Allah'ın her yönden üstün olarak yarattığı, bu kadar büyük kudreti bulunan öz varlığını, insan, maddelere esir kılmaktan (etmekten) ilâhî kanunlarla yasaklanmıştır.

Fakat madde kâinatında görebildiğimiz, sezebildiğimiz ve düşünebildiğimiz ruh kâinatları da sonsuzdur. En küçük bir zerre hâlinde bulunan tek hücreli canlı varlıktan insana gelinceye kadar; kurulduğundan beri dünyayı doldurmuş bulunan varlıkların her biri, ayrı bir ruhun tezahürüne (etkinliklerine) yer ve ortam sağlayan birer kuruluştur. Ve sadece bizim dünyamızdan bile bu şekilde gelip geçen ve gelip geçecek olan ruhların sayısı, sayılarımızın hiç birisiyle ifade edilemeyecek kadar çoktur. Halbuki sonsuz olan bütün maddî kâinatın içi ve dışı ezelden ebede kadar ruh varlıkları ile dolmuş bulunmaktadır. İşte ebediyetlerin ebediyeti, ezeliyetlerin ezeliyeti, sonsuzlukların sonsuzluğu, büyüklüklerin büyüklüğü, ihtişamların ihtişamı gibi insan aklının hiçbir zaman kavrayamayacağı kavramlar hakkında bir zerrecik bir şeyler duymaya bu noktadan itibaren başlıyoruz. Ve

bu duygunun başlangıcı; bütün bu anlayamadığımız, kavrayamadığımız varlık ve yokluk kavramlarının yaratıcısı olan Allah'ın Mutlak Kudreti'nin; her yerde, her zerrede, her varlıkta ve her yoklukta beliren titreşimlerinin duyulmasından doğan hafifletici, yükseltici, huzur, neşe ve mutluluk verici iç ürpertilerinin bazen bir insan varlığının ancak dayanabileceği en yüksek vecd hâline kadar değişen çeşitli aşamalarının insan ruhunda doğmaya başlamasıyla birlikte ortaya çıkar.

"O hâlde Yaradan nerededir?" derlerse, bu sorunun abes olduğunu söyleriz. Çünki mekânı var eden Allah, yarattığı mekânda aranmaz.

"Yaradan ne zamandan beri vardır?" derlerse, bu soru abestir. Çünki zamanı var eden Allah, yarattığı zaman kavramı içinde düşünülemez.

"Yaradan hangi eşyanın içinde veya dışındadır?" derlerse, bu soru abestir. Çünki eşyayı var eden Allah, yarattığı şeylerin hiç birisiyle kayıtlı değildir.

"Yaradan var mıdır veya yok mudur?" derlerse, bu soru abestir. Çünki varlığı ve yokluğu yaratan Allah, varlık ve yoklukla kıyaslanamaz.

O, Mutlak'tır. Mutlak ise mekân, zaman, eşya ve olaylara benzetilemez. O hâlde Allah, ne zamanın içindedir, ne de dışında... Ne mekânın içindedir, ne de dışında... Ne eşyanın içindedir, ne de dışında... Ne varlıkların ve olayların içindedir, ne de dışında... Ne kâinatların içindedir, ne de dışında... Ne varlığın ve yokluğun içindedir, ne de dışında... Fakat O, hem zamanın, hem mekânın, hem eşyanın, hem varlıkların, hem kâinatların, hem varlığın, hem yokluğun ve hem de bilmediğimiz ve bilemeyeceğimiz bütün kavramların yaratıcısıdır. O'nun varlığının parçalara ayrılması ve bölünmesi mümkün değildir. O bir bütün değildir. Ve O'nun parçalara ayrılması söz konusu olamaz. Allah hakkında eksiklik ve tamlık düşünülemez. Çünki O Mutlak'tır. O, her şeydir mi diyeceğiz? Diyelim, fakat O'nun için hiçbir şey değildir de denemez. Çünki O'nun, şeylerle bağlılığı ve kıyası söz konusu olamaz. Ne her şey, ne de hiçbir şey, O'nunla karşılaştırılamaz. Çünki her şeyin ve hiçbir şeyin varlığı da, yokluğu da

ancak O'nun emrindedir. O ne kâinattır, ne varlıktır, ne yokluktur, ne bizim için olan şeylerin ve bizim için olmayan kavramların herhangi birisidir. Fakat O, bizi, her şeyi, kâinatı, varlığı ve yokluğu yaratandır. Bütün bunların, bilemediklerimizin ve bilemeyeceklerimizin hepsinin varlığının sebebi, var edicisi ve mutlak hâkimidir. Fakat bütün bu sözler O'nun büyüklüğü (kudreti) karşısında gene hiçtir, gene sıfırdır, yani O'nun hakkında hiçbir şey ifade etmez. O hâlde susalım ve Allah hakkında bütün düşünceleri, tasavvurları ve tahayyülleri bırakalım. Ve yalnız, O'nun ezelî ve ebedî yasalarıyla, her an vicdanımızdan yansıyan emirlerini gücümüz ve kudretimiz yettiği kadar anlayabilmeyi ve icaplarını yapabilmeyi kendimize bir borç değil, bir zevk, bir ihtiyaç, bir zorunluluk olarak hissedelim. Yani nefsaniyetimizden koparabildiğimiz ruhumuzu, bizi yaratan, yoktan var eden Tanrı'nın yoluna vererek ve O'nun ismini kalbimizden bir an bile silmeyerek bütün fiil ve hareketlerimizi ona göre ayarlayalım. Ve ruhumuzun kudretlerini diğerkâmlık, sevgi, merhamet ve iyilik yolunda harekete sevk edelim.

Kendimize yapılmasını istemediğimiz hiçbir kötülüğü başkalarına reva görmeyelim ve kendimize yapılmasını özlediğimiz her iyiliği -büyük özveriler pahasına da olsa- başkalarına yapmakta bir anlık bir tereddüt devresi geçirmeyelim. Ve kesinlikle bilelim ki, bu hareket, Allah'ın emri ve vicdanın işaretidir. İşte böyle yapa yapa vicdan berraklaşır, ruh temizlenir ve kalp, hiçbir şeyle idraki ve tasavvuru mümkün olmayan ilâhî titreşimleri, en yüksek mânâlar hâlinde duyarak çarpmaya başlar. İşte bu duygu ile insan, Allah'a yaklaşmaya ve O'nu her şeyde ve kendi öz varlığında hissetmeye lâyık bir duruma geçebilmek mutluluğuna ulaşır. En büyük ibadet budur. Ve Allah'ı kendi içinde duymanın tek yolu da budur. Bunun dışındaki her hareket, her formalite, her şekil ve merasim, ancak insanı bu yola sevk edici, hazırlayıcı, başlangıç dönemindeki bir araç olabilir, fakat asla amaç olamaz.

Böyle hareket edebilenler çok büyük işler yapmış olurlar. Çünki Allah o kadar büyüktür ki, O'na candan ve özden gönderilecek en küçük bir dua, O'nun uğrunda ve O'na karşı

duyulan bir özlem ve aşkla dünyada yapılacak her iş, her iyi hareket, her insanlık, her yardım ve her özveri, bir kâinat değerinde muazzam sonuçlar verir. Ne mutlu hiçbir büyüklük kavramı ile dahi karşılaştırılması söz konusu olmayacak kadar Büyük Tanrı'nın ismini kalbi yanarak, hiç olmazsa ömründe birkaç defacık olsun anmak ve O'nun aşkı ve özlemi uğrunda dünya işlerini düzene koyabilmek mutluluğuna ermiş bulunanlara!

Burada, Mevlâna Celâleddin-i Rumî'nin, özellikle böyle mutlu bir kalple kendilerini Allah'a (O'nun muradına uymaya) hazırlamak yolunu tutmuş insanlara, ruh âleminden hediye ettiği, ruhlara sevinç, neşe ve nur bağışlayan bir duasını iletmekle mutluyum. Bunu okurken, tatlı bir ürperti ile içinin kabararak, bir Tanrı düşüncesine doğru yükseldiklerini duyabilen dostlarım, ne kadar talihli ve mutludurlar.

Mevlâna Celâleddin-i Rumî: (28.5.1948)

"Zevk, engin bir denizin damlasıdır. Fakat öyle bir deniz ki, ancak sonsuz kavuşmanın ateşiyle coşup çağlar. Ve dalgalarında asırlar, bir an gibi, köpükler hâlinde kabarıp hemen sönüverir.

Ey Ulu Allahım, bir zaman en derin huşular (alçakgönüllülük) içinde yalvardım. Bana en küçük bir kelebek kanadının tozundan dahi haber vermedin.

Bir zaman buralara kanatlanıp uçarken, arşını görmek için kendimden geçtim. O zaman bana zamanı bir gül demeti gibi bahşeyledin. O güller ki artık solmuyorlar. Bir sonsuz baharın büyüleyici yeşilinde ve batmayan bir güneşin dalgalarının güzelliğinde hayran ve mestim.

Ey Ulu Olan, Sen'den yana dönmek için hangi yana baksam? İşte zaman elimde bir gül demetidir. İşte... sonunda yönlerimi de toplayıp, derleyip parmaklarımın arasında, bu güllerin yaprakları gibi tutuyorum.

Ey Sonsuz Olan: Senin arşın, benim kudretim, Senin olağanüstü işlerin yapıldığı tahtlarının bulunduğu yerlerde barınan yaratıkların ve de bir tek zerrenin üzerinde ölümsüz varlığının sırları... Hiçbir şey çözülmüyor. Mesafeleri toplayamıyorum. Bütün yönler birleşmiştir. Güzelliğinin derinli-

ğinde şaşkınım. Beni yanına al, desem o yan nerede?.. Nerede ki bütün yönleri bir köpük gibi, Senin güzelliğin ve görkemin üfleyip söndürmüştür.

Son benim dışımdan kanatlandı. Son nereye gitti?.. Bilmiyorum... Sorduğum hiçbir şey yoktur. Bir "Var" var ki, O ancak... Sorulmayandır, O ancak Duyulandır. Bir zaman sonra duygularım da ortadan kaybolacak. Bayılıp kendinden geçme, ebediyen kendinden geçip dünyayı unutma.

Fakat bu da bir küçük damladır. O da bir deniz olacak, fakat hiçbir zaman Sana yakın ve Sana lâyık olmayacak. Ey Sonsuzlukların Sonsuz Kudreti ve Yaradanı ve Sonsuzluğun İcatçısı Büyük Allahım!.."

Allah duygusunun çeşitli ruhî belirtileri vardır ki, bunların en başında sevgi gelir. Allah sevgisi , bütün sevgilerin amacı ve sebebidir. Dünyada pek az kişi tarafından, pek az sezilebilen Allah sevgisi, ilâhî aşk hakkında burada bir iki söz söylemeden geçemeyeceğim.

Allah sevgisi, yeryüzündeki en yüksek ve idrak edilebildiği hâliyle, sevgi ve heyecandan doğan bir coşku ile kendinden geçme durumudur. Eski deyimleriyle bir gayş ve vecd hâlidir. O hâlde bulunan insan bütün varlığını kaybeder, her şeyi unutur, baştan aşağı bir mutluluk, bir zevk tufanı içinde bütün varlığının eriyip gittiğini, fakat şuurunun, âlemi kapsayan bir genişlikte yayıldığını ve kendisinin bir tanrısal âlem içinde yaşadığını hisseder. İşte dünyadaki ilâ-hî sevginin bir insan duygusu ile ancak duyulabilen ve bir insan düşüncesi ile ancak idrak olunabilen çok küçük ve başlangıç sayılabilecek bir aşamasıdır bu...

İdeal sevgi Allah sevgisidir. Ruh dostlarımızdan ve üstatlarımızdan Kadri'nin, Allah sevgisi hakkında söylemiş olduğu sözlerinden bir kısmını aşağıda, okuyucularımızın yararlanmaları için görüşlerine arz ediyoruz.

Kadri: (11.6.1947)

"Allah sevgisi büyük bir şeydir. Bu söylenmez duyulur. Ona gönül bağlayan, kapısında her gün ağlayan muradına erer.

Ağlayan, su vererek geliştirdiği fidanlarıyla, yükselme-

sine yardım ettiği dallarıyla ve uzanan kollarıyla O'na doğru yükselmeye çalışır. Ağlarken, ıstırap çekerken, hep O'nun yakınında ve kendini O'na adamış görerek yükselir.

Bakınız, insan, boyunun erişmediği yere yetişmek için aşağı mı bakar, yoksa yukarı mı? Belki yetişemez, ama her hamle ile bir derece daha kendini yerden koparır. Hiç olmazsa bir damla O'na yaklaşır. Bu da bir kârdır, değil mi?

Sevginin büyüklüğü, ezelîsi ve ebedîsi her yerde olanı, işte tam aşk budur. Ama bunu tadanlar çok azdır. Görmeden sevmek, bulduğunu iyi seçmek, ele geçirdikten sonra kaçırmamak, hep beraber onu tutmak ve hiçbir zaman ayrılmamak lâzımdır. Ama insan önce nasıl bulsun ve ondan sonra eliyle nasıl tutsun?

Düşün, çok düşün!.. Senin çok eski zamanlardaki varlığını bir defa hatırlamaya çalış. Başından geçmiş olmasına ihtimal verdiğim bütün hareketleri yanlış ve doğru bir defa şöyle hatırla... Sonra şimdiki zamanı düşün. Bu aradaki büyük farkın meydana gelmesi için gösterdiğin çabaların, kesin kararlılığın, girişimlerin nasıl, nereden geldiğini hatırla. İşte bunlar, sana o Büyük Varlığın birer lütfu değil mi?.. Sana ayda birkaç kuruş veren insana, sana maaş bağlamış, bir lokma ekmeğini vermiş bir âmirine yaranmak için birçok şeyler feda ediyorsun. Ondan göreceğin güleryüz için nelere, nelere katlanıyorsun. Sana bu kadar yüksek bir ikramda bulunan Allah'ın sevgisini aramaya koşmuyorsun. Hem bu ikisi de evvelce söylediğim gibi karşılaştırmaya lâyık işler değildir."

Allah sevgisi, önce en basit, en sade, fakat çok temiz beşerî bir sevgi hâlinde, meselâ, bir baba sevgisi hâlinde başlar. Bu sevgide bütün yüksek erdemlerin tohum hâlindeki belirtileri bulunur. Meselâ, onda gene beşerî ölçü ile yüksek derecede bir saygı duygusu vardır. Allah hatıra gelince, insanın ruhunda büyük bir huzura varmış olmanın meydana getirdiği ruh hâli bütün berraklığı ile kendisini gösterir.

Gene böyle sade, fakat temiz ve asil bir sevgide, fedakârlık duygusu da beşerî mânâdaki yüksek görünme derecelerine varmıştır. İnsan, Allahı'na karşı sevgi duyarken, O'nun yolunda her şeyini verebileceğini de hisseder. Ve bu

duygu zorla değil, düşünerek değil , içten, özden doğarak gelir. Ve bu duyguyu gölgeleyici nitelikteki her şey, Allah'ını seven bir insana azap verir, onu üzüntüye sürükler. Aksine o elindeki imkânlarını Allah yolunda kullanmaktan büyük bir zevk duyar, ruhsal bir haz içinde kalır ki, işte bu zevk, bu haz, sonsuz mutluluğun ebedî hayatın büyük ümitlerinden, yüksek vaatlerinden ve tükenmez nur kaynaklarından ruha sızmaya başlayan ilk parıltılardır. Fakat bu sızıntı hâlindeki parıltılar, o büyük kaynaktan doya doya alacağı sonsuz zevk ve mutluluklar hakkında, onda derin birtakım sezgiler, belirsiz, fakat umut verici duygular meydana getirir. Bu sezgiler ve bu duygular, onun Allah yolundaki faaliyetlerini artırır. Bütün insanlara karşı derin bir yaklaşma, büyük şefkat, kalpten gelen bir merhamet ve yardım hissi ve özden duyulan sevgi, o insanın varlığını sarmaya başlar. Bu hâl, onun ruhunu dünyanın en güzel kokuları kadar lâtif ve iç açıcı hazlar verir. En güzel müzik sesleri kadar onun ruhunu okşar. En lâtif ve mutluluk verici bahar manzaraları ve güzellikleri kadar onun beşerî varlığını doldurur. Sözün özü, insan kardeşlerinin sevgisi, Allah yolunda en doğal, en içsel bozukluklardan kurtulmuş, isteklerinden en çok vazgeçirici, en özverici duygularla dolu olarak tam mânâsıyla bir kardeş bağlılığı ve ilgisi hâlinde onun ruhunda belirir.

Gene böyle Allah sevgisinin dünyadaki ilk belirtileri arasında, minnet ve şükran duygularının çok derinlerden kökünü alarak kopup gelen titreşimleri vardır. Bu titreşimler insan kalbini haz ve sevinçle titretir. Ve bütün varlığı ile onun, kendisini Allah'a teslim etmesine yol açar. Ve bu teslimiyetin, tarifi imkânsız olan büyük hazlarını ve mutluluklarını ona duyurur.

Allah sevgisinin gene beşerî belirtilerinden olan sevildiğini duymak heyecanı, onun ruhunda bütün açıklığı ile kendisini gösterir. Ve o sevgiyi kaybetmek endişesi, ara sıra kalbine inmiş karanlık bir bulut gibi onu azaba ve işkenceye sürüklediği zaman, bu azabın sarsıntıları ile o, bir huzursuzluk içinde silkinir. İşte bu hayırlı silkiniş, onun bu azap ve endişesine sebep olan, kalbindeki karanlık bulutların kötü etkilerinin kaynaklarını ve tehlikeli sebeplerini görmesine ve

onları ruhundan koparıp atmak için, iradeli ve sabırlı bir emek ve çaba sarf etmesine ve bu şekilde büyük tekâmül hamleleri alabilmesine yardım eder. Burada da kendisine doğru yolu gösteren, en büyük kurtarıcısı gene kendi vicdanı olur. Bu nedenle Allah'ı seven bir insan, vicdanının kendisine en yakın bir dost, en vefakâr bir yardımcı, en hayırlı bir kurtarıcı olduğunu, bütün ruhu ile idrak etmiş ve ona dört elle sarılmak ihtiyacını öz varlığında duymuş bir kimsedir.

Yine Allah'ı seven bir insan, O'na teslim olmanın, O'na kendini vermenin büyük heyecanını, ruhunun en derin köşelerinden kopup geldiği kadar, bütün dış âlemin bilinmeyen ufuklarından dalgalanarak, gene ruhunun en derin köşelerine kadar inen bir mutluluk seli hâlinde duyar, bu heyecan içinde coşar ve bu heyecanla taşar. Her günün sabah vakti bu duyuş, coşuş ve taşış hâlindeki insana yeni bir mutluluk vaat eder. Her sabahın mânâlarla dolu olan serin atmosferi, nazik ve okşayıcı elleriyle ruhunda dolaşırken ona, ebedî hayatın sonsuz nimetlerinden küçük küçük buketler sunar, büyük geleceğinin bekleyicilerinden selâmlar getirir.

Her akşamın gurubunda, başkaları için hazin bir kayıp, ebedî bir ayrılış gibi görünen güneş, altın kanatlarını dünyaya sererken, bu duyuş, coşuş ve taşış anlarındaki insanın ruhuna; uğraşmalarla geçmiş bir günün, galibiyetle sona erdirilmiş büyük bir hayat kavgasının, tatlı bir güvenlik ve huzur verici zafer teranelerini fısıldar. Ve onu gelecek günün, ilâhî yoldan ayrılmadan, yeniden girişilmesi gereken hayat mücadelelerine ve dünya vazifelerine, daha kudretli, daha cesurca bir atılım sahibi olarak hazırlar.

İşte Allah sevgisinin dünyadaki hakikî ve başlangıç belirtileri arasında bunlar vardır. Fakat her şey sonsuzdur. Allah sevgisi ise bütün sonsuzluklardan aşan ve taşan bir başka sonsuzluktur. O böyle hep beşerî mânâda kalmaz. Gittikçe yayılır, genişler, kapsamı büyür ve artık hiçbir insanoğlunun anlayamayacağı, hatta duymasına bile imkân bulamayacağı hâllere doğru uzanır gider. İnsan idrakinden ve duygusundan bu uzanış, öyle bir kudret ve öyle bir görkemle ay-

rılarak gerçekleşir ki, eğer insan bunun en küçük bir zerreşine bile sahip olmak imkân ve fırsatına erişse, o anda ruhunun dayanılmaz sarsıntıları içinde, bütün maddî varlığının darmadağın olarak eriyip gittiğini duyar. Demek ki dünya hayatında böyle bir hâlin meydana gelmeyişi, insanoğlunun beşerî varlığı ve kimliği için en hayırlı ve lüzumlu ilâhî bir lütuftur. Ve ancak bu lütuf sayesindedir ki o insan, yeryüzünde gene ilâhî maksatlara yönelik olan hayırlı ve zorunlu hayatını başarıyla olgunlaştırmak ve tamamlamak fırsat ve nimetlerine kavuşmuştur.

Fakat ilâhî sevginin bir insan için tanınması mümkün olmayan bu yüksek belirtilerine başlangıç olabilecek ilk basamaklarına doğru tırmanmaya başlamış insanların da, ender olmakla beraber bugün dünyada bulunabileceklerini kabul etmemek uygun olmaz. Allah sevgisi hakkındaki sözlerimin başında söylediğim, ilâhî aşkın, sevgiden doğan coşkuyla kendinden geçme ve bayılma hâli, böyle insanların ruhlarında ortaya çıkar. Bu hâl, bir kendini kaybediştir. O hâldeki insanın bütün beşerî duyguları kaybolmaya başlamıştır. Ve bu kayboluş, onların ancak bir tek duygu hâlinde ve bir noktada toplanması tarzında, insan idrakinde yer tutabilir.

İşte saygı duygusunun beşerî hüviyeti burada artık kalmamıştır. O, insanın kendisini kaybedecek ve kendi yokluğunu duyacak kadar tam bir teslimiyet ve tam bir kendine önem vermeyişin mutluluk dalgaları hâline dönüşmüştür.

Fedakârlık duygusunun dünyadaki alışılmış ifadesi de artık kalmamıştır. Fedakârlık da gene önceki gibi, insanın kendisini kaybetmesi ve o anda kendi yokluğunu duyması derecesinde tam bir teslimiyet ve kendine önem vermeyişin mutluluk dalgaları hâline dönüşmüştür.

Minnet ve şükran duyguları, insanların anladığı basit ve ilkel mânâlardan uzaklaşmıştır. O da öncekiler gibi gene kendisini kaybetme ve yokluğunu duyma derecesine varan, kendine önem vermeyişin tarifi imkânsız mutluluk denizi içine gömülmüştür.

Hele Allah'a teslim oluş, artık bir insan idrakine sığamayacak, ancak temas edebilecek kadar kapsamlı ve beşerî

olmayan bir mânâ içinde gene kendini kaybetmek ve yokluğunu duymak derecesine varan kendine önem vermeyişin mutluluk denizinde kimliğini bütünüyle değiştirmiştir. Ama acaba bu kendini kaybediş veya yok olduğunu duyuş, gerçek bir kaybediş ve yok oluş mudur? Asla ve asla!..

İşte bu kaybediş ve yok oluş duygusu, başta da söylediğim gibi, Allah sevgisinin, dünyadaki hiçbir insan tarafından dayanılması mümkün olmayan belirtilerinin daha birinci basamağında iken, insanoğlunun ruhunda meydana getirdiği ilk sarsıntılı reaksiyonların bir ifadesidir ki, bu da ancak onun dayanıksızlığının ve ilâhî aşkın ileri aşamalarında uğrayacağını sezdiği, beşerî varlığını darmadağın edici sarsıntılarının ön duygularıdır.

İlâhî aşk, sel gibi akan bir tufandır. Ve o tufanın önünde hiçbir dünya maddesi duramaz ve barınamaz.

İlâhî aşk, bir hayat kaynağıdır. Ve o hayat kaynağı hiçbir dünya maddesinin içine sığmaz.

İlâhî aşk, bir kudrettir, bir ahenktir (uyumdur) ve böyle bir düzenin, böyle bir faaliyetin gerçekleşmesine hiçbir dünya maddesi araç olamaz.

İlâhî aşk bir kelâmdır, bir ifadedir, bir sestir, bir titreşimdir. Ve hiçbir dünya maddesi buna muhatap olamaz ve cevap veremez. O ancak, dünyadaki idrakimize hiçbir yönü ile sığmayacak kadar bizim için yüksek olan âlemlerin varlıklarına özgü bir kudrettir ki, o kudrette olanlar, Allah'ın yaratıcılık ismiyle hiçbir zaman ilişkisi söz konusu olmayan ve ancak O'nun emir ve iradesi altında faaliyet ve hayat imkânı bulabilen bir başka yapıcılık yeteneğine kavuşmuşlardır. Fakat ilâhî yolda bunlarınki de bir başlangıçtır. Ve bu başlangıcın da sonu gelmeyecektir. Ve bu basamakta bulunanlar için de dayanılması mümkün olmayan, daha yüksek kudretlerdeki varlık dereceleri ve basamakları vardır. Bu hâl, böylece ezelden ebede kadar uzar gider. Ve hiçbir zaman sona ermez... Hep O'nun için, hep O'nun yolunda, hep O... Ve ebediyen erişilemeyen, fakat ebediyen peşinden koşulan O!...

O'nun peşinden koşan insan, koştukça mutlu olur, koştukça bir mutluluk denizini kucaklayan başka bir kud-

ret denizine, bir kudret denizini kucaklayan başka bir mutluluk denizine, bir ebediyet denizini kucaklayan başka bir ebediyet denizine kavuşur. Fakat Allah huzurundaki sonsuz küçüklüğü ve hiçliği ona, her yeni deniz karşısında kaldığı ilk zamanlarda, kendisini kaybetmiş ve yok olmuş tarzında bir duygu yaşatır. Ve ancak o, bu duyuşu ile bu sonsuz denizlerin sonsuzlukları içinde güçlü, faal ve Allah'ın büyük emirlerini yerine getirmeye lâyık bir dayanma derecesine ve gücüne ulaşmış bir varlık hâlini alabilir ve atılımını yapabilir.

Allah, bütün varlıklara lütfen mukadder kıldığı bu ebedî, büyük nimet ve mutlulukların eşiğine bizleri bir an evvel yaklaştırmak için, ilâhî yolda göstermemiz gereken emek ve çabanın imkân ve fırsatlarını hepimize ihsan buyursun. Ve insanların kalbine, bu liyakati bir an evvel kazanmak arzu ve özlemini bir ihtiyaç hâlinde duymak nasibini bahşetsin.

İnsan ruhlarının Allah'a yaklaşmaları konusunda, kısaca şu düşünceyi arz edebiliriz:

Her şeyi, her olayı ve her kavramı yaratan Yaratıcı'nın muradının kâinattaki belirtilerine anlayarak bakabildiği oranda insan, o belirtilerin ebediyen büyüyen, derinleşen ve kapsamı genişleyen yansımalarının öz varlığından fışkırışı karşısında, kendisinin küçülmekte olduğunu ve küçülmekte devam ettiğini duyar. Fakat bu küçülüşü ona, bütün kâinat düzeninde daha aktif, daha iktidarlı, daha tamama yakın, mutlu ve vazife ehli olarak, öz varlığının sürekli geliştiğini ve değerlendiğini anlatır. Ve bu hâl böylece ebediyet içinde sürer gider. Bu öyle bir gelişme, öyle bir değer kazanıştır ki, hızını ruhun derinliğinden kopup gelen Allah duygusu ile birlikte olan titreşimlerin kudretinden alır. İşte bu kudretin ve bu hızın ruh tarafından duyulmasının ve idrak olunmasının bir ifadesi de Allah'a yaklaşmak şeklinde olanıdır.

Allah için yapılmış bütün büyük duaların ve yüksek varlıkların Allah hakkındaki duygularının özünü, işte bu anladığımız, duyduğumuz ve inandığımız mânâ içinde bulabiliriz. Bir medyom ağzından konuşan büyük ruh dostlarımızdan Mevlâna Celâleddin-i Rumî'nin bir duası diyebilece-

ğimiz aşağıdaki tebliği, yukarıdaki sözlerimizden bir kısmının ifadesidir.

Mevlâna Celâleddin-i Rumî: (8.1.1949)

"Görüyorum ki, gözle görülmez bir âlem içinde, nefsim ve bütün varlığım, gözle görülmeyen bir tek bulut gibidir. Âcizliğim ve küçüklüğüm, ancak seni duyabildiğimden beri başlamış bir kaygıdır. Onun için değil midir ki, artık sana kavuşmayı düşünmek iktidarından mahrumum?

Çünki sen diyeceksin, küçüklügünü unutmak için, bir büyüklüğe dalmış olmayı arzu ediyorsun. Fakat senin küçüklüğün, o büyüklükle bir kıyas ise, zaten küçüklük ortadan kalkmıştır. Bu yüzden değil midir ki, artık hiçbir ölçüye sahip değilim? Ve işte bunun için görünmeyen âleme daldım."

Bu sözlerden, bazılarının çok tehlikeli mânâlar çıkarmak hatasına düşebilmeleri ihtimalini göz önünde tutarak, bu noktada biraz durmak istiyorum.

Yüzeysel ve özellikle önsel birtakım düşüncelerin tesirine kapılarak yukarıdaki tebliğden şu mânâyı çıkarmak isteyenler belki bulunabilir: Mademki Allah'ın büyüklüğü ile kıyas edilince ortada küçüklük kavramı kalmaz, o hâlde her şey -hâşâ- Allah olur. Bu anlayış çok yanlış ve hatalıdır. Bu kıymetli ruhun, elimizdeki bütün tebliğlerinden ve bundan başka diğer büyük varlıkların da tebliğlerinden açıkça anlaşılan mânâlara göre, yukarıdaki sözler biraz evvel yazdığımız anlayışı ve mânâyı ifade etmekten çok uzaktır. Ve buradaki gerçek mânâ, bizim sürekli olarak üzerinde durduğumuz bir yolda belirmektedir ki, o da şudur: Allah ile karşılaştırılabilecek ortada hiçbir küçüklük söz konusu olamaz. Bu nedenle büyüklük konusunda yalnız O vardır. Ve her şey gibi küçüklük de ona benzetilemez. Yani, bu sözleriyle Mevlâna'nın burada anlatmak istediği şey budur: Ey Allah'ım, Sen o kadar büyüksün ki, benim küçüklüğüm Senin yanında bütün değerlerini kaybeder ve ben bir hiç olurum. Şimdi tebliğe tekrar devam edebiliriz.

"Ey beni gökler içinde şaşkın ve kendinden geçmiş bırakan Yaradan, ne âlemdeyim? Bana ne kadar sonsuz bir gö-

rüş ufku kazandırdın; ben bunlara lâyık isem, şaşkınlığımı biraz azalt. Biraz bana beni ver. Ve artık bu beşerüstü yüzün kollarında biraz durayım. Ve Seni aramak için bir yön arayayım. Ve sonunda göreyim ki, her yerde ve her yönde aramak durmuştur. Ve yalnız Sen, her yerde Sensin."

Bu son cümle de bazı kimselerde, gene yanlış tesirler meydana getirebilir. Bunu önlemek için, burada tekrar durmak zorunda kaldım. Buradaki; Yalnız Sen her yerde Sensin." sözünden basit, izafî olanı mutlak olandan ayıramayan bir görüşle her şeyin -hâşâ- Allah olduğu mânâsını çıkarmaya eğilim gösterenler varsa onlara hemen arz edeyim ki, tebliğin mânâsı böyle bir fikrin anlamından çok uzaktır. Ve bu kadar basit bir düşünce ile ele alınması uygun olmayan bu mânâ, o kadar derin bir ruh hâlinin ifadesidir ki, bunu anlayabilmek için kesinlikle belirli bir duygu ve görgü düzeyine ulaşmış olmak gerekir. Mevlâna, bu tebliğini verirken vecd hâlinin öyle sarsıntılı bir anına geliyor ki, o sırada ilâhî titreşimlerin, varlığındaki şiddetli yansımaları karşısında o, hem kendisini, hem de bütün izafî kavramları unutuyor. Ve işte o zaman kendini bir boşlukta algılıyor. Mutlak'tan başka bir şey düşünemiyor, bir şey idrak edemiyor ve bir şey duyamıyor. Nitekim tebliğin sonraki kısmında da aynı ruh hâlinin devam etmekte olduğunu görüyoruz:

"Ümidine isyanla doluyum. Ben de bu derece kendinden geçmeye asla lâyık olmazdım. Bana neler yaptın ki aklım durdu? Meleklerinin çevremdeki titreşimlerinden bile haberim yok. Gözlerim, bütün alanındır.

İlâhî Murad, beni, işte beni ayrılığından kurtar. Ve artık kendinden geçmiş bir lâyıklığa doğru yükselen iradesizliğimi kendi duygumla yıka. O biraz ayılsın. Ve Seni sonsuzluk olup duyayım.

Ah... İşte bu da oluyor. Fakat Sen niçin sonsuzluk değilsin?.. Ondan daha öte, daha üstün ve daha başkasın?.. Seni andıkça bütün küreler birbiriyle kucaklaşır hâle gelirken, isminin azametine sığınıyor ve ruhumun derinlikleri ile örtünerek, kendimden geçmişliğimi ve ruhî utancımı uyutmaya çalışıyorum."

Bu sözlerin mânâlarını okudukça anlamak, anladıkça

düşünmek ve düşündükçe de tekrar okumak ihtiyacından kendisini kurtarabilecek az sayıda düşünür kişi vardır.

Eskiden beri kullanılmakta olan bir "ilâhî vuslat", ilâhî kavuşma deyimi vardır. Çok tehlikeli anlayışlara yol açması muhtemel ve mümkün olan bu sözü kullanırken de insan, dikkatli olmalıdır. Kendisinin derin ve olgun bir düşünce kabiliyetinden iyice emin olmayan bir kimse, böyle gerçekten tehlikeli bir kavramı kendisi yorumlamaya kalkışırsa, kötü bir duruma sürüklenmiş olabilir. Bu deyimden bizim anlayabileceğimiz şeyin ne olduğunu, şimdiye kadar geçen düşüncelerimiz yeterli derecede gösterir. Buradaki kavuşma kavramını biz ancak, çok şiddetli ve ateşli ilâhî bir aşkın, ruhta duyulan ve vecd, gaşy (sevgi ve heyecandan doğan coşkuyla bayılıp kendinden geçme) hâlleriyle ifade edilebilen, tarifi imkânsız derin sevinç ve mutluluğun eş anlamlısı olarak kabul ederiz. Yoksa, Allah'la yek vücut olmak şeklinde değil!..

O aşk ki, ne duraklama tanır, ne aşaması bellidir ve ne de son bulacağı bir noktası vardır. Daha önce Allah duygusunun başında sevginin geldiğini söylemiştik. İşte ilâhî aşk, bu sevginin, bir insanoğlu tarafından dünyada iken, Allah yolunda açılan son kudret kapısıdır. İnsan bu aşk vadisinde derinleştikçe küçüklüğünü duyar, küçüklüğünü duydukça vazife ve sorumluluklarını idrak eder, vazife ve sorumluluklarını idrak ettikçe emek ve çabası artar, emek ve çabası arttıkça kudretleri yükselir, kudretleri yükseldikçe daha büyük, daha ileri vazifeleri ve işleri kabul eder ve yapar ve daha büyük işleri yaptıkça da kendisini Allah'a daha yakın görür. İşte bir dolaşım. Fakat bu dolaşım, bir daire gibi olduğu yerde dönüp durmaz bir helezon hâlinde sonsuz dorukların sonsuz zirvelerine durmadan, dinlenmeden yükselir ve yükselir.

Gene kıymetli dostumuz Mevlâna, aşağıya naklettiğimiz diğer bir duası ile bu dolaşım içine karışmanın yolunu tutmuş mutlu kişileri, sihirli bir tesirin derin hazları içinde bırakacaktır.

Mevlâna Celâleddin-i Rumî: (21.2.1948)

"Gene sarhoşum... Gene bu konu beni, ufukların titre-

diği şu velût (doğuşa sebep olan) anda perişan eyliyor. Ruhum bütün sonsuzluğu kucaklasa..."

Buradaki sözlerin mânâsını iyice anlayabilmek için "ufukların titrediği" konusu üzerinde biraz durmamız gerekecektir. Az çok yükselmiş ruhların bulundukları ruhsal bölgelerin, yani spatyomun oldukça ileri basamaklarının varlıkları üzerinde Allah'ın ismi -gene kendilerinden aldığımız bilgilere göre- şiddetli titreşimler meydana getirmektedir. Bazı ruhlar bunu, kendileri için dayanılmaz büyük bir sarsıntı hâlinde duyduklarını söylerler. İşte bu titreşimlerin, bu sarsıntıların, yüksek ruh âlemlerindeki varlıklar üzerinde meydana getirdiği şiddetli izlenimler, bütün ufukların harekete geçmesi ve mânâlanması (Çünki oralarda her hareket mutlaka bir mânâ ile biraradadır.) ve nurlarla dolması şeklinde belirtiler gösterir. Oralarda beliren bu mânâlar; önüne geçilmez birer kudret hâlinde varlıklara sevginin, fedakârlığın, vazifenin, büyük ve ilâhî misyonların yollarını gösterir. İşte spatyomun ileri bölgelerindeki, bizim kolay kolay sezemeyeceğimiz sonsuz hayat tarz ve şekillerinden bir tekinin belki en küçük bir parçası da budur.

Tebliğe devam ediyoruz:

"Hâlâ aşk nedir bilemiyorum... Her an O'nunlayım. Ben nasıl olur da Allah'a varırım?.. Büyüyen sırlar, küçülen insandır. Bu acizlikler anlaşıldıkça, kudretler aranır. Ve nihayet biz de insanız ve aramaktan daha doğru bir şey bulamadık. Hâlâ aşk, hâlâ ümit ve belki de ebediyen bunlar."

Bu sözlerde gizli bulunan derin hakikat şudur: İnsan tekâmül ettikçe aczini anlar, aczini anladıkça Mutlak'a ait olan sırlar onun etrafını sarar, bu sırlarla kendini çevrilmiş gören insan, küçüklüğünü duyar. Fakat bu küçülüşünü duyması, birtakım yollardan ondaki ilâhî aşkı arttırır, ebedî mutluluk ümidini kuvvetlendirir. Bu hâl böylece ebediyen devam eder, fakat o, hiçbir vakit Allah'la yek vücut olmak şöyle dursun, onunla arasındaki mesafeyi bir zerrecik bile kısaltamaz, çünki aslında kendisiyle Allah arasında böyle bir mesafe asla söz konusu değildir ve olamaz. Gene tebliğe devam ediyoruz:

"Hey Tanrım, ne büyüksün!.. Ne âlemler, ne zerre, hük-

münde tek bir ifadeye varamayacak kadar değersiz. Fakat bendeki aşkın... Bu nedir? Onu bende görünce, Senden başka bir şey düşünemez oldum. Ve mutluyum. Fakat ıstırabım, ebediyen ayrılığının veya her an kavuşmanın sarhoşluğu yüzündendir."

Bu sözlerdeki mânâ da açıktır ve anlayışımıza göre şöyledir: Allahım, Sen o kadar büyüksün ki, büyüklük kavramı, Senin yanında hiçbir değer ifade etmez. Fakat öz varlığımda kabaran aşkın, bendeki bütün bu kâinat hakkındaki büyüklük kavramlarını yok ediyor ve varlığımı dolduruyor. O zaman yalnız Seni duyuyor ve bundan mutlu oluyorum. Fakat tekrar kâinata döndüğüm zaman aşkımın kaybını duyuyor ve ıstırap çekiyorum.

Tebliğe devam ediyorum:

"Ben demek ki, ne kadar büyüksem o kadar bilinmiyorum. Demek ki Sen ne kadar büyüksün ki, o kadar Bilinmeyensin... Ben ne kadar yükseleyim ki, Sana varılamayacağının kesin hükmünü verebileyim? Ben, ancak yükselmedikçe böyle bir hükme ulaşamayacağımı zannederken, küçülmek isteyenler var."

Son cümlenin mânâsı açıktır. Burada, Allah'la yek vücut olduklarını veya bütün ferdiyetlerini Allah'ta kaybedip son bulmak suretiyle -hâşâ- Allah olduklarını sananların, ruhlarını yükseltmedikçe bu yanlış kanaatlerinden kurtulamayacaklarını söyleyen bu kıymetli varlık, kendisinin böyle bir hataya düşmekten uzak olduğunu ifade ederken, hâlâ böyle yanlış bir yolda yürümekte ısrar edenlerin var olduklarından şikayet etmektedir.

"Hüküm yok, hak var."

Bu söz de mânâlıdır. Hakikat; bizim, şunun veya bunun hükmünde değil, hakkın kendisindedir. Hiçbir kuvvet hiçbir kuruluş, hiçbir göreceli değer; gökyüzünde bütün berraklığı ile parlayıp durmakta olan bir güneşi inkâra sebep vesile oluşturamaz. O hâlde hakikati ondan bundan değil, kendi vicdanında beliren hakkın kendisinden öğrenmelidir. Fakat bunun için de, daima tekrar ettiğimiz gibi, önce vicdanının sesini duymasını bilmek, sonra kendi vicdanının hürriyetini kazanmış olmak gerekir.

"Her şey var, sınır yok... Akıl var, her şey ondan yukarı ve hesapsız.

Hey Tanrım, bunca yıldır dünyanın dört ucundan Sana yalvarışlar yükselir. Sana birer biçim biçerler, birer isim bulurlar, birer ayin gösterirler. Fakat ben Seni Senden gayrı düşünemiyor ve bu yüzden azabımı bin katlı duyuyorum."

Bundan sonraki sözleri daha iyi anlayabilmemiz için, son cümleler üzerinde biraz durmamız gerekiyor. Bu sözlerle kastedilen mâna şudur: Allahım, ben Seni benim anladığımdan başka türlü düşünenlerle beraber değilim. Kimisi Sana bir biçim, bir şekil vermiş, kimisi Seni beşerî mânâdaki isimlerle anmış, kimisi de maddî ve dünyevî değerlere dayanan birtakım ayinler düzenlemenin usullerini göstererek, Seni kutsal saymaya çalışmıştır. Fakat ben bunların hiç birisi gibi düşünmüyorum. Çünki ben Seni, senden gayrı hiçbir şeyle kıyas edemiyor ve anlayamıyorum. Ve bu da benim azabımı arttırıyor çünki...

O putun önünde, bir tan zamanının serin ışıkları altında secdeye varmış mutekit!... (inanç sahibi kişi) İşte duyduğu ve duyacağı en gerçek kavuşma İNSAN için o anda ve orada... Ben de ebediyen bir puta ellerimle sarılıp ağlayabilseydim. Nasıl olsa burada da konuşmuyorsun, nasıl olsa buradaki dilin sonsuzdur. Ve ben onu senden daha ileri olmadıkça anlayamam... Demek ki (Ben de o mutekit gibi yerimde hareketsiz kalsaydım -yazar-) put benim boynumda olacaktı. Onu kendi sınırımda anlayacaktım."

İşte iyice düşünmeden, duymadan ve hakikatlere az çok nüfuz etmiş olmadan, mânâsı kolay kolay anlaşılamayacak kadar derin ve engin bir ifade!.. Belki değerli insanlara küçük bir hizmette bulunmuş olurum diye, ben de bu sözlerden çıkarabildiğim mânâyı yazacağım.

(Çevremde, eşyadan birine veya kendine veya şuna buna Allah diye tapan ey insan! Sen bu konuşmayan ve sana hiçbir şey söylemeyen putunu bağrına samimiyetle bastığın anda, onunla birleştiğini duyuyor ve Allahınla, yani bu putunla gerçek kavuşmanı idrak etmiş olduğunu sanarak mutlu ve kutlu oluyorsun. Ben ise senin gibi yapamam. Fakat senin, putuna bu kadar kuvvetle sarılarak kendinin Al-

lah'ına ulaştığını sanmandaki samimî inanışından doğan mutluluğuna imreniyorum. Ve işte Allah'ı kendisinden başka hiçbir şeyle düşünmemem, senin sandığın ve inandığın kavuşma tarzında onunla birleşemeyeceğim hakkındaki imanımı arttırdığı içindir ki azabım çoğalıyor. Fakat ben Allah'ı o kadar özlüyor, O'na o kadar yakın olmak istiyorum ki, mademki bu kadar yol yürüdükten sonra dahi ulaştığım bu basamakta gene O'nunla konuşamıyorum, gene O'nun dilinden hiçbir şey anlayamıyorum ve mademki ebediyen mümkün göremediğim, senin anladığın mânâdaki kavuşmaya erişmek umudunu kaybetmiş bulunuyorum; bari hiç olmazsa ben de Senin gibi kalsaydım da, benim de boynumda daima taşıyabileceğim, konuşmayan, bir şey anlatmayan, fakat her an bağrımda olan bir putla kavuşmamın gözü kapalı mutluluğunu ve şimdiki hâlime göre daha basit kudretlerim içinde Allah'la birleştiğimi sanmak mutluluğunu senin gibi duyabilseydim.)

Tebliğe devam ediyoruz:

"Sen ne yaptın, ey Büyük Tanrım: Sen beni büyüttükçe önümden, ufkumdan uzaklaştın. Ne kadar genişledimse o kadar Sana varılamayacağını anladım. Fakat ne tuhaf! Her yerde, her şeyde sensin. Ve bu, işte biricik tesellim. Dünyada zerrenin, burada mesafelerin sonsuzluğu içindesin. Sana bin şükür ve hamd ve bin canla minnet ey Büyük Allah ve Ebedî Ezelî olan Kudret!..."

Tebliğin son kısımları üzerinde ayrıca açıklamaya gerek kalmıyor. Bu satırlar üzerinde biraz düşünmek zahmetine katlanmak isteyen her insan, yüksek mânâdaki kavuşma kavramının, basit ve maddî mânâda anlaşılan ve inanılan kavuşma kavramından büyük mesafelerle ayrılmış bulunduğunu idrak etmekte gecikmez. Ve varlıklara mukadder ilâhî bir bağış olan Allah'a yaklaşmak konusunun; ancak Allah yolunu ve emirlerini tutmak ve bu kazanca yeterlilik derecesinde hak elde etmiş olmak hakikati çevresinde toplandığını anlar.

İlâhî Kudret Kavramı Üzerinde Bir Düşünce

Her şeyi yaratan, her şeye vücut veren Allah'ın kudreti her şeyde, her varlıkta belirir. Ve ancak bu kudrettir ki eşyayı, var olan kâinatı ve bütün varlıkları ayakta tutmaktadır.

Ruhlar ilâhî birer lemadır derken onların, diğer eşya ve varlıklar arasında ilâhî bağışların en büyüğüne kavuşmuş oldukları kavramını da belirtmiş oluyoruz. İşte "Allah, insanları kendi suretinde yarattı" sözünün mânâsı, mecazen böyle ifade edilmiş oluyor. Fakat Allah'ın kudreti her zerrede, her yerde ve her varlıkta bulunmaktadır, sözü insanı yanıltıp da, kâinatı Allah'ın parçaları veya hayaliymiş gibi kabul eden, eski zamandan kalma inançlara sürüklememelidir.

Kâinatın bütünü birarada düşünülünce Allah kavramı tam olarak meydana çıkar gibi çok maddî ve aynı zamanda çok yanlış bir fikir sapkınlığına kapılmamak da gerekir. Allah bölünme ve parçalanma kabul etmez. Allah'ın kemâlinde eksiklik ve tamlık da söz konusu olamaz. Ondan bir şey eksilmez. Ona bir şey ilâve edilmez. O, var olan her şeyin ve kâinatın bağlı bulundukları yasaların icaplarından olan değişmelerin hiç birisine bağlı olmaz. Hiçbir olay O'nda en küçük bir tesir meydana getiremez. Çünki bütün bu olayları, bu değişimleri ve kâinatın bütün bu oluş hâllerini idare eden ilâhi kanunlar ve onların icapları ancak, Allah'ın emri ve muradı altındadır. Mutlak Kemâl olan Allah, gelip geçici emirlerin ve isteklerin karşısında güçsüz ve zayıf olmaz. Böyle düşünmeye kalkışanlar, Allah'ın kudretini, yaratıcılığını ve dolayısıyla Mutlak'ı, yani Allah'ı inkâr etmiş olurlar.

Allah, kâinatı kendisine bir mesken veya destek olsun diye yaratmamıştır. Çünki böyle bir düşünce ancak, insanlık zaafının ve ihtiyaçlarının sonuçlandıracağı bir tasavvur olabilir. Halbuki Allah böyle zaaflardan ve ihtiyaçlardan arıdır.

O hâlde kâinatta bulunan Allah'ın kudreti; Allah'ın parçaları veya bütün hâlindeki varlığından ayrılmış par-

çaları değildir. Böyle bir şey ne olabilir, ne de düşünülebilir. Allah'ın kâinatta bulunan kudreti, onun var edici muradının, bütün varlıkları yaratan ve yaşatan hareketlere vücut vermesi, onlara hâkim olması ve onlarda ortaya çıkması olarak düşünülebilir. Fakat bunu söylerken maddî düşüncelerden kesinlikle ayrılmış olmak, daha doğrusu bu sözü beden diliyle değil, ruh diliyle ifade etmiş bulunmak gerekir.

Elimde tutmakta olduğum şu kalem, bir insan icadıdır. Fakat bu, maddî bir olay ve beşerî bir görüştür. Halbuki bu kalemin madde hâlindeki varlığı ve kalem olarak görünüşü ve kullanılmaya elverişli bir durumda bulunuşu, ancak bildiğimiz ve bilmediğimiz birçok doğa yasalarının icaplarına göre birer olaydır ki, bu yasalar var olmasaydı veya başka türlü görünseydi, hiçbir insan kudreti bu kalemi yapamaz ve kalem hâlinde kullanamazdı. Fakat bu doğa yasaları nedir? Bunlar ilâhî Murad'ın belirtileri olan kesin ve değişmez yaptırımlardır. İşte İlâhî Kudret'in eşyadaki en küçük varlığının, en küçük belirtilerinden birisi hakkında bu misalle basit bir fikir vermiş olduk. Şu hâlde Allah'ın kâinatta bulunan kudreti demek, onun var edici, vücut verici ve yaratıcı muradının belirtileri olan yasaları demektir ki, bu yasalar, bütün kâinatın yaratılışlarında, belirtilerinde, olaylarında ve varlıklarında hâkimdirler. Bunlardan bir tanesinin en küçük icabı, birçok olayların, birçok varlıkların, birçok düzenlerin, o icaba göre bir anda değişmesi, var veya yok olması sonucunu verebilir. Onun içindir ki, gene İlâhî Yasalar'ın maddelere ait kısımları olan ve doğa yasaları adı altında anılan yasalar da İlâhî Yasalar gibi ezelîdirler, ebedîdirler ve değiştirilemezler.

Fakat gene tekrar ediyorum: Bütün bu yasaların koyucusu ve sahibi olan Allah, nasıl olur da bir an için bile bu yasaların etkisi altına girebilir? Bunu düşünebilmek için insanın, çok az düşünce yeteneğine veya hiç düşünememek yeteneksizliğine mahkûm olduğunu kabul etmemiz gerekir. Çünki eğer Yaradan, yarattığı yasaların icaplarına uymak zaruretine karşı güçsüz olsaydı, kendisinin de bu icaplara göre sürekli olarak değişmesi, eksilip çoğalması, toplanıp dağılması gerekirdi. Fakat o zaman bu yasaların bilmediği-

miz ve asla bilemeyeceğimiz büyük amaçlarını belirleyen ve o amaçların gerçekleşmesi için değişmez ve ebedî düzenler koyan Büyük Sebep Yaradan nerede kalırdı? Sürekli olarak değişmesi gerektiği kabul olunan bir varlıktan, böyle değişmez, ebedî ve ezelî düzenler ve yasalar koyabilmek kudreti nasıl beklenebilir?

İşte bin bir dereden su getirerek, birçok acayip ve aklın asla kabul edemeyeceği tarzda birbirini tutmayan yorum ve tevillerle böyle sakat bir düşünceyi kabul eden ve savunanlar, görgüsüzlüğün ve tecrübesizliğin açık bir örneğini vermektedirler.

Kâinatlar içinde, varlıkların yetenek ve fonksiyonları birbirine göre daha yüksek bağışlara sahip oldukça, onlarda meknuz bulunan ilâhî kudretin belirtileri ve kapsamları o oranda artar. Kâinatlar arasında pasif durumdan aktif duruma geçmiş olan ruhların, elbette diğer varlıklar arasında, bu bağış ve kazançlardan en çok nimetlenmiş ve yararlanmış bulunduklarını kabul etmemiz gerekir.

O hâlde kendilerinde mevcut ve meknuz bulunan ilâhî kudretin belirtilerini ruhlar, şuur ve idraklerinde meydana gelecek genişleme ve kapsam artışı oranında anlayacaklar ve duyabileceklerdir. Bu ne demektir?

Her zerrede, her varlıkta, her şeyde olduğu gibi ruhlarda da, Allah'ın muradının belirtisi olan ilâhî kudret onların yaratılışlarından itibaren bünyelerinde vardır ve gizlidir. Fakat bu kudreti ruhtan ayırmak mümkün değildir. Çünki onun, ruhtan bir an için bile ayrıldığını düşünmek, ruhun o anda yok olduğunu kabul etmek olur. Çünki aslında ruhta var ve saklı olan ilâhî kudret, Allah'ın var edici muradının bir ifadesidir. Ruh ancak bu kudretin mevcudiyeti ile var olabilir. Ve bu kudretin varlığı ile ayaktadır. O hâlde, bu mânâya göre, ruhtaki varlığına inandığımız ilâhî kudreti ruhtan ayrı bir şey olarak düşünemeyiz. Ruh varlığı ilâhî kudretsiz olamaz, ondan ayrılamaz. Fakat bu söz hiçbir vakit ruh -hâşâ- Allah'tır demek mânâsını taşımaz. Yani buradaki ilâhî kudretten kastedilen mânâ Allah'ın kendisi değil, O'nun muradı ile gerçekleşen, gene O'nun yarattığı yüksek kudretler demektir. İşte, "Enel Hak", diye bağıran adam, eğer sözlerinde

samimî idi ise ve bunu içinden bir şeyler duyarak söylemiş bulunuyorduysa mazeretlidir. Çünki o, bu sözün ancak, içindeki kudretin kendi idrakine ulaşabileceği kadarını duyabilmiş olmakla, hissettiği sarsıntıdan doğan bir coşkulu kendinden geçme ve bayılma hâlinde o sözü söylemiş olmalıdır. Halbuki bu kudret öyle geniş kapsamlı ve öyle sonsuzdur ki, o andaki idrakinin dışında bulunan bu kudretin sonsuz belirtilerine oranla, onun bu duygusu bir zerreden ibaret kalacaktır. Bununla beraber onun, henüz bu yüksek duygusuna alışkın bir dönemde bulunmayışı, kendisini, kendine ulûhiyet vasfını vermek hatasına sürüklemiş olabilir. İşte bu hâlin bile bir anlık düşünülmesi, insanın ne kadar büyük nimetlere ve ilâhî bağışlara erdirilmiş olduğunu göstermeye yeter.

Şu hâlde her ruhta var ve saklı olan bu ilâhî kudretin insandaki gelişme derecesi çeşitlidir. Acaba bu gelişme aşamalarının çeşitliliği neden meydana gelmektedir? Ruhlar cansız eşya gibi yaratılmamışlardır. Onlar, ilâhî kudretin eşyaya oranla daha kapsamlı nimetlerinden yararlanmak kaderiyle yaratılmışlardır. İşte bu kudret, bizim henüz bilmediklerimizin yanında, onları bir de yüksek bir tesirlilik ve idrak sahibi olmak özelliği ile sıfatlandırmıştır. Fakat bu tesirliliğin ve idrakin ve daha bilmediğimiz sayısız ruh melekelerinin gelişmeleri, bazı yasaların icaplarına bağlı birçok olayların meydana gelmesiyle mümkün olur. Bu olayların akış hızı yavaştır. Fakat bu akış hiçbir zaman durmaz, geriye dönmez, daima ileri, daima yukarı ve daima Allah'a doğru yükselir. İşte bu yürüyüşle birlikte insanda bulunan kudretler artar ve varlıklar arasında çeşitli seviyelerdeki kudret farklarının meydana gelmesine sebep olur. Bu yükseliş acaba ne vakte kadar devam eder? Ebediyen... Çünki insanın içinde taşıdığı kudret sonsuzdur. Ve bu sonsuzluk, o kudretin belirtilerinin de sonsuzluğunu gerektiren bir hâldir. İşte bu gelişmenin adına biz tekâmül diyoruz. Tekâmül sonsuzdur ve sürekli bir akışla durmadan yürür gider. Şu hâlde, tekâmül meydana geldikçe, ruhun gelişen bütün melekeleri gibi, idraki de artacaktır. İdrak arttıkça, ruhta saklı bulunan, ilâhî titreşimler hakkındaki anlayış ve duyuş imkânları da o oran-

da çoğalacaktır. İşte bu titreşimlerin ve kudretlerin artması sonucunda meydana gelen olaylar, büyük birer değer olarak, ruhun kâinatta aktif, kudretli ve yapıcı bir etken hâline gelmesine yardım edecektir ki, tekâmülden bizim şimdilik beklediğimiz amacın ilk aşaması da budur. Ve ruhlar; tekâmül ettikçe birer ilâhî unsur, Allah'ın kanunlarını uygulayan birer hizmetkâr, ilâhî işlerde bütün varlıklarıyla gönüllü olarak çalışan birer vazifeli hâlini alacaklardır, sözünün mânâsı da böylece açıklanmış olur.

Tekrar ediyoruz: İlâhî kudret asla Allah demek değildir. Allah'ın bütün kâinatlara yaygın muradını taşıyan yasaları ve bu yasaların görünen belirtileri, ilâhî kudretin başka bir tarzda ifadesidir. Bu kudret, insanların birer taş parçası gibi durağan ve hareketsiz kalmalarını hiçbir zaman hedef almamıştır. Ve bunun aksini de hiç kimse iddia edemez.

O hâlde, sevgili dostlarımızın ve bizi anlamak isteyen fikir ve duygu sahibi insanların ve varlıkların dikkatli bakışlarından uzak değildir ki, aktif olmak zorunluluğuyla yaratılan ve bu zorunluluğun sürekli olarak gerçekleşme yolundaki belirtilerinde doğrudan kendilerinin etken olmaları gereken ruhların, bütün diğer melekelerinde olduğu gibi, iradelerinde de tam anlamıyla bağımsız olmaları gerekir. Çünki iradesiz etkinlik düşünülemez. Ve etkinlik (faaliyet) kavramı, irade kavramından ayrılmaması gereken bir kavramdır. Bu irade, dünyamızda, ister görünür olsun, ister olmasın, daima vardır.

İşte, ruhun bütün yetenek, kudret ve melekeleri, kendisinde gizli ve toplanmış bulunan ilâhî kudretin icap ve zaruretiyle gelişir. Ve bu gelişme meydana geldikçe, o kudretin ruhtaki sonsuz görünüşlerinin, sonsuz imkânlar içinde, sonsuz ve sürekli bir akış ile her türlü belirtilerine yol açılır. Ve işte bu karmaşık, fakat hiçbir şeyle durdurulması mümkün olmayan ilerleyiş hâli, kâinatta ayrıca bir kâinat olmak kıymet ve kaderini ruha bağışlar.

Demek ki ilâhî kudret, insan ruhunda vardır ve gizlidir. İnsan bu kudreti duyabildiği ve anlayabildiği oranda Allah'a yaklaşmış sayılır. Bu kudretin insan ruhunda bir son aşaması söz konusu olmadığı için, onu duymanın son bulduğu

bir duygu ve idrak haddi de düşünülemez. Bundan dolayı, Allah'a yaklaşma deyiminin, günün birinde sona erecek bir hareketi veya bir sona erme noktasını ifade etmekte olduğunu bu bakımdan da kabul edemeyiz. Her şeyde var olan ve her şeyde ebedî bir hayat kaynağı hâlinde bulunan ilâhî kudret, yani Allah'ın emirlerini taşıyan yasalarının kâinattaki belirtileri, ruhların da sonsuzluğunu zorunlu kılmıştır.

Allah'a yaklaşmanın, yani bu ilâhî kudreti, daha doğrusu Allah'ın emirlerinden doğan yüksek ve aşkın ruhsal titreşimleri ve hareketleri duyup idrak edebilmenin, karşılaşılması kaderimiz olan büyük haz ve mutluluklarına -özellikle ilk zamanlarda- henüz alışamamış bulunanların bazen dayanamamaları ve bunun sonucunda da bazı ruh sarsıntıları geçirmeleri ve bu sarsıntı ile Allah'ın kendi içlerinde bulunduğunu sanmaları gibi hâllerin meydana gelmesi mümkündür. Bu hâl önce samimiyetle başlar ki bu takdirde, bunu yapan kimse mazeretli sayılır. Fakat zaman geçtikçe, bu anlayış kökleşir, körü körüne uyulması gereken bir tarikat hâlini alır ve o zaman artık o iç nurunu, yani ilâhî kudreti, içinde göremeyen ve hatta görmesi o anda söz konusu bile olmayan başka insanlar da aynı şekilde sadece, öyle imiş diyerek kendilerini Allah ile yek vücut saymaya kalkışırlar. Ve işte o zaman, bu yola düşen birçok kimsenin ruh selâmeti, gerçek tehlikelerle karşı karşıya gelmiş bulunur. Ve bunlar, geçici, görünürde ve aldatıcı bir ruh huzuru ve ruhsal zevk vaatleri içinde, gelecekteki zarar ve kayıplarının bilmeden, beşiğini hazırlarlar.

Bunun aksine, içlerindeki nuru, yani ilâhî kudretin yüksek görüntülerini gördükten sonra, onlardan almış oldukları hızla yerlerinden birer ok gibi fırlayıp, ilâhî vazifelerini idrak etmek yolunda harekete geçen insanlar, büyük ve gerçek mutluluğun eşiğine ayaklarını basmış olurlar. Bunlar, içlerindeki o çok büyük kudretin meydana getirdiği mecburiyetle, kendi güç ve dayanıklılıkları derecesine göre, önce insanlar arasındaki insanlık vazifelerini ilâhî kanunlara uygun olarak ifa etmekle işe başlarlar. Dünyada iken, diğer insanlara karşı, başta sevgi olmak üzere, insanları birbirine yaklaştırıcı ve böylece kâinatın düzen ve genel uyumuna

varlıkları yöneltici yardım, şefkat, merhamet, iyi ahlâk ve özellikle feragat ve fedakârlık gibi insanı Allah'a yaklaştırıcı duyguları beslemeye ihtiyaç hissederler. Ve asıl önemli olanı da, hareketlerini bu duygularına uygun hâle getirmeyi kendilerine bir âdet edinmiş olmalarıdır. İşte dünyada iken böyle alçakgönüllülükle başlanan bu ilâhî vazifeler, başka âlemlere geçişten sonra, bundan çok daha geniş ve kapsamlı şekiller alır ve insanı, büyük mutlulukların kaynağı olan yüksek âlemlere doğru yıldırım hızıyla çekici hareketler, birbiri ardından onun ruhunda canlanmaya başlar. Böylece, bir insan artık Allah yolunun korkusuz, endişesiz, geleceğinden emin, kudret sahibi, kahraman bir yolcusu olur. Ve artık onun kaderi çok yükseklerde bulunur. Bu yüksek kader içinde, hiçbir insanoğlunun aklına bile gelmeyecek olan hazlar, sevinçler ve mutluluklar vardır. Bu kadere ve nasibe ulaşabilmiş olan insan, Allah yolunda diğerlerine göre çok ilerlemiştir. Ve böylece o, kendisini süflilikten (Alçaklıktan, bayağılıktan, değersizlikten) kurtarmış, yüksek duygu, düşünce ve kudretlerin sahibi hâline getirmiştir. O artık, karanlıkların bilinmeyen kalmış, avare bir şaşkını değil, Allah'ın kendisine büyük vazifeler vermesi lûtfuna lâyık olmaya çalışan ve aldığı vazifeleri sonuna kadar ifa etmek için göstereceği fedakârlığı büyük bir zevk edinen, yüksek âlemlerin aydınlığı içinde güneş gibi parlayan bir varlık, bir büyük kıymet ve her zerresinden bir mutluluk tufanı fışkıran bir nur kaynağıdır.

Ulu Tanrı, hepimize mukadder kıldığı bu büyük günlere bir an evvel kavuşmamız için gerekli kudretlerin başında bulunan imanı, sevgiyi ve fedakârlık duygusunu ruhumuzda hızla geliştirici sebepleri lütfen yaratsın. Bizleri ilâhî yolun sadık, hakikî ve bütün menfaat duygularından kurtulmuş, temiz kalpli, iyi niyetli yolcularından eylesin. İnsanlığı, bu mutluluk verici yüksek ve temiz yoldan her an biraz daha uzaklaşmaya yönelten bütün nefsanî, bencilce ve düşmanca hırsların karşısında zayıf ve güçsüz olmaktan korusun.

Allahım İçin

İçimde bir susuzluk var!.. Bu susuzluk bir hasret, bir

özleyiş, bir aşk, bir ateş oldu ve bu ateşin her alevi, sonsuz bir varlık denizi içinden bir yakarış, bir imdat isteme, bir teslimiyet hâlinde yükseldi...

Bu sonsuz varlık denizinde dünyalar, âlemler, kâinatlar ve kâinatlar... sonsuz kâinatlar var!..

Bugün, yarın, gelecek bir gün, ebediyet... ve ebedî oluşun sonu gelmeyen ve gelmeyecek olan ebetleri var!..

Varlıklar, kudretler, kudretlerin kudretleri olan kudretler...ve gene kudretlerden daha kudretli kudretler var!..

İşte buraya gelince varlığım; büyük bir idrak alanından kanatlanarak, önümde perde perde açılan, bilinmeyen ve sırlarla dolu aydınlıkların, her birinde binlerce mânâ saklı ruh okşayan titreyişleri arasında yükseliyor. Ve ruhuma çarpan her titreşim, ondan kopardığı bir parçayı bütün bir varlık ve yokluk denizinin Tek Sahibi ve Yaratıcısı olan Tanrı yolunun kahraman yolcularına armağan ederken, bu armağanı diğer kudretli yükseliş vasıtalarının yanında, kendilerine küçük bir basamak yaparak, Rabb'e doğru yükselmek mutluluğuna eren sorumlu varlıkların sevinç ve mutluluk haykırışları, Allah'ın daha nurlu, daha aydınlık, daha tarifi imkânsız güzellik, mutluluk ve görkemlerle dolu yollarının kapılarını ruhumda, sonsuz ufuklar arkasından gelen ufuklar hâlinde açmaktadır. Ve işte o zaman ben, Allah'a tam bir teslimiyeti ifade eden yaklaşma duygusunun; o anda yükseldiğini idrak ettiğim varlığımın küçüklüğünü ve hiçliğini bana duyuran tatlı kucağında kendimi kaybediyorum.

Ey bu sonsuz kâinatları Yaratan!..

Ey bu ebede kadar oluşun sonu gelmeyen ebetlerini Var eden!...

Ve ey bütün bu zaman ve mekân sonsuzluklarıyla ve ebede kadar oluşun ebetleriyle boy ölçüşen varlıkların, kudretlerin ve bu kudretlerden daha üstün kudretli olan sonsuz kudretlerin Yaratıcısı Ulu Tanrım!.. Seni anlayamıyorum ve asla anlayamayacağım... Fakat senin ilâhî ismin karşısında içimin yandığını duyarken, bu yangının zamanı ve mesafeleri aşan kızgın alevleri, avucunun içinde tuttuğu varlığımın her zerresini, doğrultusu, yeri ve yönü var olmayan, ama var olmayanı da var eden Sana doğru bir hasret, bir özleyiş, bir aşk, bir yakarış ve yalvarış hâlinde yükseltiyor... Allahım,

onları lütfen kabul et.

Ey Ulu Sahip!.. Özlediğim kadar duyamadığım ve doyamadığım Varlığının ruhumdaki ateşi ile mutluyum... Ebedî olan bu ateşi, her an daha kızgın eyle ki, mutluluğum artsın ve son bulmasın!.. Ve sana olan ebedî aşkım, hasretim ve ebedî yakarışım ve imdat isteyişim; bütün beşerî kimliğini sonsuz bir ezelde terk ederek, sonsuz ebetlerin kucağında dinlenebilecek bir gücün eşiğine ulaşsın!..

Ey Allahım!.. Küçük varlığımı bir kâinata bedel kılan Senin Mutlak Kudretin karşısında ben bir hiç oldum. Ve bu hiçliğimden duyduğum kutluluk, kâinattan üstün mutluluklarla varlığımı doldurdu. Sana nasıl hamd edeyim? Ve bana bol bol verdiğin aralıksız bağışlarının yükseltici kollarında büyüyen varlığımın Sana olan şükranını, hangi âciz dilimle ifa eyleyeyim?..

Borcumu ödeyebilmek için değil, fakat emrinde olan bütün varlığımı ve hiçliğimi, Senin İradene, Senin İlâhî Muradına teslim etmenin tükenmez hazlarını ve mutluluklarını biraz daha fazla soluyabilmek için, ebediyen yemin ettiğim bu teslimiyetimin artışı son bulmasın yarabbi.

Ey Büyük Tanrım!.. İçimdeki susuzluğun, hasretin, özleyişin, aşkın ve ateşin, kâinatlar değerindeki mutluluklara beni ulaştırmasına yol açan bu ezelî ve ebedî teslimiyetimin bendeki idrakini lütfen arttır. Ve varlığımın ebediyeti boyunca ilâhî emirlerinin uygulanmasına memur, bütün yarattığın varlıklara karşı faal, fedakâr, özverili, şefkatli, merhametli, faziletli bir kulun olmak hususunda vermiş olduğum kararı destekleyici yardımları ve sebepleri yaratarak, beni küçük bir hizmetçin olmak kutluluğundan bir an ayırma.

Ey Yaradanım!.. Bütün varlıklara ve insanlara aynı derecede ihsan buyurduğun bu yüksek kaderi, onların da birer birer duyabilmeleri için kendilerine kudretler, yardımlar ve yardımcılar nasip et. Ve dünyanın ağarmayan karanlık gecelerinde, ilâhî görkemin belki en küçük birer görüntü yeri olan kâinatların, varlıkların ve kudretlerin coşkun seller hâ-lindeki nurlarından habersizce, dalmış bulunduğu derin gaflet uykusundan beşerîyeti uyandırmaya gücü yeten, yüksek varlıklarını lütfen vazifelendir ve insanlara er geç kaderleri olan bu büyük mutluluğu bir an evvel duymak kutluluğunu bağışla. Sana yalvarırım Allahım.

EK

Burada sevgili okuyucularıma, elimizde bulunan kıymetli tebliğlerden birkaç tanesini daha bildireceğim. Bunlar, kitabımızın şekli itibarıyla metin dışı kalmakla beraber, bu kitabı iyice okumuş dostlarımız için, metindeki yerleri kolaylıkla belirlenebilecek öğretici değerler taşımaktadırlar.

Bu tamamlayıcı tebliğleri gözden geçirirken, özellikle iki nokta okuyucularımın görüşünde belirecektir. Bunlardan birisi, metinde geçen fikirlerle bu tebliğlerin noktası noktasına uyum hâlinde bulunuşudur. İkincisi ise, gene metinde geçen, ilâhî yol hakkındaki düşüncelerden biriyle veya diğeriyle bu tebliğlerin uygunuğunu araştırmakla, okuyucuların ruhlarında bu hususlara dair meydana gelecek yakınlığın artışıdır.

Mustafa Molla: (27.7.1948)

Soru- "Bütün ruh ve parça ruh arasındaki ilişkiyi anlatır mısınız?"

M. Molla- "Dağınık hatırlamalarınız anlaşılır olmaktan çok daha uzaktır. Önce ikinizin anlaşabilmeniz, daha doğrusu kutuplaşma olarak anlayabileceğiniz merakâver (telaşlı, kuruntulu) hâlden kurtulup, derin düşünmeye, sağlam duygu ve imana ilişkin bazı şuurlanmalara ve duygulara kavuşmanız sağlanmalıdır."

Bu uyarıdan anlaşıldığına göre, celseyi yapan ve bu soruyu düzenleyen iki zat arasında birbirine zıt iki fikrin sistematik olarak yerleşmiş olduğu ve her ikisinin de kendi görüş noktasında gelişigüzel ısrar ederek, bir anlaşma zihniyetiyle hareket etmedikleri ortaya çıkıyor. Devam ediyoruz:

"Bu böyle olduğu gibi:

1- Bilgi ve anlayış alanımızdaki kesinlik, günden güne çoğalacak ve size daha genel ve evrensel hakikatler açıklanacaktır.

2- İnceleme alanında bulundurduğunuz her türlü ruhî konu anlaşılabilecek çağa yaklaştırılmakta ve imkânlar ço-

ğaltılmaktadır.

3- Gelecekteki tebliğlere, -kısmet oluncaya kadar- beklemekle daha iyi nüfuz edebileceksiniz (Onları daha iyi anlayabileceksiniz). Şimdilik ikinizi de ilgilendiren bu basit açıklama ve örtülü anlatımlar bu kadar...

Allah ve iman bahsinde her zaman kanaat sahibi bulunmalısınız ki, insan ilâhî varlıktır. Fakat onun ilâhî tarafı ancak, Allah yolunda bulunmasından doğmuştur.

Allah küllî varlık değil, Allah ancak RAB'dır. Allah ki O'na varlık adını dahi verirken madde ve şekil hükümleriyle birleştirmek tehlikesi önünüzdedir.

Bu nedenle, şekle bürünmüş ve aşamalar aşmakta bulunmuş bir varlık olan insan veya her şey; ilâhî izin ve bütün kanunlar çerçevesinde sabit ve öylece ebedîdir. Eksiklik veya eksiksizlik, bölünme, ayrıntılar ve tamamlanma, uluhiyet, ayırıcı vasfı ile bağdaştırılamaz. Allah insanı, aslını saklamak özel maksadıyla yaratmış değildir. Sadece ona lâyık ve lâzım olan bir hayat aşaması bağışlamıştır. İleri vardıkça insanın kudreti ve zenginliği (bilgice) artar. Fakat artan ve eksilen bir varlık, insanın kendi kimliği ve karakteri icabıdır. Bu yönden, Tanrı'nın hiçbir şekilde sona erme içinde veya madde niteliklerinde tasavvur edilmesi imkânı yoktur. Allah'ı bu kadar da basit bir anlayışla olsun, tahayyül ve tefekkür yolu ile düşünmek elinizde ve dolaylı anlama alanınızda bir hâldir. Eğer Allah bir an gelip insanla kavuşacak olsaydı, O'nun şuurunda bir artışın meydana gelmesi gerekirdi. Mutlak Şuur, küllî şuur deyimi ile idraki mümkün ise bu ancak size göredir. Yoksa gerçek deyim bulmaya çalışılırsa Allah'a ancak Mutlak Şuur denebilir. Küllî şuur, nispeten, göreceli ve daha beşerîdir. Çünki bütün parçayı içinde bulunduracağı gibi, önde veya sonra aynıdır. Bu düşünce içine bütünden ayrılmış bir parça kavramı girer. Bu parçalar da bölünme içinde ve tekâmül aşamaları devamınca birer hareket hâlinde bulunurlar. Halbuki bütün varlıkların önü ve sonu ancak Yaradan'ın muradı içindedir. Ve bu da insanların bütünüyle düşünme ve tahayyüllerinin alanı dışında bir hususdur.

İnsan odur ki, Allah'ı nefsinde duyar. Fakat bu, Allah'la birleşme veya O'na seğirtme değildir. Allah yolundan uzak

düşmüş olmak da imkân dışıdır. Çünki her varlık, Allah'ın bir irade parçasını temsil eder ve kapsar. Bu ise ancak bir murat demektir. Gayrısı iradenin küllî veya cüzîsini ifade ve anlatma konunun aslı dışındadır."

Burada belirtilmesinde fayda gördüğümüz bir nokta var: Bu soruyu soran kişinin, insanın iradesini cüzî, Allah'ın muradını da küllî diye birbirine kıyaslayarak derecelendirmeye eğilimli olduğu görülüyor. M. Molla, önce bu sorunun cevabını o kadar açık olarak vermediği hâlde bunu izleyen gene aynı kişiler tarafından sorulan başka bir soruyu cevaplandırırken, sözü buraya getirerek, bu hususta daha açık fikirler veriyor:

Soru- "Allah'ı vücut kelimesi ile birleştirmek tehlikedir, buyurdunuz. Şu hâlde birlik vardır, vücut yoktur."

M. Molla- "Allah birdir. İlâhî birlik, beşerîyet veya kâinat veya sair yaratıklar ile ifadesi mümkün ve eş değildir. Çünki Allah bizce kavranması mümkün bir varlık olmamaktan başka, bizim sığamız ve nefsimiz içinde de herhangi bir tarzda yansıma yeri oluşturmaktan arıdır. O'na koşan, O'nu arayan, seven, O'ndan bir şeyler duyan biziz. Bunların hepsi kendi ifade ve kendi anlayışlarımızdan öteye varamaz. Allah, bakî ve ebedî ise bunun insanın bakiliği ve ebedîyeti ile ortak olan tarafı yoktur. Çünki insan, geçici âlemler, aşamalar ve çeşitli hâller geçirir. Bunlar beşerin mizacı keyfîyeti, yani kendi bünyesi icabıdır. İstediğinin peşinde yürür. Böylece putperestle Allahperestin burada herhangi bir gidiş zorluğuna uğradığı hesaplanamaz. Çünki ne varsa insandan insanadır. Allah fikri ise vicdanî ve gayri aklîdir."

Soru- "Vücudun birliği nedir?"

M. Molla- "İlâhî birlik... Bu bir kere bizim sanımız!... Çünki Allah'ın birliği ifadesi, ancak çokluğu ifadesiyle çevrelenir. Oysa ki Tanrı bir rakam ifadesinden öteyedir. İkincisi, "Allah birliği içre bir küldür sözü diğer parçaların onunla aynı ifade içinde bulunduğu kanaatini ve mantıkî sonucunu anlatır. Siz nasıl bir Allah düşünürseniz, sizin ruh ve vicdanınız ona razıdır. Bu böyledir diye Allah'a halel (bozulma) gelmediği gibi, inkâr etmenizle de O'nun varlığı ortadan kalkmaz. Tasavvurlarınız daha kusursuz ve insana yakın ol-

malı. Başka çare yoktur. Allah birse bunda ikilik, üçlük ve sonsuzluk kastı vardır. Allah yoksa, bundan varlığın mânâsızlığı ve mânâsızlığın Allah'ı ifadeye çabaladığı duyulur. Bütün bunlar zıtlıklardır. Yaratık varsa biz ondan biriyiz. Asıl endişe şudur ki, insan, insanlığından öteye çabalarken, kendi ruhanî bütünlüğünü ve insanî tabiatını çiğnemiş oluyor.

Vücut bir şekil tasavvurudur. Halbuki Allah'a vücut vermek, O'nu sınırlamaktır. Buna siz nasıl inanabilirsiniz ki, hükümran olmak üzere, kâinatın en küçük zerresine kadar ezelî hükmü sağlam ve sürekli olan bir Tanrı, kendi görüş açınızdan düşünüle."

Senihî: (31.7.1948)

Soru- "Mutlak ruh ve küllî ruh hakkında bizi aydınlatmanızı dileriz (Bu soru da gene vahdet-i vücut 'vücudun birliği' kavramına eğilimli veya razı bir kişi tarafından sorulmuştur)."

Senihî- "Mutlak ruh diye bir şey yoktur ve olamaz. Küllî ruh diye bir şey yoktur ve olamaz. Ruh birdir. O da insan vs. ruhları... Bu ruhların sapkınlık dolu bir dünya çağında hayra doğru koşmaları lüzumlu bulunmuştur. Bu yüzden irade bağışlanmıştır. Allah en iyiyi, en çok yorulana ve en doğru isteyene veriyorsa, biz de onu öylece almasını bilmeliyiz. Veren kendine değil, başkasına dönüyor demektir. O nasıl olup hem verici, hem alıcıdır? Alıcı olarak anlaşılması bir küfürdür. Vericidir, Rabbanî lûtuf hayrın eseridir. Hayrı tutan onun yolundadır.

Fakat asla (ruh ile Allah) bir ilişki oluşturmaz. Allah'ı düşünen ve ona tapan biziz. Biz kimlersek, benliğimizi arıtarak Allah'a doğru koşmak emeğindeyiz. Nasıl bir kül (bütün) tasavvur edersiniz ki o, parçalardan soyulmuş bulunsun?

Allah, birleşik bir vücut değildir. Onun birliği, aklın saramayacağı bir tanrısal kavramdır.

Bu yüzden Mutlak kelimesi tek başına, Allah'ın diğer bir ismi sayılabilir. Onun yanında başka bir isim daha bulundurmayınız. Çünki çoğalan kelime ferdi veya çoğu anlatır. Hak, bunlardan arıdır."

ALLAH

Soru- "Allah'ın birçok isimleri vardır değil mi?"

Senihî- "Allah'ın pek çok isimleri bulunabilir. Yeryüzünde O'nsuz tasavvur yoktur. Çünki şuurumuz dahi Allah'ın lütfudur. Bir eser, kendisini meydana getirene binlerce isim bulmakla O'nun tarif ve açıklanmasına çabalar. Maddeleştirir, şekil verir. Açıkça ortaya koymaya çalışır. Halbuki Allah, Mevlâna'nın ruhundaki keder ve kaygıdan size atlayan kıvılcımlardan da (Bu sözler Mevlâna'nın bu kitapta yazılı olan tebliğlerine aittir.) anlayacağınız gibi ebedî olarak insan ruhunun idealidir. O'na hiçbir ruhun seviye ve maksadı erişemez. Ancak biliniz ki, Allah vardır. Birliği, bizim üzerimizde ebedî olan bir bölümün izidir. Yoksa birlik de çokluk da, bir de son da Hakkın Yolu'nda birer işaret olamaz.

Allah bir ve ruh, kalıcı varlık ve süreklidir. Bundan ötesini kimse bilmez. Size hayırlı yol ve selâmet."

Selim: (6.9.1948)

"Siz o kanaatlerdesiniz ki, olayların isimleri değişince hemen şaşırıyor ve bilginizi, kendi kuşatılmış idrak anlaşmazlığınızdan dolayı kaybediyorsunuz. Biriniz Allah dersiniz, bir diğeri put der. Biriniz Tanrı dersiniz, diğer biri Rab der, Tabiat der, Ağaç der. Fakat bilmelisiniz ki, kudretinize (manevî), zenginliğinize ve size yumuşak gelecek şekle göre söylersiniz. Herkesin kasdettiği bir ve aynıdır, anladınız mı?"

Mevlâna Celâleddin-i Rumî: (6.9.1948)

"Biliniz ki, sapkınlıktan doğan zararın ve acıların sonsuz olanı yoktur. İnsan için dünya hayatı birçok kuruntu, yersiz korku ile dolu olduğundan dolayıdır ki, geçici kılındı. Eğer ruh döndüğü âlemlerden biraz haberli olabilme değerine de erişseydi, işte o zaman acı bir kıyasın sahnesi içinde yaşardınız. Allah'ın bütün değerlendirmeleri böylece incelenirse görülür ki bazı anlaşılmaz ve sorulmaz diye geçiştirilen birçok hakikatler, aslında pek basit hükümlerle yüklüdür.

Ey Ulu Yaradan! Bakışlarının derinliğinde, dünyevî izlenimlerini hemen hemen kaybetmiş, fakat öte âleme ait hülyaların perdelerini de kaldırmış olanlara ne mutlu! Ben hâlâ

Senin Sonsuz Yüzünü bir an bile anlayamadım. Buna, işte buna ve daima söylerim ve söyleyeceğim ki, yalnız buna sonsuz ve unutulmaz acı diyebilirsiniz. Fakat öyle bir sonsuz acı ki, her an kavuşmanın kendisidir."

Sembol: (29.9.1949)

"Sizi ilâhîliğin yakınlarına eriştirecek tek yol ve tek hakikat O'nun kapsamı içinde, sizin kudretiniz, idrak ve kavrayışınız ölçüsünde akarak giden bir ruhî hâldir. Allah'ı her zaman en ileri biliş ve anlayış ile kavramak değil fakat duymanız mümkündür. Öyleyse sonsuz bir varlığın, karşı çabalarınız ölçüsünde duygunuza girebileceğini, kendiliğinizden kabul etmiş bulunuyorsunuz.

Birlik, sona ermeyen bir sırdır. Onun (vahdaniyetin, birliğin), zatî şuurunuzda görünmesinin, ancak o şuurun Tanrı'yla ilgili bilgi hakkında bolca anlayışa kavuşmasıyla idrakinin mümkün olabileceğini böylece size son defa söylemekle haz duyarım.

Öyle ise Allah'a vüsul (kavuşma), idrakinizin ötesine açılan en büyük bilgi alma gücünüzün, yani şuurunuzun üzerinde ısrar ve onu ayakta tutma ile mümkündür. Hükümler ve hakikatler ancak sizin bu idrakinizde olmayan fakat çabanızın anahtarlarıyla elde edilen ve kavranabilen birtakım tekrarlamalı ve ebedî olan evrelerden başka bir şey değildir. Allah'a erişmek hakikatlerin bağışlanması ve tam kavranması yönünden bir nevi ruhî genişliğin (şuur genişliği) sembolü demektir. Aksi hâlde, ulaşılacak belirli bir yer (merkez-mekân) yok iken, nasıl olur da siz ilâhîliği herhangi bir aşamada bulabileceğinizi zan ve ümit edebilirsiniz? Çünki Allah ne orada, ne burada, ne şuradadır. Fakat sizin bulunduğunuz her yerde ve her yerin daha üstününde ve her zamanın içinde, dışında, ölmez, sonsuz bir varlıktır ki onun idrakini size ancak, içinde bulunacağınız aşamaların imkânları kendi ölçüleri içinde verebilir.

İlâhî aşka gelince; O ebedî olan bir secdedir. Allah, her bütünün beraberindedir. Size şimdilik ruhsal bir ihtiyat olmak üzere (ileriyi düşünerek), yani düşüncelerinizin kısırlığa ve yetkisizliğe mahkûm olmaması için, bir hakikat dersi mealinde bunları söyledim. Demek ki, şimdi biraz daha nur-

landınız ise, bu da bu anın ve bu aşamanın icabıdır. Tıpkı Kur'an'daki ayetlerin ebedî hükümleri de taşıması gibi, sizde de tohumları var olan tebliğlerin bu konuda sonuncusu, bu konumuzun gelip çatmasının bir nevi sebebidir.

Ona uyarsanız, görüş ufkunuz biraz daha artacaktır. Ancak Allah bir Öte Amaçtır ki O'na erişme ümit ve didinmeleri, sizi olduğunuz yer ve mesafelerden ötelere taşır."

Sembol: (9.10.1948)

"Allah ismi sembolik bir kavramdır. Allah'ın öyle tasavvura, tahayyüle, aşka ve ruhî bütünlüğe sığmasına asla imkân tasavvur olunamaz. Bir şey ki tamlığı görüş alanına sığmaz, o şey elbette sonsuzdur. Sonsuzun baş şartı, sizden esirgenmiş olması değil, sizin ondan alacağınız sınırlı işaretlerin var oluşu demektir. Şu hâle uygun olarak, Allah'ı ancak kavram hâlinde idrakinizin zenginliğine ve kudretine, birtakım teşevvüşlere meydan bırakmadan sığdırmanız mümkün değildir. Öyleyse duyulan ileridir. Açıklık yoksa, bu bir nevi uzak ışığın bizdeki görüş derecesi ve yansıması demek olur. Eğer biz o kaynağa uzak veya yakın bulunabilseydik, onun görüşümüzde meydana getireceği gelişme daha başka türlü ilerleme ve mutluluklara yol açardı. Bu yönden, duyguyu şöylece anlatmaya izin vardır: Duygu, idrakin üstün gelmesi hâlinde, bir başka idrakin yürüdüğünü haber veren ruhsal (içe) doğuşun ilk habercisidir. Ama düşününüz ki tan zamanına benzeyen bu hâl, o doğuşun haberini taşır mahiyette olup, ondan gene bir şeyler temsil etmektedir.

Duygularınızı ilâhîleştiriniz, dersek, bu kesin bir bilgisizlikten kurtuluş olur. Şimdi birçok düşünüş yolları, duyguların merkezlerini, araçlarını birtakım kişisel düşüncelere sevk ve bağlamakla, kendilerini kendi kararlarıyla hapsetmiş oluyorlar. Halbuki hisler yanıltıcı olmaktan ötedir. Ve ne gariptir ki, duygular, akıl gücünden çok, ileri bakışların bir nevi iradî meleke ürünü olmaktan çıkan ileri imkânların ve atılımların habercisidir.

İşte (duyguyu) böyle anlamanız şartıyla, büyük bazı ruhsal kavramların içinde gömülü, anlaşılmaz hususları, ancak size onun aracılığı ile yaklaştırmak mümkün olur."